

T.M.M.O.B.
Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
DEMOKRASİ KRİZİ
Öneriler ve Olanaklar
17 Aralık 1997
1998-ANKARA

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ OTURUM

Açış Konuşması: Yavuz ÖNEN
Hüsamettin CİNDORUK / 2
Prof.Dr. Aydın Güven GÜRKAN / 9
Prof.Dr. Taner TİMUR/14
Doç.Dr. Tülin ÖNGEN/19
Av. Selim OKÇUOĞLU / 25
Hasan YALÇIN/29
M. İlhan ERDOST/36
Ertuğrul KÜRKCÜ/42

BİRİNCİ OTURUM

Açış Konuşması: Yavuz ÖNEN
Prof.Dr. Taner TİMUR/49
Bülent AKARCALI / 55
Doç.Dr. Tülin ÖNGEN/63
Av. Selim OKÇUOĞLU / 65
Hasan YALÇIN/69
M. İlhan ERDOST/80
Ertuğrul KÜRKCÜ/87

SUNUŞ

TMMOB Demokrasi Kurultayı, 34. Olağan Genel Kurul'un "Yeni Dönem Çalışma Esasları Komisyonu Raporu"nda yer alan bir önerinin kabul edilmesi ile gündeme gelmiş ve gerçekleştirilmiştir.

Bu Raporda toplumsal muhalefetin güçlendirilmesi düşüncesi, "Ülkemizin en temel sorunu olan Kürt sorununun; demokrasinin Türkiye'de tüm kurum ve kuralları ile köklü bir şekilde yerleşmesinin ayak bağı olduğu, bu sorunun demokratik yollarla çözülmeyişinden ötürü sürdürülmekte olan Güneydoğu'daki savaş, ülke kaynaklarını tüketmekte olduğu gibi, ülkenin gelecekteki yatırımlarını da ipotek altına almaktadır." biçimindeki ifadelerle açıklanmak istenmiş ve "Ülkemizin can ve mal kaynaklarını içeren ve en değerli varlıklarının tüketimini önlemek amacı ile bu savaşa son vermek için, TMMOB; sivil toplum örgütleri, demokrasi, batış, emek ve özgürlükten yana her kesim ile işbirliği yaparak, onlarla ortak bir şekilde, seçilmişlik özelliği olan temsilciliklerden oluşan Demokrasi Kurultayı'nın düzenlenmesine ve demokratik somut çözümler üretilmesine öncülük etmelidir." denilerek TMMOB'ye önemli görev ve sorumluluk yüklenmiştir.

TMMOB Demokrasi Kurultayı çalışmaları 1996 yılı Eylül ayında

başlamıştır. 20 ilimizde elliyi aşkın hazırlık ve yerel kurultay toplantılarında dile getirilen görüşler TMMOB Demokrasi Programı Taslağı'nda birleştirilmiştir.

Yerel etkinlikler, yerel DKÖ'ler, yerel gazete, radyo ve TV kanalları tarafından da ilgiyle izlenmiş ve kamuoyuna yansıtılmıştır. Kurultay, hazırlanan taslağı, tartışma programı biçiminde değerlendirmiş ve geliştirmiştir. 130 konuşma yapılmış, 120 yazılı önerge verilmiş, 11 komisyon oluşturulmuştur. Kurultay üyelerimiz;

- Temel Konular başlığı altında, demokrasi ve demokrasi kavramının gelişimi, Cumhuriyet, bağımsızlık, laiklik, hukuk devleti konularını;
- İnsan Hakları başlığı altında, insan haklarının gelişimi, temel haklarının gelişimi, temel haklar, ekonomik ve toplumsal haklar, halkların hakları, dayanışma kültürü ve çevreyi koruma, eğitim, sağlık, basın ve yaygın özgürlüğü konularını;

- Demokrasinin işleyişi başlığı altında siyasal partiler, seçimler, yasama, yürütme, yargı ve güçler ayrılığını;

- Çalışma Yaşamı başlığı altında, istihdam ve işgücü, çalışma yaşamı, sosyal güvenlik, demokrasi ve bölüşüm ilişkileri konularını;

- Demokrasinin Ekonomi Politikası başlığı altında ekonomi-kalkınma-sanayileşme, küreselleşme ve özelleştirme, bilim ve teknoloji, enformasyon toplumu konularını;

- Kentleşme başlığı altında, kamu arazileri, yerelleşme ve yerel yönetimler, kentleşme, ulaşım ve trafik konularını,

- Tarım, Orman ve Çevre başlığı altında tarımın demokratikleşmesi, ormanlar ve ormancılık, topraklardan yararlanmanın düzenlenmesi çevre, doğal

kaynaklar, enerji konularını;

- Kürt Sorunu'nu, savaşı, göç ettirmeleri;

- Tarihi bir bakışla Demokrasi ve İnsan Hakları Kültürü'nü;

- Sivil Toplum başlığı altında katılımcı demokrasi, sivil toplum örgütlenmesi, kamu yararına denetim, meslek örgütlerini;

- TMMOB ve Demokrasiyi, Meslek Etiği'ni tartışmışlardır.

Türkiye'nin yirmi ilinden gelen, yerel olarak seçilmiş 400 delege Ankara'da buluşmuştur. Şiddetin, yasaların, çatışmanın yarattığı yılgınlık ve sessizliği aşmak için üyelerimiz kendini, yöresini, ülkesini, dünyayı konuşmuştur.

Bağımsız, demokratik, insan hakları, sosyal hukuk devleti ve barış için etkin mücadeleyi yaşama nasıl geçireceğini, katılımı, dayanışmayı irdelemişlerdir.

Kurultay hazırlık çalışmalarının ve Kurultay'ın ön plana çıkardığı yöntem, konularına sınıflar arası ilişkiler temelinde ele alınması olmuştur. Sorunların çözümünde emek-sermaye çelişkisinin göz önünde bulundurulması zorunluluğu vurgulanmıştır. Halkımızın insanlık ailesi içinde ve her alanda saygın bir yer alabilmesi için umutlarını, aydınlık bir gelecek için düşüncelerini belirlemişlerdir.

Kurultay hazırlık çalışmaları kapsamında 17 Aralık 1996 tarihinde gerçekleştirilen "Demokrasi Krizi" adlı atölye çalışması ise, Kurultayın basın ile sonuçlandırılmasında önemli bir katkı yaptığı gibi, geniş kesimlerin yararlanabileceği bir belge niteliğini kazanmıştır. Dolayısıyla, basılan bu kitabın önemli bir boşluğu dolduracağına inanıyoruz.

Yönetim Kurulu

Demokrasi Krizi

BİRİNCİ OTURUM

Başkan: İhsan KARABABA

Yavuz ÖNEN - Öncelikle çağrımıza olumlu yanıt vererek zaman ayırdığınız, bizim çalışmamıza katkıda bulunmak üzere geldiğiniz için sizlere Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği adına teşekkür ediyorum.

Ben çok kısaca bir kaç hususu söyleyeceğim, sonra toplantıyı İhsan KARABABA arkadaşımız yönetecek, ona devredeceğim.

Biz, bu yıl TMMOB Çalışma Programı içinde bazı konular saptadık, iki yıllık çalışma dönemimiz içinde öne çıkarmayı tasarladığımız bu konular arasında bize göre en önemli konu, demokratikleşme ve demokrasi konusu idi. Çünkü biz, demokrasi sorununu yalnız ülkenin genel siyasal, ekonomik, kültürel ortamında yaşamıyoruz, aynı zamanda bir meslek kuruluşu olarak da, yaşadığımız bir olgudur demokrasi olgusu. O nedenle 200 bini aşkın üyesi bulunan ve Türkiye çapında örgütlü kurumun bütün birimlerinde başlatmayı düşündüğümüz bir tartışmayı bir kurultayda noktalamayı düşündük ve onun ilk adımı olarak da, neden böyle bir çalışmayı ve hangi kapsamda ve hangi perspektifle yapmayı düşündüğümüzü anlatmak üzere yazılı bir belge hazırlamayı düşündük.

Bu belgeyi hazırlarken, elbette biz, Türk Mühendis ve Mimar Odalarını yönetenler olarak belli bir görüşe sahibiz, belli bir çerçeve koyabilirdik; ama istedik ki, ülkemizin çok değişik sosyal ve siyasal iklimlerinde deneyimli olan bazı isimlerden görüş alalım, dinleyelim, perspektifimizi zenginleştirelim, onu ülke koşullarıyla birleştirdim ve ondan sonra varacağımız bir sentezi kâğıda dökelim.

Sizi çağırmamızın nedeni budur, bu konuda sizi, bir nevi imdada çağırılmış vaziyetteyiz; Türkiye'de pek çok olayın demokraside kesiştiğini savunan demokratik güçlerin karşısında totaliter devlet anlayışını benimseyen güçlerin bir direnişi ve baskısıyla karşı karşıyayız. Demokrasi mücadelesindeki bu baskı yalnız totaliter anlayışlardan gelmiyor, bir de demokrasiyi savunan kuruluşların, örgütlerin kendi aralarındaki somut ve ayrıntıya varan tartışmaları da bu mücadelenin önünde engel oluşturuyor.

Kanımcı bunların nedenleri, toplumumuzun demokrasiyle bugüne kadar tam anlamıyla tanışmamış olmasıdır, demokratik bir ortamda yaşayamamış olmasıdır ve dolayısıyla, demokrasi kültürünün, demokratik geleneklerin yerleşmesinin gerçekleşmemesidir.

Bizim kültürümüz, özellikle siyasal kültürümüz otoriter yöntemlerin baskısı altında kaldı, istemlerimizi dile getirirken dahi, bu baskıcı, bugüne kadarki otoriter yöntemlerin yarattığı otosansürü kendimize uyguluyoruz.

Bunlara ek olarak ülkemizde yaygın bir biçimde kavram kargaşası yaşanmakta, ciddi anlam kaymaları ve zıt anlam yüklemeleri gündeme gelmekte, dolayısıyla ortak bir dilin kullanılması ve iletişim olanakları bulunamıyor.

Şimdi bu toplantıdaki amaçlarımızı daha iyi özetleyebilirim. Bir kere kavram kargaşasını aşmak istiyoruz, yani buna bir katkı koymak istiyoruz. Yaşamı bütün yönleriyle sorgulayarak, demokrasiyi günlük yaşamla bağımlı kılmak, soyut ifadelerden arındırarak yaşamın somutunu yakalamak istiyoruz. Demokratikleşmenin sağlanması için hukuki, sosyal, ekonomik değişim ve dönüşümlerin nasıl sağlanması gerektiğini, demokrasimizin vazgeçilmez kurumlarının altını bir kez daha çizmek istiyoruz. Bütün kesimler arasında ortak, anlaşılabilir bir dilin oluşmasına katkı koymak istiyoruz.

Bu kurultay kapsamında ilk toplantımızda amacımız, sizleri bir araya getirip, tartıştırmak ve bunu izlemek değil; amacımız, zengin birikime sahip olan sizlerden demokrasi anlayışları ve kavranılan üzerinde az önce açıklamaya çalıştığım kapsamda sorunlar üzerinde görüşlerinizi almak, birikimlerinizden yararlanmak ve bu çerçevede toplantımıza devam etmek. Toplantımız, sabah ve öğleden sonra iki oturum halinde sürecek.

Birinci oturumda iki saatlik bir süremiz var, bu süre içerisinde öngörüşlerinizi alacağız. Öğleden sonraki oturumda da, bu görüşmelerden sonra eklemek istediklerinizi iletebileceksiniz.

BAŞKAN- Bu yuvarlak masa toplantısını isterseniz alfabetik sıra ile, isterseniz oturma sırasına göre sürdürelim, bu tamamen sizlerin arzusuna bağlı. Bu şekilde Sayın CİNDORUK'tan başlıyoruz; buyurun Sayın CİNDORUK.

Hüsamettin CİNDORUK- Önce sizlere teşekkür ediyorum böyle bir toplantıyı düzenlediğiniz için: Çünkü bu sıralarda ihtiyacımız olan bir toplantıdır.

Tabii, Demokrasi Kurultayı, önemli ve iddialı bir kuruluş tarafından toplanacak insanların, çok önemli kararlar alması, ülkemizin rejim sıkıntısını aşması gerekiyor. Ben, buna "devlet bunalımı" diyorum Çünkü rejim bunalımını aşmıştır; son olaylar bunu gösteriyor.

Türkiye, elli yıldır demokrasiyi işletmeye çalıştığı ve uğraştığı için gerçekten dünyada saygın bir yeri var bu açıdan. Ama bir başka açıdan da saygı eksikliğiyle karşı karşıyayız: Bu rejimi tümüyle tamamlamış değiliz. Eksiklikleriyle, yanlışlıklarıyla rejim, henüz yerine oturmadı. Bu rejimi nasıl yerine oturtabiliriz sorusu tahmin ediyorum ki hepimizin kafasında vardır.

Biz önce, siyasi hayatımızın demokratikleşme sürecinde çok yanlışlıklar yaptık. Bu yanlışlıkların bir kısmını biz siviller yaptık, bir kısmını askerler yaptı. Ne var ki, toplumu asker ve sivil diye ikiye ayıramazsınız. Toplum olarak, halk olarak yanlışlıklar yaptık diye özetleyebiliriz hadiseyi.

Bu yanlışların toplamı da demokrasimizin topallaşmasını ve evrim geçirmesini önlemiştir. Biz, hep siyasetten devrimlerle sonuç almaya uğraştık. Halbuki sosyolojik bir olgu olan demokrasi, ancak evrimle tamamlanabilirdi. Biz, evrimleşme sürecini keserek, zaman zaman o süreci kesen askerlere, siviller olarak yaklaşarak, dayanak vererek sistemin yerleşmesini geciktirdik.

Ben, kötümser değilim demokratik rejimin yerleşmesi açısından. Deneyimlerimizi de yeterli buluyorum. Bundan sonra çok pragmatik ve çok pratik kararlar almak, deneyimlerin sonuçlarını Türkiye gerçeğine uydurmak zorunda olduğumuzu düşünüyorum. Üstelik geçmişe göre, demokratik kuşaklar birikimine sahibiz. 1946'da bu birikime sahip değildik, 1920'de bu birikime sahip değildik. Ama bugün, bu kuşaklara sahibiz. O nedenle halkımızın da demokratik terbiye ve alışkanlıklar kazandığı bir dönem içinde birtakım çareler üretebileceğimizi, sonuçlar alabileceğimizi sanıyorum.

Bizim eksiğimiz nedir demokraside? Bence yapılaşma eksiğimiz var. Bunu cesaretle ortaya koymak gerekiyor. Türkiye, 1980 darbesinden sonra asker kesimin ve sivil danışma kurulunun hazırladığı bir Anayasa ve o Anayasanın örgütlediği kurumları düzenleyen yasalarla idare ediliyor. Geçen yıl Sayın Gürkan'ın ve hepimizin ortak gayretiyle, daha doğrusu Parlatmentonun demokrat kesiminin gayretiyle çok sınırlı bir Anayasa değişikliği yaptık. Bu Anayasa değişikliğinin sınırlı hükümlerine uyum sağlayan yasaları bile çıkaramadık. O kadar ki, Siyasal Partiler Yasamız bile bürokrasinin hazırladığı, Danışma Meclisi'nin hazırladığı bir yasa. O yasanın

getirdiği örgüt kısıtlamaları, o yasanın getirdiği antidemokratik yapı bugün partilerimize yansımıştır. Şimdi siz, bir demokrasi kurultayı yapıyorsunuz; bunu kutluyorum: Ama ben başka bir özlem çekiyorum. Demokratik siyasi parti kurultayları özlemi çekiyorum, Türkiye de o özlemi çekiyor. Demokratik siyasi kurultaylarını Türkiye yapamadıktan sonra rejimin temeli olan partilerimizi, nasıl demokrasimize oturtabiliriz? Partileri fikirlerinden saptırarak, partileri yurt dışından gelerek ele geçirebilen kişilerin, o partiler yoluyla devlet yönetimini paylaşmaları, elde etmeleri başka demokrasilerde görülen bir yanlış değildir.

Siyasi partilerin belirgin fikirleri, doktrinleri, ve onların kadrolarına oy veren seçmenler, bu değişimleri hak etmiş değildir. Ya da ülke bu değişimleri hak etmiş değildir. Ülke, tecrübeye dayanan bir siyaseti demokrasinin temel taşı yapmak isterken, tecrübesizliğin ve bir laboratuvar deneyimi için ortaya çıkmış siyasetçilerin varlığı, bence demin söylediğim demokratik olmayan siyasal parti biçimlerinden doğmaktadır. Konularımızdaki iyileştirmeyi, bence anayasalarımızda çok romantik bir ifadeyle rejimin vazgeçilmez unsurları sayan partilerimizden başlatmamız gerekir. Çünkü, görüldüğü gibi, bu partiler demokratik yapıya kavuşmadıkça, vazgeçilir hale gelmektedirler. Türkiye, 2-3 defa partilerinden vazgeçmiştir, Köklü siyasal parti bulmak çok zorlaşmıştır. Köklü siyasal partilere halkın desteğini sağlamak zorlaşmıştır. Köklü siyasal partiler Türkiye'nin gündeminden çıktıkça köksüz akımlar Türkiye'yi karmaşık bir noktaya getirmişlerdir.

Şimdi onun için bu noktanın çok önemle altını çizerek vurguluyorum ve bir siyasal parti kurumlaşmasının demokratik yapıda gerçekleşmesi için kurultayınızın tedbirler önermesini diliyorum. İkincisi, bu rejimi güvence altına almak zorundayız. Son gelişmelerden sonra biraz abartılı söyleyebiliriz. Sadece demokratik rejim değil, Cumhuriyet de birtakım tehlikelerle karşı karşıyadır. Cumhuriyetin kapsamını bilimsel tarifte zorlanıyoruz, ama uygulamaya geçtiğimiz zaman şöyle bir sonuçla karşılaşırız: Cumhuriyet, bizim devletimizin kurucu unsurudur, Cumhuriyet Türkiye'de monarşiye son vermiştir, bir halk hareketidir ve halkın yönettiği bir Cumhuriyet, halkın yönettiği Cumhuriyet tarifine uygun bir Cumhuriyettir. Herhalde bir dinsel Cumhuriyet değildir aradığımız. Herhalde aradığımız bir geri dönüş Cumhuriyeti değil. Herhalde ihtiyacımız olan; Türkiye'yi sadece bir bölgenin, sadece din unsurunun egemen olduğu bir devlet değildir. O zaman Cumhuriyetimizin tehlikede olduğu söylenese bile, tehlikelerle karşı karşıya olduğunu söylemek kelime oyunu olmayacaktır. O nedenle oturup düşünmemiz gereken bir başka nokta var: Demokrasimizi korurken, Cumhuriyet rejimimizin laiklik ögesini, uygarlık ögesini, sosyallik ögesini koruyarak bir demokrasi örmemiz gerekmektedir.

Zayıflık nereden geliyor? Bence Yasama Organından geliyor, sonra da Yürütme Organından geliyor. Yani, Yasama Organı bugün Türkiye'de iki işlevinden birini yapamaz haldedir. Birini yaptığı da, ancak içerik olarak değil de, biçim olarak söylenebilir. Yapageldiği bence Yasama Organının, yasa çıkarma işlevidir ve yapıyor; içerik olarak yapmasa bile hiç olmazsa sayısal olarak yapıyor. Ama bir başka işlevini yapamıyor; o da denetim. Türkiye'de Yasama Organı denetim işlevini yapabilse, ülkemizde bunca çete, bunca büyük yolsuzluk gerçekten ortaya çıkmazdı. Bir Batılı bilim adamının söylediği gibi "demokrasinin de hırsızları vardır, ama demokrasi, bu hırsızları yakalar". Türkiye'de de demokrasinin hırsızları vardır, ama demokrasi, bu hırsızları yakalayamaz haldedir. Dört yıl Meclis Başkanlığı yapmış bir hukukçu olarak

şunu söylüyorum: Türkiye'de denetim mekanizmalarını Yasama Organı işletemedi. Çünkü, 1960 darbesinin Tahkikat Encümeni fobisi, Türk Anayasalarını, Yasama Organı'nın denetim işlevini budayarak bir refleksle önlemiştir. Yasama Organı'nın, denetim organları işlemez haldedir. O nedenle ben çok pratik çareler öneriyorum:

1. Meclis araştırma ve soruşturma komisyonları etkisiz hale gelmiştir. Onun yerine 1989'dan sonra Amerika'nın uyguladığı ahlak komisyonlarına benzer Meclis komisyonlarını sürekli kurmak gerekir.
2. Dokunulmazlık yumuşatılmalıdır; ama Türkiye'de siyasal iftiracılığın çok olduğu, baskı rejiminin bitmediği dönemde parlamenterin de, mutlak Anayasa sınırları içinde olan görevlerini koruma altında tutmalıdır.
3. Ahlâk komisyonu, Meclisteki çoğunluklara göre değil, Meclisin kendi arasından serbest iradesiyle ve gizli oyla seçeceği değerli milletvekillerinden oluşmalıdır ve ahlak kurallarını da kesin bir biçimde yasayla ortaya koymalıdır Parlamento. Bunlar Anayasa tarafından güvence altına alınmalıdır.

Amerika'da 250 dolardan fazla hediye alması yasaklanan devlet yöneticileri, milletvekilleri, Türkiye'de bu konuda serbesttir. Hiçbir yaptırımla karşı karşıya değildir. Üzülerek söylüyorum binlerce dolarlık hediye alan devlet adamlarıyla karşılaşmışızdır. Bunun karşılığında ihale takipçiliği, ihale kararlarının verilmesi gibi çok acı, insanı çok ürküten iddialarla karşılaşmıştır. Parlamenterin denetiminden daha fazla bence Yürütmenin denetimiyle görevli olan Parlamento, son yıllarda Yürütmeyle ilgili hiçbir görevi yapamaz haldedir. Düşününüz ki, sadece 4 yıl içerisinde ancak 2 sayın Bakanı, Anayasa Mahkeme-si'ne sevk etmek imkânını bulmuştur, o da beraatla sonuçlanmıştır. Sebebi şudur: Ben o arkadaşların beraat etmelerinden Parlamento Başkanı olarak sevinç duydum, ama o tahkikatların hepsi eksiktir. Bir hazırlık tahkikatı aşamasına bile gelememiştir; Parlatmentonun araştırma ve soruşturma komisyonlarının şahit celbi ve ihzarı hakları dahi yoktur. Parlamento Başkanı'nın, bu komisyonlar için yazdığı tezkerelere Hükümet cevap vermez haldedir, isteyen şahit gelmekte, istemeyen şahit gelmemektedir. Komisyonun hiçbir yaptırım gücü yoktur. Bence soruşturma komisyonlarıyla araştırma komisyonları arasında anayasal hiçbir fark olmamaktadır.

Bir başka şey, bu komisyonlara uzman kişi aradığınız zaman bunları ancak devletin veya hükümetin gösterdiği kişiler olarak bulmaktasınız, bilirkişi kurumu yoktur. Yüksek Denetleme Kurulu, Hükümete bağlıdır. Kısacası, araştırma, soruşturma ve denetim Türkiye'de Büyük Millet Meclisi adına yapılamaz hale getirilmiştir. Bunun sonucu da, demin söylediğim gibi demokrasi hırsızlan, demokrasi tarafından yakalanamaz haldedir, işin basın tarafından yakalanır halde olması, medya tarafından yakalanır halde olması bir teselli veyahut da bir gerekçe olamaz; çünkü basın işlevi ancak bu olayları ihbar etmekten ibarettir. Bu konuyu araştırarak, derinleştirecek sorumlu kurum, Yasama Meclisi'nde bu dediğim komisyonlar olabilir. Yüksek Denetleme Kurulu'nun hızla Meclis Başkanlığı'na bağlanması, bu da yetmez Meclisin denetim organlarını -demin söylediğim ahlak komisyonlarını- denetleyici, uzman ve bilirkişi niteliğinde kişiler atmasına imkân sağlanması gerekmektedir.

Buradan bir başka noktaya geçiyorum. Yargılama, yani siyasetçi yargılaması, Anayasa Mahkemesi'nce mi yapılmalıdır? Anayasa Mahkemesi'nin işlevi başkadır. Bence yargılamanın, suçun nevelerine göre doğal hâkim elinde yapılması gerekmektedir. Dokunulmazlıkları kaldırılan kişilerin hem ayrıcalıkları kalmamıştır hem de onlara bir başka güvence

vermek lazımdır. O da kanun yoluna başvurma hakkıdır. O nedenle, bu kişilerin, en fazla Yargıtay Ceza Daireleri'nin biri tarafından yargılanması, Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kurulu tarafından da, temyizen konunun incelenmesi gibi bir yolun açılması gerekmektedir. Bu takdirde doğal yargı hızla işleyecek, Anayasa Mahkemesi işlevine dönecektir.

Tabii burada hemen yargı meselesine geçiyoruz. Türkiye'de yargı, yargıç, savcı bağımsız değildir; son hadise de bunu açıkça göstermiştir.

Anayasamızın bu konudaki yumuşak karnı, hepimiz tarafından biliniyor. En azından 1961 Anayasası'nın yargıca getirdiği güvencelerin kurulması ve yargının ve Yargıçlar Kurulu'nun tamamen sekreteryâ hizmetlerinin kendisi tarafından yapıldığı Yargıçlar Kurulu'ndaki bütün yargıç ve savcılarının görev süreleri boyunca, sadece bu görevle yükümlü olmalarını sağlamak gerekir.

Yargıçlar Kurulu'na veya Yargı ve Savcılar Kurulu -adını ne koyarsanız koyunuz- Adalet Bakanı'nın ve Adalet Bakanı Müsteşarı'nın katılımı önlenmelidir. Bu takdirde bağımsız yargı ve yargıca kavuşabilirsiniz. Yalnız bu da yeterli değil, bugün Türkiye'de çok görkemli Devlet Su İşleri binaları siz değerli mühendis mimarların bildiği gibi çok önemli Karayolları binaları yapıyoruz, ama adliye binaları yapmıyoruz. Türkiye, adalet saraylarını yapabilmeli; bunlara bilgisayar, iletişim çağının bütün araç ve gereçlerini getirmeli, yargı personelini eğitmeli ve bir başka şeyi kesinlikle yapmalı: Bütün elimizdeki eskimiş bulunan Cumhuriyetimizin gerçekten devrim niteliğinde olan kanunlarını elden geçirmeli ve bu kanunların dilini Türkçeleştirmeli, anlaşılır hale getirmeli ve yargı boyutuna mutlaka yargı kararları birikimi deposu eklemelidir ve bilgisayara bağlı olarak eklemelidir.

Bir başka şey: Yargı Birliği sağlanmalıdır. Danıştay'ı, tekrar eski Devlet Şûrası haline getirmeli, idari yargıyla sivil yargı arasındaki ikilemi kaldırmalı, Askeri Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nu değiştirip sivillerin askeri mahkemelerde yargılanmaları önlenilmeli, özellikle devlete karşı suçlarda Yargıtayların arasındaki farkları giderici, sadece sivil Yargıtay'a bu çeşit içtihat kararları verecek bir nitelik kazandırmalıdır. Yargı konusunda tabii söylenecek çok şeyler var; ama şimdilik vakti aşmamak için burada bitiriyorum.

Dönüp bir başka şeye bakıyorum: Yürütmeye... Türkiye'de Yürütme Cumhurbaşkanı'ndan başlıyor. Bizim Anayasamız, Cumhurbaşkanı'nı haymatlos bir vatandaş niteliğine getirmiştir. Cumhurbaşkanı'na bir sürü yetki ve görev verdiği halde, sorumluluk vermemiştir. Cumhurbaşkanı'nı, temel kurallar işlemediği zaman çare müessesesi olmaktan çıkarmıştır. Tabii kişisel fikrim olarak burada ifade ediyorum, Fransa'ya benzer bir sistem getirmek zorundayız. Hem demin söylediğim rejim üzerindeki tehlikeleri bertaraf etmek için hem de rejimin önünü açmak için Cumhurbaşkanı'nın iki türlü bir seçimle seçilmesini, 6 yıl görev yapmasını, Cumhurbaşkanı'nın yetkilerinin çok belirgin, net hale getirilmesini, buna karşı sorumluluk yüklenmesini, Cumhurbaşkanı'nın sorumsuzluk ilkesinin kaldırılmasını teklif ediyorum. Cumhurbaşkanı bu görevleri yaparken sorumlu olmalı ve kendisi demin söylediğim gibi bu sefer yargı önüne çıkabilme zorunluluğuyla karşı karşıya bırakılmalıdır. Fransa'daki gibi dış politikadaki yetkileri artırılmalı, Cumhuriyetin dış politika geleneklerini Cumhurbaşkanı'nın daha uzun süre temsil etmesi sağlanmalı, iç politikada bilhassa Parlamento'yu fesih yetkisi, kendisine biraz daha geniş alan bırakacak biçimde düzenlenmeli, Cumhurbaşkanı'nın bazı tayinlerde tek başına karar vermesi imkânı ve sorumluluğu sağlanmalı, Devlet Denetleme Kurulu yaygınlaştırılmalı, Anayasa Mahkemesiyle birlikte çalışır hale getirilmeli, kısacası devletin üstyapısında

büyük bir reform hareketi başlatılmalıdır. Cumhurbaşkanlığı'nı bir kurum haline getirmeliyiz ve 1982 Anayasası bunun altyapısını yapmıştır, bir kısmı da 1961 Anayasası'nda vardır. Bu da yetmez bence, Cumhuriyetin ve demokrasinin önündeki tehlikeleri aşmak için; iki şey daha yapmalıyız: Tek meclisli Parlamento'nun başkanlığını yaptım. Bu Parlamento'nun dört yılda bir yapılan seçimlerinde bizde 5 yıl deniliyor, ama 4 yıla inmiş vaziyette, bu bakımdan ben yine onu 4 yıl sayıyorum-çok inişli çıkışlı kararlarla Parlamento çoğunluklarının ortaya çıktığı görülüyor. Demin söylediğim gibi geleneksel siyasal akımlar devre dışı bırakıldığı için marjinal akımlar ve biraz da maceralar iktidara gelebiliyor. Cumhuriyet rejiminin bazı temel kanunlarını korumakta zorluk çekiyoruz. Ben, onun için Meclisin 400 kişiye indirilmesini, 100 kişilik bir Cumhuriyet Meclisi kurulmasını teklif ediyorum. Bu 100 kişilik Cumhuriyet Meclisi, Türkiye milletvekili biçiminde seçilmelidir ve bu meclisin üyeleri yine eski mecliste olduğu gibi 40 yaş -35 de olabilir-üniversite eğitimi görmüş, belli şartları olan kişilerden oluşturulmalıdır ve Anayasa değişikliğiyle temel siyasal yasalar, rejimle ilgili yasalar önce bu Cumhuriyet Meclisi'nde görüşüldükten sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşülebilmelidir. Cumhuriyet Meclisi'nin reddettiği değişiklikler, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından görüşülmemelidir. Böylece bilhassa Cumhuriyetimizin temel dört maddesi olan, Anayasamızın temel dört maddesi olan niteliklerinin değişmesinin önlenmesi sağlanılabilir.

Buradaki sistemi şöyle düşünebilirsiniz: 4 yıllık Meclis, 6 yıllık Cumhuriyet Meclisi, 6 yıllık Cumhurbaşkanı rejimin ve demokrasinin önündeki engellerin, yani tehlikelerin bir kısmı baskı altına alınabilir ve seçmenlere belli bir süre tanınabilir. Siyasal partilerimize temel bir sorun çıkmadan bu meseleleri aşma fırsatı tanınabilir, müdahaleler önlenir ve hiç olmazsa önlerine baraj getirilir. Tabii, bunun detayları var, ben temelini anlatıyorum.

Bir de buradan başka bir noktaya geçerek sözümü bitirmek istiyorum. Demin de burada konuştuk, Türk insanı, bugün insan hakları ihlallerinden ötürü, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na gidiyor. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu 1400 davayla aşağı yukarı bir Türkiye mahkemesi haline gelmiştir. O zaman bunu da Türkiye milli hukuku içinde çözmelidir. Ben, milli üstü hukuka karşı değilim, ama milli hukukun daha geniş ve yaygın bir sahaya gelmesi gerekiyor, insan hakları ihlallerinde vatandaşlarımıza kişisel olarak Anayasa Mahkemesi'ne başvurma hakkı tanınmalıdır. Anayasa Mahkemesi bunu karşılayacak biçimde donatılmalıdır. Pek çok ülkede anayasa mahkemeleri çeşitli dairelerden oluşmuştur. Türkiye'de bu oluşturulabilir. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, yalnız ilke kararlar verir, böylece vatandaşlarımızın Türkiye milli hukuku içerisinde insan hakları ihlallerine karşı güvencesi ortaya çıkabilir. Yargının, savcının, polis, jandarmanın, hatta askerin çeşitli konularda baskıcı düzeni milli hukuk tarafından önce göğüslenir, bu yetmediği zaman tabiatıyla milli üstü hukuka da başvurma haklarına saygı duyuyorum. Benim şimdilik söyleyeceklerim bunlardır.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Teşekkür ederim Sayın CİNDORUK

Evet, söz sırası Sayın Prof. Aydın Güven GÜRKAN'da, buyurun.

Prof. Dr. Aydın Güven GÜRKAN - Ben de bütün arkadaşlarımı saygıyla selamlıyorum.

Tabii, görüşmenin çok başındayız, dolayısıyla bakış açılarımız henüz birbiriyle uyumlandırılmış değil. Belki çalışma biraz daha ilerlerse somut şeyler söyleyebilirim.

Buraya gelirken, çok kabaca acaba böyle bir platform, böyle bir çalışma ne yapabilir, ne gibi yarar getirebilir diye düşündüm. Doğrusunu isterseniz, iki çelişkili duyguyu aynı anda yaşadım. Bu tür çalışmalar çok yapıldı, geçmişte de yapıldı, bu ilk demokrasi kurultayı olmayacak ya da böyle bir deneme ilk olmayacak; onları anımsadım ve onların pek iz bırakmadığını ya da somut sonuçlar getirmediğini düşündüm. Bundan da bir şey çıkmayabilir kaygısını içimde duyumsadım. Birincisi karamsar bir yaklaşımdı. Ötekisi ise daha iyimser... Sayın Başkana da söylemiştim, başka arkadaşlarım da bu konuda düşüncelerimi biliyorlar: Taşlaşmış, donmuş, varolanı sürdürmekten ama bu varolanla ilgili eleştiri kampanyasına katılmaktan başka hiçbir şey yapmayan, bugünkü siyasi yapıların dışında kalmış sivil toplum örgütlerinin, özellikle meslek kuruluşlarının, sendikaların kimi çözümleri zorlayabileceklerini tahmin ediyorum; dolayısıyla da böyle olumlu bir işlev yapabilir belki diye düşünüyorum.

Bir kere şöyle bir geleneğimiz var siyasette. Bu gelenek neredeyse yerleşti artık: ihtiyaçlar kendini çok dayatıyor, bu ihtiyaçlar son derece akılcı ve bunlara karşı çıkılamıyor, karşı konulamıyor, bunları reddetmek mümkün olmuyor. Bunun söylemine katılmıyor, bunun söylevciliği yapıyor. Çok yaptık biz bunu geçmiş politik yaşamımızda. Hiç kimse demokrasiye karşı çıkmıyor, hiç kimse "Kürt sorunu barışçıl bir şekilde çözülmesin", kimse "kan aksın" demiyor. Kimse "demokrasi fazladır" demiyor, kimse Meclisin çalışmazlığı, hükümetin çalışmazlığı karşısında "hayır, bu sistem mükemmeldir, sürsün" demiyor ya da kimse "hayır kardeşim devlet temizdir; hiçbir şey yok, bir şey yapılması gerekmez" demiyor. Bu dayatan ihtiyaçlar karşısında politikacılar bu söyleme katılıyorlar, bunun üzerine güzel söylevler veriyorlar, ama hiçbir şey çözülmüyor ve daha kötü bir şey oluyor: Kavramlar, ihtiyaçlar ve özelemler konuşula konuşula ama hiçbir şey yapılmaya yapılmaya önemini yitiriyorlar; aşınıyorlar, yıpranıyorlar, sahipsiz kalıyorlar. Demokraside de böyle oldu. Yani 12 Eylül'ün ardından bu Anayasayı değiştirmekle ilgili çok yüksek, dayanılmaz, karşı konulmaz toplumsal enerjiyi hatırladığımda ve Anayasayı değiştirmekle ilgili bugünkü gevşek enerjiyi karşılaştırdığımda, hüzün duyuyorum. Varolanla yetinmek, bunun üzerinde 3-5 değişiklik yapmak bile; o enerji tükendiği için, toplumun gerçekçi olarak ulaşılabilir saydığı bir durum konumuna geldi.

Bu her alanda böyle, iyi hatırlıyorum, Sayın ECEVİT, katılımcı bir sol parti, halka yakın bir sol parti söyledi, söyledi; ortaya çıkan ürün, bambaşka bir ürün, bunun tam tersi. Biz de ne kadar çok demokrasi, ne kadar çok insan hakları üzerinde konuşuyorsak ve sonra da somut bir şeyler yapamıyorsak, o ölçüde "yapma", "çözme" ve "iyileştirme" enerjimizi yitiriyoruz, insan hakları konusunda da çok iyi hatırlıyorum, 12 Eylül'den sonra kurulan ilk Parlamenta geldiğimde sağduyulu birçok milletvekilinde "artık bu Türkiye'de insan hakları sorunu çözülmelidir" biçiminde geniş bir bilinç vardı ve hatta ben, Mecliste bir insan hakları lobisinin oluşturulabileceğini, bu lobi içinde 100-150'yi aşkın milletvekilinin yer alabileceğini tahayyül ediyordum. Öylesine yüksek bir duyarlılık vardı; ama bugün bakıyorum, her birimiz sabah kalkıyoruz, çok yoğun, onlarca insan hakları ihlalini okuyoruz, kapatıyoruz meseleyi, unutuyoruz.

Çok konuştuk, çok konuştuk, hiçbir şey yapamadık ve artık hiçbir şey

yapılamaz duygusu insanlarda oluşuyor. Hem yapmak isteyenlerde, hem yapılmasını isteyenlerde böyle bir duygu var. Onun için ne olabilir diye düşünüyorum, yani pratik çözüm nasıl olabilir? Belki siyasi enerjinin önemlice bir kısmını, artık ne yapılabilir, neler yapılmalıdır konusundan çok, nasıl yapacağız noktasına yönelmemiz gerekecektir. Çözüm önerileri konusunda ayrıntıda belki farklılıklar olabilir. Bunlar, tartışmalarla, uzlaşmalarla bir ortak noktaya getirilebilir. Ama asıl sorun, "nasıl" sorunudur. Sayın CİNDORUK bir program sundu, kendisi yeni bir parti kurma aşaması öncesinde olduğu için düşünmüş arkadaşlarıyla; bir program yapmış. Kuşkusuz tartışılabilir bir program. Ama bu tür programlar hep yapıla geldi. Toplum içinde büyük düş kırıklığı yaratan bir program da DYP-SHP ortak Hükümeti'nin programıydı. Bugün zerrece izi dahi yok; yani yüzde biri dahi yapılamadı. Oradaki o istek, o değiştirme arzusu gerçekleşmedi. Gerçekleştirilemedi. Belki yeterince içtenlikli değildi. Onun için programlara artık hiç kulak asmıyorum, yani programlar konuşuldukça ürküyorum, eyvah, bu güzel program da ölüm yolculuğuna gönderiliyor diyorum. Şimdi konuşma başlayacak, konuşacağız, söylevler atılacak ama düzen, "varolan" aynen varlığını sürdürecektir. Şimdi ben şöyle düşünüyorum: Bir kere bir şeyin çözülebilmesi için bir öğeyi bugünkü Türkiye koşullarında çok gerekli görüyorum: Politika ve politik uzlaşmalar çok çok önemli. Sizler, ivme kazandırmada, yönlendirmede kuşkusuz çok önemlisiniz; ama nihai karar politikacılardan çıkıyor. Uzlaşmalar içtenlikli ve politik nitelikli olmalı... Politik niteliğin altını çiziyorum. Şunu söylüyorum: 12 Eylül öncesindeki Meclis'te de vardı... Millet birbirini öldürüyordu, ama Anadolu Kulübü'nde hepsi birbiriyle insani ilişkileri sürdürüyorlardı; bu değil. Artık bu memlekette; sağda, solda, dincilikte, milliyetçilikte, liberallikte, solculukta her ne ise, barış ve güven içinde birlikte olmanın koşulları ve kuralları dizisi üstünde içtenlikli bir mutabakat sağlamalıyız. Bu nasıl sağlanabilir? Bunun üstünde çok büyük bir çaba harcamak lazımdır. Artık politikacı kesimi görmelidir ki, bu böyle gitmeyecek kardeşim. Bunu görmeliyiz. Asgari bir "birlikte yaşama çerçevesini" oluşturmak için -hakikaten içtenlikli yani, söylev vermek için filan değil- büyük çabalar harcamalıyız. Bunda meslek kuruluşları, sendikalar, aydınlar falan ne yapabilirler? Onların da ciddi etkileri ve güçleri vardır. Ama söylevciliğe prim vermesinler, verilmemeli. Ben artık hiçbir toplantıya gitmek istemiyorum; çünkü farklılaşamıyorum ki... Ben - ben kendimi örnek olarak veriyorum, o duyguya daha pek çok arkadaşımız da sahip- içtenlikle söylüyorum, ama biliyorum ki, yanımdaki laf olsun diye söylüyor. Aynı kefedede tartılıyor ve işte o zaman hiçbir fark kalmıyor ortada. Söz, bağlayıcılığını ve anlamlılığını yitiriyor.

Şimdi bir kere asgari bir mutabakat sağlamamız lazım. Bugün asgari mutabakatı önleyen üç şey görüyorum: Birincisi, Kürt sorunu, Güneydoğu sorunu, adını ne korsanız koyun; bunda bir biçimde bu memleketin milliyetçi, yurtsever -her ne dersiniz deyin- insanları bir asgari müşterekte buluşmalıdırlar artık. Bu memlekette politika yapan, bu memlekette nefes alan, bu memlekette yaşayan herkesin barış isteğine inanmak zorundayız. Savaştan menfaat sağlayan elbette küçük bir azınlık var, olabilir; ama onun dışında herkesin barış istediğine inanıyorum. Kardeşim, çalışalım o zaman, içtenlikli bir çözüm üstünde, örneğin sağda Hükümetin CİNDORUK'la, solda Aydın Güven GÜRKAN, barışın gelmesi, kan dökülmemesi için uzlaşamıyorlarsa, zaten bırakın bu işin peşini, bırakalım bu işin peşini...

İkincisi, laiklik... Bunun bir kere bir çerçeveye oturtulması lazım. Orada da görüyorum ki, tansiyon çok örtülü bir biçimde, ama şiddetle yükseliyor.

Yani kardeşim biz dinle filan barışık yaşamak istiyoruz. Onlar da demokrasiyle barışık yaşamak istediklerini söylüyorlar. Birbirimizin söylediklerine inanıyorsak, "takiyye" yapmıyorsak rahatlatıcı çözümü ve ortamı bulmamız lazım. Kim bulacak? Lider kadrolarının birbirleriyle görüşme alışkanlıkları, içtenlikle çözüm oluşturma alışkanlığı yok. Birilerinin zorlaması lazım. Belki bu tür kuruluşlar bu zorlamayı yaparlar. Laik, demokratik, özgürlükçü bir çerçeveyi bulmamız, yaratmamız gerekli...

Üçüncü sorumuz ise, devlet bir şeylere karışmış, karıştırılmış... Bu çok önemli bir husus. Çünkü bunun bu döneme özgü bir şey olmadığını, neredeyse kurumsallaşmış ve birçok kimsenin isteyerek ya da istemeyerek yer aldığı, rol aldığı, kayıtsızlık gösterdiği, ya da çeşidi amaçlarla -iyi niyetli, kötü niyetli- aldırmaçlık gösterdiği bir yapı olduğunu görüyoruz. Bu tabii çok tehlikeli bir şey, Hukuk devleti ortada kalmıyor. Bunu da bir biçimde çözmek lazım. Herkesin "hukuk devleti"ne ihtiyacı olduğunu bilmemiz, bir "çözüm" için yeterince yüreklendirici değil mi? Bu programlar genellikle oluşturulabiliyor sözselsel olduğu için. Herkes "iyi tamam, evet" diyor, imzalıyorlar. Bizim Koalisyon Protokolü'nde olduğu gibi... Ondan sonra hiç kimse takip etmiyor. Bunun arkasına yüksek toplumsal enerjiyi, "gerçekten yapma", "gerçekten çözme" isteğini takmak lazım. Yani bir demokrasi kurultayı yapılmış, bir bildiri çıkmış, çeşitli bildirimler arasında tarihte yerini almış, hiçbir anlamı yok. Bir şey yapıp, bu bildirin arkasına bir yapma enerjisini, yapabilme enerjisini takmamız lazım. Bu da işte yine elbirliğiyle olacak. Politikacıyla olacak, meslek odasıyla, yazarıyla, çizeriyle, herkes birlikte bir enerji oluşturacak. Birlikte yapmazsak zaten bizim enerjimizi karşı taraf, karşı enerjiyle yok edebilir. Bir şey olması lazım.

Bir noktayı daha vurgulamak istiyorum: Sayın CİNDORUK'un önerilerini dinlerken şunu düşündüm: Bunların işlerliği yok. Yani diyelim ki, uzlaştık programda, diyelim ki enerji taktik arkasına, ama bir de aracımız lazım; yani işleyen bir Parlamento mekanizması, işleyen bir hükümet mekanizması lazım. Bunların onda birini bu Parlamantonun önüne koysanız, bugünkü düzeniyle, işleyiş biçimiyle ve hızıyla bunu beceremez, gerçekleştiremez. Oysa büyük reformlara, kapsamlı yenilenmelere ihtiyacı var toplumun. Parlamantonun bugünkü yapısı, işleyişi falan buna hiç izin vermez. Orada da bir düzenleme gerekli. Hızlı, etkili ve demokratik çalışan bir siyaset ve meclis işleyişine ihtiyaç var. Bugünkü çalışma düzenimiz ciddi ve kapsamlı bir şeyler yapmanın önünde kocaman bir tıkaç... Peki tüm bu söylenenlerden sonra çözüm ne? Yanıtı kolay bulamıyorum. "Demokrasi kurultayına gideriz. Hepiniz özlemlerimizi söyleriz, hukuki görüşlerimizi, siyasal görüşlerimizi söyleriz. Güzel bir metin yaparız. Onu da bir yerlere göndeririz filan..." Ama bence ondan bir şey çıkmaz. Siyaseti zorlamanız; bir biçimde zorlamanın yollarını bulmanız lazım. Peki ne olabilir? Kanımca bugünkü politik yapılar, kuruluşlar, lider kadroları, siyaset anlayışları kendiliklerinden bir çözüm getiremezler. Bugünkü yapılar ve anlayışlar zaten bugünkü durumun ve çıkmazların yapımcıları... Örnek olsun diye söylemek istiyorum: Yıllardır belli bir yol izleyen ve müthiş milliyetçi, şoven bir söylem götüren DYP'nin, örneğin şimdi "Kürt sorunu"nda başka bir söyleme, açılıma ve çözüme dönüş yapması çok zor. Hatta imkansız. O artık yaratılan çözümsüzlüğün tutsağı. Kolay kolay kıpırdamamaz. Ben siyasetteki yenilenmelerin ve pozisyon kaymalarının bugünkü büyük partilerin kendi iç dinamiklerinden kaynaklanması olasılığını çok düşük görüyorum. Bu daha çok dışarıdan zorlanacaktır. Bu nedenle CİNDORUK'un partileşme projesi gibi yeni oluşumlara özel bir önem

attediyorum. Salt CİNDORUK"unkini değil; tümünü önemsiyorum. Bunların elleri, kolları daha serbest. Bugünkü nesnel toplumsal ihtiyaçların oluşturduğu yeni toplumsal taleplere daha rahat yanıt verebilirler. Yeni ve akılcıl pozisyonları daha kolay oluşturabilirler. Daha uzlaşmacı yaklaşımlar geliştirebilirler. Bu, zamanla, varolan siyasal partileri, kadroları, liderleri ve yaklaşımları da etkiler diye düşünüyorum. Çıkış yolu üzerinde düşünüp, düşünüp, şöyle bir sonuca varıyorum. Çıkış yolu galiba İtalyan modelinde... Varolan siyasal tıkanmadan ancak böyle bir modelle çıkabiliriz diye ummak istiyorum. Var olan büyük siyasal partiler bir yenileşmeyi kendi iç dinamikleriyle başlatmakta zorlanacaklarına göre, siyasal parçalanma kaçınılmaz bir biçimde sürececek gibi gözüküyor... Böyle bir parçalanmanın anlamsız bir siyasal kaos yaratmamasının yolu, bir çok partinin belli bir program ve belli bir kadro çerçevesinde uzlaşarak topluma ortak bir "yenilenme projesi", ortak bir "uzlaşma çerçevesi" sunmasından geçiyor gibi geliyor bana.

Benim gördüğüm şu: Ortada ağır bir siyasal yük var. Ciddi bir bunalımın eşiğindeyiz. Bunu bugünkü kadrolar, anlayışlar ve yaklaşımlar kolay kolay aşamayacaklar. Gördüğüm, tek başına da aşamayacakları, - uzlaşsalar bile- uzlaşarak da aşamayacaklar. Sistemin yeni ve taze oluşumlarla, yaklaşımlarla beslenmesi gerekli. Ben öyle görüyorum. Yeni seslere, nefeslere, yaklaşımlara ihtiyaç var. Bu, zenginleşmeler getirdiği ölçüde ve bu anlamda olumlu olduğu kadar, siyasal parçalanma getiriyor olması nedeniyle de olumsuzluklara gebe dir. Belki çeşitli siyasal görüşlerin uzlaştığı ve bir proje ve program çerçevesinde kendini seçmene sunduğu İtalyan çözümü çıkış yolu olabilir diye düşünüyorum. Umuyorum. Daha doğrusu ummak istiyorum.

BAŞKAN- Teşekkür ederim Sayın GÜRKAN. Prof. Dr. Sayın Taner TİMUR, buyurun.

Prof. Dr. Taner TİMUR - Ben de bu kurultay hazırlığı içinde bana söz hakkı verdiğiniz için, düşüncelerimi açıklama olanağı verdiğiniz için çok teşekkür ederim. Önceden hazırlanmış bir metnim yok, peşinen özür dileyerek söylediklerimin biraz dağınık olma ihtimaline şimdiden işaret edeyim. İkinci nokta, benden önce konuşan sayın milletvekilleri, siyaset hayatımızın ön planda gelen bazı isimleri tamamen pratiğin içinde oldukları için, daha çok pratik sorunlara değindiler, çok öğretici şeyler söylediler. Zaten amacınıza da çok uygun zannediyorum bu. Ben, aynı konumda olmadığım için biraz daha dışarıdan, fakat konuya uzak düşmediğini sandığım bazı şeyler söylemeye çalışacağım.

Şimdi bir demokrasi krizi yaşıyoruz, bunda herkes mutabık. Zaten bu toplantının amacı da çözüm yolları aramak. Zannediyorum bu demokrasi krizini biz sadece Türkiye çapında düşünürsek analizimiz tam ve kapsamlı olmaz, dünya bir demokrasi krizi yaşıyor inancındayım. Elbette ki her ülke, kendi konumuna göre, kendi sosyo-ekonomik koşullarına göre, kendi özelliğine göre yaşıyor bu krizi; fakat yaşıyor. Önce bu konuda birkaç kelime söylemek istiyorum. Tabii sözü uzatırsak konu değişir, aslında çok önemli bir şey; fakat konumuz tam bu değil. Fakat sorunun bu boyutunu da gözden uzak tutmamalıyız sanıyorum.

Demokrasi krizi dediğim şey benim, son 15 sene içerisindeki iki önemli olguyla paralel gelişti ve gündeme geldi dünya çapında. Bunlardan birincisi

1980'lerin neo-liberal dalgasıdır. Bu neo-liberal dalganın ulus-devletle ters düşen, ulusal demokrasiyle ters düşen baskısıdır. Kısaca küreselleşme adı altında ifade ettiğimiz olaydır. Demokratik gelişmeyi artık, şimdiye kadar alışılmış ulusal kadronun çerçevelerini zorlamaya götüren bir baskı yaptığı inancındayım. Sadece ben değil, bunun teorisini yapanlar da var. Hatta bu teoriler Batı dünyası için çok etkili de oluyor, Türkiye'de de ifadelerini buluyor. Mesela, referanduma, temsili demokrasiye itirazlar şeklinde, yerel demokrasilerin geliştirilmesi şeklinde, çoğunluk demokrasisi yerine azınlık demokrasisi gibi kavramlar ortaya atmak şeklinde ortaya çıkıyor. Bunların Alvin Toffler'in adını Türkiye'de bilmeyen yoktur sanıyorum. Türkiye'de kendileri popüler, eserleri bilinen bir insandır. Aslında yeni bir demokrasi modeli getirmeye çalışıyor. Buna mukabil birçok devlet, (Güneydoğu Asya'da, Afrika'da vesaire) zaten demokrasi olma iddiasında değil, tersine demokrasinin kalkınmayla ters düştüğü inancında ve hızlı bir kalkınma için demokrasinin engel olduğu kanaatinde.

Şimdi bu krizin iki nedeninden birincisinin küreselleşme süreci olduğunu ve bunun zorlamaları olduğunu söyledim. Küreselleşmeden şu arada sözünü etmişken, parantez içinde şunu da eklemek istiyorum ki, yüzde yüz olumsuz bir olay diye de bahsetmiyorum. Bu çok yönlü bir olaydır. Hatta Türkiye'ye açtığı birtakım olanaklar da vardır. Burada bu fikri geliştirecek değilim tabii; ama bazen başından sonuna kadar menfi bir şekilde ele alınıyor, bu kanıda olmadığım noktasına da işaret etmek istedim.

Krizin ikinci nedeni de Sovyetler Birliği'nin çöküşüdür. Sovyetler Birliği'nin çöküşü de olumlu bir olaydır. Çünkü Sovyetler Birliği'nin çöküşü, totaliter bir rejimin, demokratik olmayan, insan haklarına hiç saygısı olmayan bir rejimin çöküşüdür. Fakat Sovyetler Birliği, dış dünyada bir süper güç olarak yaptığı bir baskıyla ve hiç olmazsa şeklen ifade ettiği özlemlerle dünyaya bir demokrasi mesajı veriyordu ve bütün Batı dünyası da, bir kendine çekidüzen verme, demokrasiyi devamlı gündemde bulundurma, demokratik özlemleri bütün dünyaya yayma -hiç olmazsa ideolojik olarak- ihtiyacını duyuyordu. Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle, hem de küçük düşürücü bir şekilde çökmesiyle, ekonominin ve devletin mafyalaşmasıyla dünya demokratik gelişmesinde sonu belirsiz bir emsal ve çok kötü bir kriz yaratmıştır. Bugün Sovyetler Birliği uzmanları, Rusya'yı Weimar Almanyası'na benzetiyorlar ki, bu korkunç bir teşhis; Weimar Almanyası'nın neye gebe olduğunu, ne sonuçlar verdiğini hepimiz biliyoruz. Buna mukabil, Uzak Doğu ülkelerinin, Dragonların, devlerin v.b. hızlı kalkınmaları da şoven, nasyonalist ve giderek saldırganlık potansiyeli taşıyan boyutlar kazanmaktadır. Bütün dünyanın ekonomik kutup olarak gücünün o yöne doğru kaydığı düşünülürse, bunun da ileride demokrasiler için bir tehdit olacağı düşünülebilir ve şu anda ülkemizde iktidarda bulunan partinin bu ülkelere duyduğu özlem de ortada olduğuna göre, bunları model olarak gündeme getirdiği, ziyaretler yaptığı düşünülürse ve bu ülkelerin muhafazakâr, dine, aileye, geleneklere, şovenizme dayanan birer özgür rejim modelleri geliştirmeleri ve bu yöndeki çabaları göz önünde bulundurulursa, sanıyorum ki demokrasi krizinin başka bir boyutu da ortaya çıkmış olur. Batı Avrupa dediğimiz -Amerika dahil- dünyaya gelince, Batı dünyası da söylediğim demokrasi krizinin dışında değildir. Bugün Avrupa Birliği'nde 20 milyondan fazla işsiz vardır, hepsinde aşırı sağ akımlar hızla gelişmektedir. Almanya, kendisini zor tutuyor, yakın geçmişteki mirası dolayısıyla büyük bir baskı altındadır. Almanya'da Fransa'da olduğu gibi, bugün çok güçlü bir aşırı bir sağ parti yoksa bunun nedeni, konjonktürelidir,

yapısal değildir, siyasi kültürle ilgili bir şey değildir.

Bu çerçeve içerisinde Türkiye'nin konumuna gelince, demokrasinin iki tip sorunla karşı karşıya kaldığı inancındayım. Bunlardan asıl olan, fakat maalesef uzun vadeli olan sorunlar, yapısal sorunlardır. Türkiye'nin Tanzimat'tan beri gelişimi, bu gelişimin tahlili, bu gelişimin sosyo-ekonomik temellerinin sağlıklı bir şekilde teşhisi ve bu sosyo-ekonomik gelişmeyle örtüşen siyasi kültür... Burada sosyo-ekonomik yapıyı bir tarafa bırakarak sadece siyasal kültürden bahsederseniz, zannediyorum bugün Türk demokrasi krizinin en önemli boyutlarından biriyle karşı karşıya kalıyoruz. Siyasal kültürümüz maalesef benden önce konuşan değerli konuşmacıların verdikleri birçok örneklerinde ortaya koydukları gibi samimi, demokrat bir uzlaşmanın ülkemizde olmadığını gösteriyor. Olsaydı zaten verilen örnekler ve hepimizin ilave edebileceğimiz daha bir sürü örnekler bu ülkede cereyan edemezdi. Bu siyasi kültür üzerinde birkaç şey söylemek istiyorum. Siyasal kültürümüz neden demokratik değil? Demokrasinin geç gelmesiyle ilgili bir şey değil sadece. Demokrasi çok yeni bir rejimdir. Demokrasiler ikinci Dünya Savaşı'ndan sonra resmi ve egemen ideoloji haline gelmiştir. 1930'larda Avrupa'nın dörtte üçü otoriter, faşizan diktatörlüklerle idare ediliyordu. Ondan önce zaten demokrasi Fransa, İngiltere ve birkaç kuzey ülkesi dışında dünyada söz konusu değildi. Bizde siyasal kültürümüzün demokratik olmayışının temel nedenini ben Osmanlılardaki müstakbel Türkiye'yi yaratan Türklerin konumuyla ilgili görüyorum. Milleti Hâkime olmamızdan doğan sebepleri vardır bunun gibi geliyor bana; çünkü hiçbir yerde demokrasiyi yönetici zümreler yaratmamıştır. Demokrasiyi bir ölçüde ezilen insanlar yaratmıştır. Burjuvazi önce ezilerek demokratik bir kavgaya girmiştir; ama sonra egemen sınıf haline gelmiştir. Fakat tek başına değil, aynı zamanda işçilerle, köylülerle beraber... Dünyadaki demokratik gelişmenin sosyal tabanları mevcut değildi bizde. Bizde bir Müslüman burjuvazisi yoktu, bizde burjuvazi, sonradan bize karşı dönen gayrimüslim unsurlardan oluşuyordu. Onun için her müstakbel Türk, kendini devletle özdeşleştiriyordu ve bunun yarattığı bir siyasi kültür vardır ki, bunun bence biz bugün ağırlığını çekiyoruz. Çünkü her Türk, Batıda olmadığı kadar, belki hiçbir ülkede olmadığı kadar siyasetle meşguldür, fakat siyasetle ilgisi sağlıklı değildir. Her Türk, bir başbakan gibi konuşuyor, kendi çıkarlarına, kendi konumuna kendi sosyal statüsüne göre değil de, yukarıdan bütün devlet sorunlarını çözecek şekilde düşünüp hareket etmeye çalışıyor. Bugün bir manavla, bir işçiyle, bir berberle konuşun, her konuda fikir yürüttüklerini göreceksiniz. Çünkü bu bizim siyasal kültürümüzün bir eseridir. Bu Batıda böyle değil. Batı demokrasilerinde siyasetle ilişkinin niteliği farklıdır, insanların hepsi siyasetle belli ve kendi konumlarıyla ilgili olarak ilgileniyorlar, oy veriyorlar.

Bunun sonucunu çok açık olarak Türkiye'de görüyoruz. Siyasal partilere bakın, bizdeki siyasal partilerin hepsi birbirine benziyor, iktidara geldi, Refah da öbürlerine benzemeye başladı, benzemeye mecburuz diyorlar realist olanları, demagogik olmayanları. Neden? Çünkü dediğim gibi bütün sınıf, çıkar vesaire hesaplarının üzerinde bir siyasal kültürümüz var. Bu hale başka türlü düşmezdik. Neden düşmezdik, çünkü normal olarak zaten iktidarda son seçimlerde ANAP'la DYP bir koalisyon kuracak, aynı kökenden gelen, aynı özlemleri temsil eden ortanın sağında iki parti çok rahat bir koalisyon oluşturacak durumdaydılar; kuramadılar, kurmadılar. Kişisel rekabetler, kişisel kavgalar ön plana çıktı ve sonunda Sayın Cindoruk'un da dediği gibi Cumhuriyeti tehlikeye düşürme potansiyeli gösteren tehlikeler ortaya çıktı.

Neden kuramadılar? Bu siyasal düşmanlık başka ülkelerde de var. Fransa'da Jacques Chirac'la Valery Giscard D'estaing birbirlerinden bizimkiler kadar nefret ederler, bundan eminim; ama onlar kesinlikle başka türlü sola veya daha sağa iktidarı bırakmazlar, mecburdurlar koalisyon yaparlar. Neden yaparlar? Kamuoyu bu yönde baskılar yapar, bu yöndeki baskıları göğüsleyemezler, buna karşı çıkma güçlerinin olmadığını çok iyi bilirler; yani siyasette kişisel antipatiler çok normal bir şeydir, çok yaygın bir şeydir, fakat başka mekanizmaların işlemesi lazım. Bizde bu başka mekanizmalar işlemiyor, devlet-vatandaş ilişkileri sağlıklı değil. Demin söylediğim gibi vatandaş hakları konusunda büyük bir gelenek yok, "milleti hâkime" geleneğinden gelen (aslında Osmanlı İmparatorluğu'nda Türk halkı da eziliyor tabii, ama ezildiği yerde ideolojik olarak kendi özgürlüğünü ortaya koymak için devletle özdeşleşmek gerekiyordu) bir yanlışlık var sanıyorum.

Buna karşı son olarak pratik olarak ne yapılabilir? Bunlar tabii soyut, uzun vadeli şeyler. Siyasi kültürümüz çok demokratik değil diye duracak değiliz tabii. Daha önce söylenilenlere tamamen katılıyorum. Başlık olarak birkaç şey söylemek istiyorum. Bir kere askerlerin siyasetten elini çekmesi için, askerlerin, bu toplumun siyasal hayatında gerçek yerine oturması için sivil siyasetçilerimize çok iş düşüyor. Bir kere yürekli olmaları lazım. Siyaset aynı zamanda yürek meselesidir. Muhtıra alınca gitmemeleri lazım, direnmeleri lazım. Batı ülkelerinde hiçbir generalin adını bilemezsiniz, duymazsınız. Ben, Fransa'da çok uzun yıllar kaldım ve Fransız siyasetini yakından izledim. Belki biliyorsunuz De Gaulle'un oğlu da generaldir. De Gaulle'un oğlunu bir kere televizyonda gördüm general olarak, o da babasını bir anma törenindeydi. Siyasi hayatını çok yakından izlediğim bir ülkede bir general adını bilmem. Ama bizde Milli Güvenlik Kurulu var ve siyasetin tam ortasında maalesef askerlerde bulunuyor. 27 Mayıs'tan itibaren her hareket bunu daha da güçlendirmiştir ve Türk demokrasisinin sanki kurumsal bir yapısı haline gelmiştir. Maalesef sivil siyasetçilerin bir kısmı da bunları bir sopa gösterir gibi zaman zaman başkalarına bir tehdit unsuru gibi kullanıyor. Bu fevkalade sakıncalı bir şeydir. Ben kesinlikle asker düşmanı değilim, Silahlı Kuvvetlere saygım tamdır, ama bu, onları da yıpratıyor, kurumun yerine oturtulması lazım. Kürt sorunu da bunun içerisinde düşünülüp çözülmesi gereklidir. Çünkü Kürt sorunu ortaya çıktığı zaman önemli bir insan, barışçı bir çözüm ortaya attığı zaman neyle karşılaşıyoruz? Hemen şikâyetler başlıyor, ihbarlar başlıyor, ihbarların adresi neresidir, adresi Genelkurmay'dır.

İkinci nokta, kanunlarımız çok ağırdır. Ben Türkiye kadar savcılarının kolayca idam cezası istediği bir ülkenin başka bir yerde bulunmadığı kanaatindeyim. Siyasetten bahsediyoruz tabii, siyasi cezalar, adi cürümlerden daha büyük bir şiddetle cezalandırılıyor. Bunların mutlaka indirilmesi lazım, çünkü yargı organını da felce uğrattıyor. Çünkü başlık olarak idam istendi, idam istendi... Sonra bakıyorsunuz, idamı istenilen insanlar beraat ediyorlar. Çünkü ortada bir madde var, ona göre hazırlanmış bir iddianame var, sonunda ne oluyor? Sonunda hâkimin de vicdanı elvermiyor. Şu andaki uygarlık seviyemiz bunu aşıyor. Mevcut kanunların, bu ağır cezalan kapsayan kanunların üstünde bir uygarlık seviyesinde bulunuyor bugün Türkiye. Bunların kesinlikle medeni ölçülere indirilmesi ve biraz önce söylenildiği gibi uluslararası mahkemelerde de küçültücü durumlara düşmememiz lazım. Yargının bağımsızlığı vesaire daha birçok şeyler söylenildi tabii; bunlara katılıyorum. Orada da büyük iş, her şeyden önce sivil siyasetçilerimize, daha doğrusu siyasetçilerimize düşüyor, siyasetçilerimizin aleyhinde

konuşmamalıyız, siyaseti kötülememeliyiz. Çünkü bir de bu var Türkiye'de, son zamanlarda siyasetçilere karşı bir kampanya var. Yalnız bu istikamette desteklemek gerektiği kanısındayım. Siyaset çok asil bir şeydir, fakat siyasetçide de bu asalete uygun davranışın! Daha yürekli, daha tutarlı ve daha üst planda demokratik konsensüs teşkil edecek prensipler etrafında anlaşmış olarak. Şu anda aklıma gelenler bunlar, uzattıysam özür dilerim, teşekkür ederim.

BAŞKAN- Biz teşekkür ederiz.

Şimdi söz sırası Sayın Doç. Dr. Tülin ÖNGEN'de. Türkiye'de hanımlar bilimde çok başarılılar; fakat siyasette adlarını pek duyuramıyorlar. İçimizde bu konuda konuşacak bir tek hanım arkadaşımız var; buyurun.

Doç. Dr. Tülin ONGEN - Teşekkür ediyorum, herkesi selamlıyorum. Bugün bizden tam olarak ne beklendiğini bilmediğim için, ben de hazırlıklı gelmedim. Benden önce konuşan sayın konuşmacıları dinlerken, tartıştığımız konunun kritik yönlerine ilişkin kafamda şöyle bir çerçeve oluştu. Bu çerçeve içinde sorunun daha analitik bir yaklaşımla ele alınabileceğini düşünüyorum. Demokratikleşme dediğimiz sorunun üç temel boyutunu birbirinden ayırmadan ele almanın daha doğru olacağı kanısındayım. Hukukun demokratikleşmesi demek olan "hukuk devleti" boyutu; yönetim aygıtının ve yönetim biçimlerinin demokratikleşmesi, başka bir deyişle siyasetin sivilleşmesi demek olan "siyasetin demokratikleşmesi" boyutu; ve en önemlisi "toplumun demokratikleşmesi" boyutu, yani toplumda hak arama bilicinden, katılma kültürüne kadar kolektif bir sorumluluk anlayışının gelişmesi. Bu üç unsur bir arada bulunmazsa, demokratik toplumun eksik kalacağı kesindir. Ve tabii bu üç ayağın üzerinde duracağı temel zeminin ekonomik demokrasi olduğunu söylemeye gerek bile görmüyorum. Ekonomik eşitsizlikler ile bundan kaynaklanan toplumsal kutuplaşmaların ve çatışmaların bulunduğu bir toplumda yukarıda sözü edilen ayakların sağlam bir zemin üzerinde duramayacağı kesindir.

Şimdi sözü edilen bu sorunların tek tek kaynağına inilmedikçe, bu sorunların gerisinde yatan dinamikler belirlenmedikçe, çözümler üzerinde kafa yormanın çok anlamlı olacağını düşünüyorum. Bir siyaset bilimci olarak ben bunu yapmaya ye demokrasi sorunsalını sınıf çözümlemesi bağlamında ele almaya çalışacağım. Özellikle bu konuda sınıf çözümlemesi gibi nesnel bir sorgulama yöntemin son derece önemli ipuçları sunacağına inanıyorum. Çünkü, nesnel ve yapısal bir yaklaşımla ele alınmazsa, sık sık yapıldığı gibi, demokrasi sorunsalı yöneticilerin erdemli olup olmamasına, "demokrat" insanlar olup olmamasına indirgenir ki, bunlar son derece yüzeysel, öznel ve doğal olarak yanıltıcı sonuçlara ve eksik çözümlere götürür. Oysa herhangi bir toplumsal olgu var olan toplumsal güç dengeleri bağlamında ve toplumsal güçler arasındaki ilişkiler temelinde değerlendirildiğinde, hem sorunun nesnel bir açıklamasını yapma, hem de reel çözüm olanakları yaratma fırsatı elde edilecektir.

Önce, çok sık dile getirilen, neredeyse fetişleştirilmiş hukuk devleti kavramına ilişkin birkaç şey söylemek istiyorum. Hukukun demokratikleşmesinde kritik olan nokta hukuk devleti değildir; yani hukukun demokratikleşmesi, hukuk devletiyle sınırlı bir olgu değildir. Çünkü, hukuk devleti, hukuka uygun devlet yönetimi, yani siyasal iktidarların hukuka uygun davranması anlamına gelir. Siyasal iktidarların hukuka uygun davranması ise, doğal, hatta eşyanın tabiatı

gereği zorunlu bir durumdur. Çünkü, bizzat normatif düzeni kuranların, yani siyasi iktidarların, kendi kurdukları düzene, kendi koydukları normlara uygun davranmalarından daha doğal bir şey olamaz. Bu uygunluk, siyasi iktidarların temsilcisi oldukları toplumsal düzenin, koruyuculuğunu yaptıkları siyasal rejimin meşruiyetinin kaynağı olduğu için zaten zorunlu bir koşuldur. Yöneticiler, belli normlar oluştururken, bir anlamda kendi sınıf çıkarlarını garanti altına alan bir kurumsal çerçeveyi topluma dayatırken, zaten bu meşruiyet çerçevesinde uygun davranacaklarını baştan taahhüt etmiş olurlar. Oysa, hukuki rejimin demokratik olması bunun ötesinde bir şeydir. Her şeyden önce demokratik hukuk sistemi, birey ile devlet ve toplum ile devlet arasında bir dikotominin bulunmamasını öngörür, kısaca böyle bir karşıtlığın aşılmış olmasını gerektirir. Öyle ki, bireyin hak ve çıkarları ile devletin hak ve çıkarları ya da toplumun özgürlüğü ile devletin güvenliği arasında bir karşıtlık, bir uzlaşmazlık varsa, varsayılıyorsa, böyle bir yönetim mantığının, siyaset anlayışının egemen olduğu bir sistemde ne toplum demokratikleşebilir, ne de yönetim sivilleşebilir. Çünkü, yöneticiler devletin korunması, kutsal devletin yüce çıkarlarının gözetilmesi adına bireyin haklarına ve özgürlüğüne, toplumun demokratik istemlerine her zaman sınır getirebilirler, onları ortadan kaldırma hakkını kendinde görebilirler. Daha kötüsü, bu hakkı, meşru bir hak, kutsal bir görev olarak yerine getirme zorunluluğunu duyarlar. İşte böyle bir hak dikotomisi, otoriter, despotik yönetimlerin, faşizan devlet biçimlerinin kaynağını oluşturur. Bizim anayasal rejimimizin, genel olarak hukuk mevzuatımızın ve siyaset anlayışımızın gerisinde ne yazık ki böyle bir hak ve çıkar dikotomisi yattığı içindir ki, yani bir kez devletin hakları ve çıkarları olabileceği kabul edildiği içindir ki, devlet yöneticilerinin, tek tek bireylerin, giderek çeşitli toplum kesimlerinin, sınıfların, halkların demokratik istemlerinden korkması, özgürlük arayışlarına karşı çıkması söz konusu olmaktadır. Yalnız yöneticilerde değil, ne yazık ki toplumda da böyle bir anlayış yerleştiği, içselleştiği için; devletin kendisini koruması, sanki devlet toplumun, insanların üzerinde bir şeymiş gibi, çıkarlarını toplumdan ve yönettiği insanların haklarından üstün tutması, toplum üyelerinin önemli bir kesimi tarafından da meşru görülmektedir. Böylece insanlar, kendi haklarına yönelik saldırıyı, özgürlüklerinin kısıtlanmasına onay vererek, söz konusu anlayışın yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadırlar, işte demokrasi kültürünün yokluğu diye sık sık dile getirilen sorun, gerçekte böyle bir eksikliğin, daha doğrusu bu tür bir çarpık kavrayışın bir sonucudur. Bunu kuramsal olarak şöyle anlatmak da olanaklı. Türkiye'de insanlar tebaa (kul) olmaktan kurtulamadığı, bir türlü vatandaş olmadığı için, toplumda demokratik özgürlük anlayışı gelişmemektedir; bundan ötürü vatandaşlık sorumluluğu, toplum üyelerinin hak ve çıkarlarının gerçekleşmesi yönünde değil, devletin kutsal haklarının korunması yönünde biçimlenen çarpıtılmış bir kolektif bilinçte somutlaşmaktadır. Bunun başlıca nedeni, özetle toplumun vatandaşlık hakları temelinde örgütlenememiş olmasıdır diyebiliriz. Türkiye'nin uluslaşma, modernleşme paradigması toplumun bu yönde örgütlenmesini bir türlü gerçekleştirilememiştir. Bunun için tebaa bir türlü vatandaş olmamaktadır. Bugün dünyada artık vatandaşın yerini birey alırken, bizde birey olma bilinci, bireyin hak ve özgürlüğü anlayışı soyut bir kavram olmaktan öteye gidememektedir. Toplumsal yapının temel birimi olarak bireyin kabul görmediği bir toplumda, doğaldır ki insan haklarından söz etmenin olanağı olmayacaktır. İnsanlar bugün bile hala kendilerini devlet karşısında güçsüz, çaresiz görmüyorlar mı? Öyle ki, devlete tabi onun kölesi, kulu olan bir

toplumsal üyelik anlayışı bir türlü aşamıyor. Soyut olarak hem birey, hem de bireysel hak ve özgürlükler kabul edilse bile, gerçek yaşamda bunun bir karşılığı bulunmadığı için, yani pratikte birey ile devlet arasındaki ilişki eşitsiz bir ilişki olduğu için, güçlü olanın zayıf ve bağımlı olanın haklarını ve özgürlüklerini gasbetmesi kolaylaşıyor. Böyle bir eşitsiz ilişkiyi değiştirecek toplumsal düzenek, örgütlenme yapısı, hak arama olanakları ve özgürlüklerin korumaya yönelik mekanizmalar yaratılmadığı için, son yetmiş yıldır sorun aşamıyor. Bu nedenle önce demokratikleşmeden ne anladığımızı, yani hukukun demokratikleşmesinden, hatta hukuk devletinden ne anladığımızı netleştirmek zorundayız. Çağdaş hukuk devleti anlayışının özü, normların ve yasal rejimin şu ya da bu yönde gerçekleşmesinden çok normatif düzenin koruduğu hak ve çıkarların kimin özgürlüklerini temsil ettiği sorusuna verilecek yanıtta yatmaktadır. İkinci boyut, yönetimin demokratikleşmesi sorunudur demiştim. Bir kere, yönetimin demokratik olması, bazı kurumların varlığına indirgenmemelidir. Yoksa parlamentonun, siyasi partilerin, seçim sisteminin varlığı, kolayca yönetimin yeterince demokratik olduğunun göstergeleri olarak değerlendirilebilir. Türkiye'de devlet yönetiminin, siyasi tarihimizin hiçbir döneminde demokratik olmadığını söylemek kanımca yanlış olmaz. Bunun temelinde herhalde Türkiye kapitalistleşme sürecinin dinamikleri, Türkiye burjuva devriminin özgül karakteri ve yönetici elitin sınıfsal özellikleri yatmaktadır. Geç ve bağımlı kapitalistleşme, yukarıdan aşağıya, yani tabansız siyasal devrim, burjuvazinin devlete ve geleneksel sınıflara olan bağımlılığı, sosyal devrimini tamamlanamaması gibi olgular, bugün de Osmanlı despotizminin aşılammaması, burjuvazinin sürüp giden hegemonik güçsüzlüğü, yönetimin bir türlü sivilleşmemesi sonucunu doğurmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti hiçbir zaman halkın yönetimi olamamıştır; bu konudaki resmi söyleme ve onca demagojiye karşın halkın katılımına dayanan demokratik bir siyasal rejim gerçekleşmemiştir. Bu sonuç, uzun uzun tartışmayı gerektiren konulara göndermede bulunuyor. Burada bunların ayrıntılı bir tartışmasına girme olanağı elbette ki yok. Ancak siyasetin sivilleşmesinden somutlaşan toplumun demokratikleşmesi olgusunun ekonomi-politik dinamiklerinin neler olduğunu kısaca vurgulamak bile anlamlı. Bugün yaşadığımız kriz sürecinde sınıf dinamikleri, hem sınıflar arası güçler dengesi, hem de sınıf içi gerilimler anlamında, son derece belirleyici ve açıklayıcı gibi gözüküyor bana. Yaşanan güncel olayların çoğu burjuvazinin zayıf hegemonyasının sonuçlarını yansıtmıyor mu? Geçmişte olduğu gibi bugün de egemen blok toplumsal gerilimleri devletin desteğine, devletin yalnızca ideolojik değil, aynı zamanda silahlı güçlerine dayanarak çözümlenirken dışında herhangi bir alternatif geliştirebilmiş değil. Burjuvazinin hegemonik güçsüzlüğü, siyaseti devlete yaslanmak zorunda bıraktıkça rejim despotikleşiyor; rejim despotikleştikçe devlet daha çok büyüyor ve bundan kaynaklanan kısır döngü bir türlü aşamıyor. Benzer biçimde zayıf hegemonyasından ötürü burjuvazi, toplumun demokratik istemlerine ve özgürleşme yönelimlerine karşı çıkıyor. Öte yandan Türkiye burjuvazisi devletle olan ilişkisinde olduğu gibi sınıf içi gerilimleri açısından da oldukça sorunlu. Bu anlamda bir rejim krizinden, yani siyasal temsil sorunundan, dolayısıyla bir meşruiyet arayışından söz etmek olanaklı. Burjuva devrimimizin sınıfsal karakterinin demokrasimizi baştan sakatlayan "vesayetçi demokrasi" diyebileceğimiz bir yönetim modelini meşrulaştıran en önemli olgu kanısındayım. Vesayetçilik, bugün bile siyasal kültürümüzün temel taşı niteliğindedir. Bir takım vasiler, toplum adına, yönetilenler adına hareket etme, onlar için en iyinin ve en doğrunun ne olduğunu bilme ve bunun

topluma empoze etme hakkını kendilerinde görüyorlar. Bu nedenle demokrasimizin ölçüsü, derecesi ve sınırları, bu tekeli elinde bulunduranların iradesine bağlı kalmayı sürdürüyor. Burada bir araya gelmemiz bile sözünü ettiğim vesayetçiliğin belki küçük bir örneği olarak nitelenebilir. Toplumun demokratikleşmesi konusundaki tartışmalara elbette bir sivil toplum örgütü olarak TMMOB'nin öncülük etmesinden, müdahil olmasından daha doğal bir şey olamaz. Ancak kuşku şu ki, bizim burada öngördüğümüz hak ve özgürlük çerçeveleri veya demokratik yönetim mekanizmaları bizim toplum adına kullandığımız bir iradenin dışavurumundan ötede bir anlam taşıyor olabilir. Biz ideal bir model öngörsek ve gerçekten bu modeli yaşama geçirme fırsatı bulsak bile, bunun sürekliliğini, dahası bunun gerçekleşmesini sağlayacak toplumsal katılım ve taban inisiyatifi bile bir iddiadan, bir öngörüden ibaret değil mi?

Üçüncü nokta, toplumda hak arama bilincinin, yani demokrasi kültürünün gerçekleşip gerçekleşmediği sorusu. Bu noktada karşımıza yönetimin sivilleşmesinin en önemli kaynağını oluşturan halkın toplumsal katılımını sağlayacak sivil sahanın örgütlenip örgütlenmediği sorunu çıkıyor. Bu bağlamda demokratik kitle örgütlerinin, sendikaların veya öteki taban inisiyatifini temsil eden kuruluşların Türkiye'de ne ölçüde geliştiğinin ve etkin bir katılımının araçları olup olmadıklarının sorgulanması gerekiyor. Sözünü ettiğim bu kuruluşlar, kendi örgütlü toplumsal güçleri temelinde gerek sivil toplumun, gerek siyasal toplumun yönetimine yeterince katılıyorlar mı? Yalnızca devletin merkezi yönetimine katılmak da yeterli değil, siyasi partilerin durumunda olduğu gibi. Böyle bir yönetim bize olsa olsa "siyasetin siyasetini yapma" olanağının varlığını gösterir. Öte yandan sivil toplumun iradesini oluşturma, halkın iradesini aşağıdan yukarıya doğru devlet yönetimine taşıma, aktarma olanağı yoksa, yani bağımlı sınıfların, etnik veya dinsel cemaatlerin hak ve çıkarlarını kendi örgütlü güçleri temelinde dile getirme ve bunları siyasal arenaya yansıtma olanağı yoksa, o toplumda demokratik örgütlenmeden söz etmek güçtür. Daha önemlisi, ekonomik hakların ve özgürlüklerin veya kültürel ve etnik istemlerin dile getirilmesinin ötesinde bunların gerçekleşip gerçekleşmediğinin denetlenmesi gerekir. Yani, siyasal ve toplumsal denetimle desteklenmeyen bir katılımın maddi yaşamın gerçekliği içinde fazla bir anlamı olamaz. Çözümüne geçmeden önce, herhalde daha sonra bu konu üzerinde yoğunlaşacağız, sayın parlamenterlerin ve sayın Taner TİMUR'un değişik sözcüklerle dile getirdiği temsil sorununa, rejim bunalımına biraz değinmekte yarar görüyorum. Temsil sorunu yeni bir toplumsal uzlaşmanın gerektiğine işaret ediyor. Parlamenterler açıkça dile getirmeseler bile, toplumun yeni bir uzlaşma çerçevesine ve bu çerçevede farklı toplumsal temsiliyet biçimlerine gereksinim duyulduğunun farkındalar. Taner hocam bu konuda dış dinamiklerin rolüne değindi. Gerçekten tüm dünyada yeni bir toplumsal uzlaşma çerçevesine yönelik arayışlar gündemde. Belirtildiği gibi, temsili demokrasi denen yönetim biçimi aslında ekonomik sistemin, yani belli bir birikim rejiminin kurumsal ve toplumsal uyarlanmasını sağlayan bir siyasal örgütlenmenin ürünüdür. Demokrasinin yükseldiği dönem, Fordist rejimin yaygınlaştığı ve yığınları var olan birikim rejiminin gerekleri doğrultusunda sisteme entegre ettiği bir aşamaya denk düşüyor. Yığın üretimi ve yığın pazarına yönelik stratejiler, kitlelerin hem alım gücünün, hem de toplumsal katılımının daha yüksek olmasını gerektiriyordu. Böylece toplumsal grupların, özellikle çalışanların, hem ekonomik, hem de siyasal sistemle eklemlenmesi olanaklı oluyordu. Oysa şimdi birikim rejimi

değişmekte ve yeni üretim sistemi kitlelerin sınıf güçleri temelinde örgütlenmesini değil, tam tersine "örgütsüzleşmesini" zorunlu kılıyor. Yeni ekonomik sistemin dinamikleri yığınların siyasal temsiline değil, siyasetten uzaklaşmasına dayanıyor. Şimdi bu gerçekleri dikkate almaksızın siyasal demokrasiyi genişletme çabasının gerçekte hiçbir nesnel temeli yok. Oluşmakta olan post Fordist sistemin ekonomik ve toplumsal dinamikleri ortada iken ve oyunun kurallarına uygun yeni arayışlar gündemde iken, soyut bir demokrasi iddiasının herhangi bir anlamı olamaz. Demokrasi ideali, gerek küresel düzeyde, gerek ulusal planda ya kendine yeni bir çerçeve yaratacak ya da soyut bir ideal olmaya mahkum olacaktır. Özellikle çevre ülkeleri için ikinci seçenek oldukça geçerli gözüküyor. İşte böyle bir evrensel dönüşüm bağlamında siyasal temsil sorunu, yani sermaye düzeninin meşruiyet sorunu ortaya çıkıyor. Çünkü, toplumsal uzlaşmanın, yani var olan ekonomik ve toplumsal sistemin varlığının ve meşruiyetinin kimlere dayanacağı belirsizleşiyor. Çünkü esnek üretim stratejilerinin öngördüğü örgütsüzleşme/örgütsüzleştirme süreci siyaseti de esnekleştiriyor. Fordizmin temelini oluşturan kolektif düzenlemeler ve endüstriyel kısıtlamalar, artık yeni birikim rejimiyle uyumlu gözüküyor. Kriz, bu anlamda hem kapitalizmin ekonomik krizi, hem de burjuva demokrasinin temsil krizi olarak kendini belli ediyor.

Türkiye'ye dönersek, toplumun sınıf temelinde örgütlü gücünün kırılması ve sınıfsal çatışmanın maddi temellerinin zayıflaması, toplumsal yatay bölünmelere yol açıyor. Mikro kültürler, mikro milliyetçilik ve cemaatsel farklılaşmalar derinleşiyor. Örneğin, Kürt sorunu, laisizm sorunu sınıf mücadelesinin önüne geçiyor. Bakıyorsunuz savaştan hoşnut olan bir tek kesim göremiyorsunuz. Burada parlamenterler açıkça dile getirdiler; ne tek tek kendi adlarına, ne de temsil ettikleri siyasal güçler adına savaşı onaylıyorlar. Yani, siyasi iktidar savaşı istemiyor. Burjuvazi de savaşı istemiyor, öyle söylüyor. Geçen gün Çevik BİR'in bir demecini okudum, şöyle diyor: "Ordu uzunca bir süredir savaşın siyasal yollarla bitirilmesi yönünde siyasi iktidara telkinde bulunuyor; ancak siyasiler bizi dinlemiyor" Bu sözleri ciddiye alırsak, demek ki savaşı ordu da istemiyor. Biz de istemiyoruz. Peki siz, biz, onlar istemiyorsa bu savaş neden ve nasıl sürüyor? Allah aşkına kim istiyor da bu savaş onyıldan uzun bir süredir ülkeyi yakıp yıkıyor? Savaşı isteyen birileri var; ama bu güç görünür bir siyasi güç ya da meşru bir iradenin ürünü değil, işte sorun burada. Burada bir temsiliyet sorunu var. Burjuvazi açısından da var, işçi sınıfı açısından da var. Sistem açısından da bir meşruiyet sorunu var. Sınıfların hegemonik güçsüzlüğü savaşa son vermeye yetmiyor; parlamentonun gücü askeri çözüm yerine siyasi çözümü gündeme getiremiyor! Böyle bir siyasi zaaf, yani temsil sorunu, en çarpıcı biçimde ülkenin en önemli ve en ivedi sorununun çözümsüzlüğünde kendini ele veriyor. Buna başka örnekler eklemek de olanaklı. Bir kere, temsil sorunun toplum adına temsiliyet iddiasında bulunanlar tarafından doğru anlaşılması ve varsa bu temsilin doğru kullanılması gerekiyor. Eğer temsiliyet, yani siyasal vekalet sanal bir gerçeklik değilse, milleti temsil edenlerin, ettiği varsayılanların temsil hakkını kullanan öteki güçler karşısında daha duyarlı olması gerekmiyor mu? Örneğin, DEP çıktı ve "ben Kürt halkını temsil ediyorum" dedi? Bu hoşunuza gitsin ya da gitmesin nesnel bir gerçeklikti. Ama halkın öteki temsilcileri, Kürt halkının temsilcilerinin parlamentodan yaka paça atılmasına karşı çıkamadı. O zaman sizin temsiliyetinizin toplumsal dayanağı nedir? Sizin meşruiyetiniz nereden kaynaklanıyor? Sorulması

gerekmez mi? Demek ki toplumu temsil ettiklerini sananların ortada duran bu sorunun adını koymalarının zamanı geldi ya da gerçekten kendilerine böyle bir güç vehmediyorlarsa bu güç adına üzerlerine düşeni yapmaları gerekiyor. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Teşekkür ederim Sayın ONGEN. Evet, söz sırası Sayın Selim OKÇUOĞLU'nda; buyurun.

Selim OKÇUOĞLU - Teşekkür ederim, gerçekten de yararlı bir başlangıç toplantısı olarak geliyor bu toplantımız ve konuya giriş sayılabilecek bazı düşüncelerimi ifade etmeye çalışacağım. Ben, Türkiye'de tartışmanın hep bir noktadan sonra yapıldığı izlenimine sahibim. Demokrasi kavramında da böyle. Demokrasi kavramının başından girmek yerine, ortalarından bir noktadan işe giriyoruz. Kendi adıma da bunu söylüyorum, ancak bu toplantıda bir başa sararak, işin başından başlayarak düşünce üretmemizin yararlı olacağını düşünüyorum; en azından kendi açımdan. Demokrasiyi sübjektif değerlendiriyorum ve bir sonuç olarak görüyorum; yani bir neden değildir demokrasi; Türkiye'de bugün iyiliklerin veya kötülüklerin çoğalmasında veya azalmasında demokrasinin fazla, olmasının ya da az olmasının bir neden olarak yattığına inanmıyorum. Demokrasi bir sonuçtur neticede ve muazzam bir yapısal ilişkilerin ifade biçimidir. Bu itibarla kavramı mutlaklaştırma noktasında dikkatli olmamız gerektiğini düşünüyorum. Başka türlü mesafe alamayız. Sayın GÜRKAN ifade etti, demokrasi kavramına vereceğimiz anlam -çok yoğun tartışacağız, çünkü Türkiye'nin gündeminde bu var- bir noktada demokrasi kavramının içini boşaltmamız, demokrasi olmayan bir demokrasi kavramıyla karşı karşıya kalmamız gibi soğuk bir noktaya bizi götürebilir. Şimdi ben Türkiye'de devlet olgusunun bir başına üzerinde çok iyi düşünülmesi gereken temel kavram olduğunu; demokrasi tartışılırken, rejim tartışılırken, diğer önemli sorunlar tartışılırken, sorunun odağına devlet kavramına, devlet olgusunu yerleştirmemiz ve bu noktada büyük bir çaba sarf etmemiz gerektiğini düşünüyorum. Yani Türkiye'de verimli devlet yapısının şekillenme süreci, şekillenme biçimi üzerinde birazcık yoğunlaşma ihtiyacımız var diye düşünüyorum ve bunu şu açıdan önemsiyorum; neticede en azından pratik süreç içinde varacağımız devlet kavramı, devlet kavramına yükleyeceğimiz anlam ve mevcut devlet anlayışının Türkiye'de öne çıkacağını, önem kazanacağını düşünüyorum.

Şimdi bir kere perdenin kaldırılması gerekiyor Türkiye'de. Şuna benzetiyorum: Bir tiyatro salonunda bizler izleyiciyiz, sahnede bir oyun sergileniyor ve tiyatro perdesi kapalı, oysa tiyatrodaki perde açılır ve oyuncular, oyunu sahnelerler ve bu oyun izleyiciler tarafından izlenir. Burada perde kapalı, sahnede bir oyun oynanıyor, seyirciler salonda tıklım tıklım bir salon ve tiyatronun perdesi kapalı, bence perdenin açılması gerekiyor, oynanan oyunun, sergilenen oyunun, izleyici tarafından algılanmasına izin verilmesi gerekiyor; çok önemli bir kavram bu. Çünkü Türkiye'de toplumun yukarıdan aşağı biçimlendirilmesi olarak ifade edilen kavramda çok yanlış bir birey, vatandaş ya da tebaa olgun ile karşı karşıyayız. O çıkıyor ortaya, işin akademik boyutuyla gerçekten birey düzleminde, vatandaş düzleminde çok algılama kıtlığı çeken garip bir yaratık, mahlukla karşı karşıyayız; bunu hepimiz adına, kendi adıma da söylüyorum. Önce bunun yerine oturtulması gerekiyor. Tabii günün uzunluğu içerisinde düşüncelerimizi uç boyutlara götürme olanağımız olacak, geliştirme olanağımız olacak. Onun için her şeyi

bir anda söyleme durumunda değiliz. Şimdi tabii demokrasi bir uzlaşma rejimi neticede; yani çeşitli hak ve menfaatlerin çatıştığı bir ortamda bunların uzlaşabilirlik noktalarının tanımlandığı, hayata geçirildiği bir rejimin adı demokrasi. Bu çerçeve içerisinde Türkiye'de sınıfsal yapının, sınıfların, çeşitli toplum kesimlerinin çıkarlarının genel geçer anlamda iyi tanımlanması gerekiyor, iyi ortaya konulması gerekiyor. Bunun adı, bunun yöntemi insanların örgütlenme, hak arama ve bu çerçeve içerisinde düşüncelerini aktarabilme olanaklarının bir bütün olarak güvence altına alınması demektir bence. Oysa Türkiye'de temsil kavramına uygun düşen temsili bir örgütlenme anlayışının, hak arama anlayışının egemen olduğunu görüyoruz. Örneğin sendikal düzeyde, ortada sendika olarak tanımlanabilecek yapılardan söz etmek çok güç. Sendika kavramının, gerçek anlamından uzak bir sendikacılık anlayışı, işçi sınıfının, çalışan kesimlerin, emekçi yığınların haklarının örgütlediği garip bir yapı olarak karşımızda. Diğer alanlarda da bunu söylemek rahatlıkla mümkün, işte sivil kitle örgütleri için bu söylenebilir. Bu çok önemli, tüm bu alanların iyi tanımlanması ve çatışan kesimlerin, sınıfların örgütlenme, kendilerini ifade etme ve hak arama sisteminin çok net ve anlaşılabilir bir biçimde tanımlanması, algılanabilir bir şekilde tanımlanması gerekiyor. Bura da genel sıkıntının çerçevesi içerisinde. Temel bir sıkıntı olduğunu görmek gerekiyor.

Türkiye'de yine güncel, yakıcı sorun, Kürt sorunu ve bu noktada da perdenin kaldırılması gerekir diye düşünüyorum. Yine perde kapalı. Bizler yine savaş olarak tanımlanan Kürt sorunu var ve Kürt sorununun nedenleri konusunda yine perde kapalı. Niye bu savaş var, niye savaşıyor, bu savaşın sonuçları nedir, getirişi, götürüşü nedir; bunun da çok iyi izlenebilmesi gerekiyor. Bu noktada da kafalarımızda o netliğin sağlanması gerekiyor. Şimdi ben Türkiye'de devlet kavramının, devlet kavramına verilen anlamın çarpık olduğunu düşünüyorum; çarpıktır bana göre. Devlet, hep biliyoruz, vatandaşa, halka karşı korunması gereken bir kavram olarak görüldü. Bu kabul edilemez bir şeydir, öncelikle bunu görmek lazımdır. Türkiye'de bir bütün olarak yaşamın temel amacı bireyin, vatandaşların, insanların temel görevi mevcut devlet kavramını, mevcut devlet organizasyonunu korumakmış gibi, onun çıkarlarına hizmet etmekmiş gibi bir anlayış var; bu hiçbir biçimde kabul edilemez bence. Oysa devlet bireyin, vatandaşın ortak huzur ve mutluluğu için örgütlenmiş bir kurum, bir yapılaşma.

Şimdi Kürt sorunu özelinde birkaç şey söylemek istiyorum. Kürt sorunu, tarihsel bir sorun. Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte, Cumhuriyeti kuran kadroların bir tercih sorunu yaşadığını görüyoruz, imparatorluğun tasfiyesi gündeme geldiğinde tasfiyenin yerine konulacak yeni organizasyonun tanımlanması gerekiyordu ve ulus-devlet kavramı', modernitenin kavramlarından biri ithal edilmek suretiyle Türkiye'de tek ulus, tek devlet anlayışı olarak kabul edebileceğimiz bir devlet anlayışı şekillendirildi. Bu çerçeve içerisinde ulusun yeniden inşa edilmesi gibi bilinen bir süreç başlatıldı; verili bir ulus tanımı yapıldı, o ulus tanımına uygun bir dokunun oluşturulmasına çalışıldı ve büyük ölçüde de kabul etmeliyiz ki, bu başarılıydı. Büyük ölçüde başarılıydı. Yani Anadolu'nun, Cumhuriyetin kuruluşu öncesindeki tablosuna, etnik ve halk tablosuna baktığımızda geline aşamada bugün büyük ölçüde büyük bir ulus inşa etme olgusunun büyük ölçüde başarılı olduğunu görüyoruz. Modernitenin kavramlarına çok yakın bir biçimde bir ulus kavramının, bir ulus anlayışının hayata geçirildiğini görüyoruz. Bunun tek istisnasını Kürtler oluşturuyor

Türkiye'de. Yani öngörülen projeye uymayan, o projenin aksayan tek yönünün Kürtler olduğu ve bu nedenle, bu örtüşmemenin getirdiği çatışma ortamı, tarihsel süreci içerisinde bugün Türkiye'de 2000 yılına gireceğimiz bu süreçte bir iç savaş olgusunu da beraberinde getirdiği artık net olarak görülmelidir.

Şimdi burada sorunun iyi tespit edilmesi gerektiği inancındayım; Kürt sorunu konusunda özellikle devlet düzeyinde geliştirilen ve büyük ölçüde halk tarafından da sorgulanmaksızın kabul edilen demagojik ortamın ortadan kaldırılması gerekiyor. Çünkü sorunu halkın anlamasında, çok önemli bir engel oluşturuyor bu; tepeden inme bir yönlendirme, bir manüpülasyon, çarpıtma, sorunun kavranması düzeyinde, halk düzeyinde en büyük engeli oluşturuyor diye düşünüyorum. Burada ortak yaşama iradesinin yeniden tesis edilmesi üzerinde düşünülmesi gerekiyor. Türkiye'de bugün Kürtlerle Türklerin ve diğer kesimlerin ortak yaşama iradesinin yeniden tesis edilme arayışının gündeme getirilmesi gerekiyor diye düşünüyorum. Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte varsayılan ortak irade, yani tek irade, bugün en azından Kürtler açısından yeniden sorgulanmak durumunda ve bu nedenle birlikte yaşama iradesinin, ortak iradenin üzerinde yeniden düşünülmesi ve ortak bir tanımın yapılması gerekir. Bu bizi bölünme sendromundan da, dış düşman fobisinden de uzaklaştıracaktır. Temsil krizi olarak adlandırdığınız krizlerin en önemli ayaklarını da burada yaşıyoruz. Kürtlerin, barışçıl, demokratik ve ortak yaşama iradesini tanımlama sürecine katılabilmelerinin yollarının açılması gerekir Türkiye'de. Temel sıkıntı, bu noktadadır. Bu kanal açıldığında (çözüm konusunda bir şey söylemiyorum, bir şablonum yok o konuda,) çözüm konusunda bir başlangıç yapabiliriz. Türkiye'de demokrasi dediğimiz kavram, öyle bir hal almış ki, gerçekten neredeyse demokratik sisteme karşı bir konuma doğru hızla gidiyoruz. Demokrasi zulüm yapma özgürlüğü olarak algılanıyor. Demokrasi çalma özgürlüğü olarak algılanıyor. Demokrasi sorumsuzluk olarak algılanıyor. Tabii, tırnak içerisinde demokrasiden söz edebiliriz; böyle bir şey olamaz. Sistemin, başından itibaren sorgulanması ve yeniden tanımlanabilirle olanaklarının yaratılması gerekiyor. Devletin bir bütün olarak çözümlenip yeniden inşa edilmesi gerekiyor. Bu inşa sürecinde Kürtlerin de, çalışan kesimlerin de, toplumu oluşturan bütün kesimlerin de kendilerini yansıtabilecekleri ortak iradenin oluşumuna kendilerini katabilecekleri bir çözüm anlayışıyla yola çıkılmak gerekir.

Ben kısaca bu aşamada bunları söyledim, teşekkür ediyorum.

BAŞKAN- Teşekkür ediyorum Sayın OKÇUOĞLU. Söz sırası Sayın Hasan YALÇIN'da; buyurun. Hasan YALÇIN - Ben de çok teşekkür ediyorum. Mühendis ve Mimmar Odaları Birliğimiz bize bir atölye çalışması vaat ediyor. Aslında bize gönderilen çağrıda bundan söz ediliyor, bir atölye çalışması yapalım deniliyordu. Şimdi birtakım hammaddeleri ortaya koymak ve bunlar üzerinde düşünmek ihtiyacında olduğumuz böylece dile getirilmiş oluyor. Şimdiye kadarki konuşmalarda da aslında bu hammaddenin belirli bölümü yansıtılmış oldu. Özellikle değerli parlamenterler, geldiğimiz noktanın hangi boyutlara vurgu yaptığını çok ilginç açıklamalarla dile getirdiler. Çünkü Türkiye, yeniden bir rejim, bir anayasa arayışı içerisinde ve çok önemli iki parlamenter karamsar ifadelerle üstelik, söyledikleri şeyleri de gerçekleştirme imkânı bulamayacakları gibi bir bilinçle buraya getirdiler. Yani bir tıkanmanın Türkiye açısından yeni bir Anayasa arayışının içinde olduğumuz kendilerince net olarak görülebilmektedir.

Sadece buradaki Parlamenterler değil, aslında Parlamentodan yansıyan da

böyle bir karamsarlıktır. Bir çözümsüzlük var, bir şeyler yapmak lazım; ama ne yapmak lazım. Demokrasi kurultaylarının da bugüne kadar birçok defa yapılmış olması veya bu konuda bir şeylerin yapılmaya teşebbüs edilmesi, bu arayışın şiddetini bize yeteri kadar gösteriyor. Aslında bir anayasa sonuç olarak sosyo-ekonomik ilişkiler bütünü'nün bir ifadesidir, bir rejim de odur aslında. Toplumsal üretim nasıl bölüşülecek sorusuna bir cevap arayışıdır ve demokrasi de aslında bu arayışın toplumsal evrimin bir aşamasında verilmiş bir cevabıdır. Nasıl, hangi sınıflar, hangi zümreler ve hangi sınıf ve zümreleri bölüşümden nasıl bir pay alacaklar ve kim, ne kadar bu üretimden bir pay alacak? Bu soruya yeniden bir yanıt aradığımız anlaşılıyor.

Şimdi özellikle Sayın Cindoruk'un bu sorunun yanıtını arayan bir konuma gelmiş olması, Türkiye'deki iktidarın sosyal yapısının son derece daraldığının da bir göstergesidir. Yani bunu demokrasi bağlamında ele almak ihtiyacındayız. Türkiye'deki bölüşüm ilişkileri çok dar bir kesimin eline geçmiştir ve burjuva anlamda da, yani kapitalist anlamda da fabrika sahibi, işletme sahibi insanlar anlamında da dayanılmaz bir sorun gündeme gelmektedir. Çok küçük bir zümre -tabii 12 Eylül Anayasası'nın verdiği imkânları da kullanarak- toplumsal bölüşüm mekanizmalarının başına oturmuş ve sadece ezilen sınıflar dediğimiz işçileri, köylüleri rahatsız etmekle kalmamış, aynı zamanda hatta büyük kapitalistleri rahatsız edecek boyutlarda eylemlere girişmiş, işte bu son otomobil ithalatı krizinde bunun çok büyük bölümünü yaşadık ve orada şöyle bir tablo da ortaya çıktı: Yani bir patronla, hem de büyük bir patronla, büyük bir kapitalistle, çalıştırdığı işçinin âdeta birleşerek bir mücadele yapmak ihtiyacına düştükleri bir durum ortaya çıktı. Yani Türkiye'deki iktidar yapısının son derece daraldığını gösteren işaretler her yönden bizim atölyemize hücum ediyor; hem Parlamentodan hem sanayiden, köyden, kentten, her yerden bunu algılıyoruz. Fakat çok daha önemli bir olayı ben bu atölyeye getireceğim ki, söylediğim bu daralmayı da sanıyorum en kuvvetli vurgulayacak bir olaydır. Şimdi Çiller Özel Örgütüyle meşguldür Türkiye. Yani 40 günü aşkın bir süredir bu olayın içindedir ve bu olayı hem anlamaya çalışıyor, hem çözmeye çalışıyor. Aslında Türkiye'nin 150 yıllık da diyebiliriz buna -Tanzimattan bu yana düşünürsek- 150 yılı aşkın bir süredir de diyebiliriz, aynı zamanda 70 küsur yıllık Cumhuriyet tarihinin de toplumsal ilişkiler bakımından geldiği yerin bir fotoğrafıdır bu örgüt, böyle basit bir uyuşturucu olayı değildir. Gerçi parlamenterlerimizden veya partilerimizden bir kısmı bunu sadece bir uyuşturucu ticareti gibi ele almak ve orada sınırlandırmak istiyorlar; yani devlet yapısının içinde bir sorun olduğunu toplumdan gizlemek istiyorlar. Şimdi yapılacak olan Çankaya zirvesinin de böyle bir işlev görmemesini dilemekle beraber ne yazık ki bu yöneliş içinde olduğunu hissediyorum. "Bu bir uyuşturucu olaydır, işte ÇATLI şöyle yapmıştır" gibi bir esrarengiz hikâyenin içerisinde bu toplumsal olay örtülmeğe istenilecektir gibi geliyor. Buna izin verilmemesi gerekiyor ve bizim atölyemizin de buna izin vermemesi gerekiyor. Çünkü Türkiye'deki toplumsal yapının söylediğimiz evriminde çok önemli bir yeri var bunun. Çünkü Çiller Özel Örgütü dediğimiz olayın sadece maddi altyapısıdır uyuşturucu. Para kaynaklan oradan gelmektedir. Halbuki toplumsal bölüşüm ve rejim açısından ifade ettiği anlam, kendi eylemlerinin içinde vardır. Şimdi yine bizim toplum olarak üzerine fazla varmadığımız Çiller Örgütü'nün çok önemli bir eylemi, Azerbaycan'da darbe yapmasıdır, Azerbaycan'da darbe girişiminde bulunmasıdır. Bu darbe girişimi Türkiye'nin belirli bölümleri tarafından kabul edilmemiş bir politikanın ürünüdür üstelik. Cumhurbaşkanı da

o darbeyi ALİYE'ye bildiriyor. Demek ki, Türkiye'yi, kendi devlet politikası çerçevesinin dışında böyle bir maceralara sürüklemek isteyen bir kuvvetle karşı karşıyayız. Bu örgütün, bu işi yapmak için paraya ihtiyacı var, yoksa kazanmak için "efendim, bu devlet için yapılmış da, ne yazık ki her yerde rüşvet yenildiği gibi, bunlar da biraz uyuşturucu parasını cebe atmışlar" gibi bir olay değil. Bu olayları yapmak için uyuşturucu işine sürüklenmişler, bunun ekonomik altyapısı olarak uyuşturucuya girmişler.

İkinci olay, İran macerasıdır; bu yazıldı, çizildi. Delilleri var, bunu Sayın Cumhurbaşkanı yalanlamadı, kendisi de söyledi: Türkiye, İran'la bir savaşa sokulmak istenildi yine bu örgütün başı tarafından, Özer ÇİLLER tarafından. Yine tabii en feci olanı da -sanmıyorum tabii bu gemi kaçırma olayları vesaireler-hepsi gelip bu örgüte bağlanıyor, ama en feci olarak Türkiye'nin Jandarma Genel Komutanının öldürülmüş olmasıdır ve Türkiye'nin en önemli aydınlarından biri olan Uğur Mumcu'nun öldürülmüş olmasıdır. Bütün işaretlerin bu çeteyi göstermesidir. Bunlar herhangi bir kişisel husumetin ürünü olan, neticesi olan cinayetler değil. Bildiğiniz gibi, Eşref BİTLİS olayı artık ortaya çıktı, her şeyiyle ayan beyandır. Hem suikast sonucu öldürülmüştür, kesinleşmiştir bu bütün bilirkişi raporlarıyla vesaire, tanık anlatımlarıyla; ikincisi, öldürülüş sebebi, Kürt sorununa bu çetenin izlediği politika dışında bir çözüm getirmiş olmasıdır. Özetle bu çete, Türkiye rejiminin aslında püf noktasıdır. Hem bölüşüm mekanizmaları itibariyle hem de Türkiye'nin, dünya içindeki politikası itibariyle bir modelin ifadesidir ve bu modelin bağlandığı yer Amerika'dır. Bunu net olarak görmediğimiz zaman hiçbir şey göremeyiz. Amerika'nın, Türkiye içindeki örgütüdür bu. Yani biz, şimdi hep bağımsızlık mücadelesinden söz ettiğimizde şu soruyla karşılaşırız: "Bu Amerika'yı getirelim de burada kavga mı edelim? Amerika dışarıda bir güç" denilir. Amerika gelmiştir, burada, bu örgütü kurmuştur; Türkiye Devletinin içine yerleştirmiştir, bu uyuşturucu mekanizmalarının yollarını açmıştır. Şimdi ÇATLI'nın, 1980'den itibaren hayatına baktığınız zaman da bunu görüyorsunuz, CIA şemsiyesinin altında, Papa suikastında bu var, İsviçre'de kaçırılmış, kurtarılmış. Kaldı ki bunlara gerek yok, Türkiye'yi, İran ile çatıştırmak isteyen kuvvet bellidir. Türkiye'yi kendi dış politikasına rağmen Kuzey Irak'a doğru sarkıtıp orada Türkiye himayesinde bir Kürt devletçisi kurdurarak petrol bölgelerine hâkim olmak isteyen güç de bellidir ve bu çetenin bütün yaptığı işlerde bu var; tam tamına oturmaktadır. Son olarak Çin'in Uygur bölgesine provokatör gönderdiği ortaya çıkarıldı; bu çok ayan beyan ortaya çıktı üstelik yani. Afganistan'da DOSTUM'a örtülü ödenekten 300 milyon dolar gönderdiği ortaya çıkmıştır. Türkiye Devletinin böyle politikaları yok; Türkiye Devletinin daha konservatif, daha tutucu belki, -yani bunların maceracı politikalarına göre söylersek- politikaları var. Yurtta sulh, cihanda sulh politikası var, Kürt meselesini Türkiye içinde çözmek isteyen yaklaşımlar var vesaire.

Şimdi demek ki, Türkiye rejimi bir dış kuvvet tarafından yönlendiriliyor. Sayın CİNDORUK bunu çok önce izlediğim bir televizyon programında Tansu ÇİLLER'in, vatandaşlığına bağlayarak söylemişti. Çok büyük bir kanıttır ve artık pasaportun numarası çıkmış, ettiği yemin ortada, vesaire vesaire, yani Türkiye rejimi iyidir kötüdür tartışmasının dışında söylüyoruz ve bu mesele olmadan, bu mesele çözülmeyen Türkiye rejiminin iyi veya kötü olduğu da tartışılmaz diye bunu söylüyoruz. Böyle bir örgüt sokulmuştur ve bu örgüt, Türkiye'de anayasal rejimin karakterini belirlemektedir, bölüşüm ilişkilerinin karakterini belirlemektedir. Bu Susurluk olayında herkes bu işin mizahına

falan da kaçtı. Orada çıkan olay aslında Türkiye'de bugün iktidarın aslında bir mafya-gladio ve tarikat konsensüsünden oluştuğunu gösteriyor. Bu bir anayasal konsensüstür aslında ve giderek bu anayasaya da dönüşüyor. Fiili anayasalar ortaya çıkmıştır zaten ve bunun arkasında da Amerika vardır. Bakın giderek Refah Partisi Amerika'nın asli partisi haline geliyor. Turgut ÖZAL'ın kurduğu ve BUSH'la vesaireyle birlikte yönettiği Anavatan Partisi giderek başka bir zemine kayıyor. Çünkü toplumsal bölüşüm ilişkilerinde Anavatan Partisi'nin temsil ettiği sınıflarda bir itilip kakılma durumu söz konusudur. Doğru Yol Partisi parçalanıyor, başka bir şey çıkıyor ortaya, işte Sayın CİNDORUK çıkıyor, eski idealleriyle bayrak açmaya girişiyor ve kendi partisini, ayrıldığı partisini tanıyamaz hale geldiğini söylüyor. Bunların hepsini yapan 1980 sonrası tarih içerisinde hızlanan süreç boyunca yapan güç, Türkiye'nin hakimi olan, Türkiye'yi oraya buraya itip kakan, Türkiye'yi, bölgede bir taşeron olarak kullanmak isteyen Batıdır, bunun merkezinde de Amerika vardır.

Bu çete olayı bizim atölyemize gelip konmuştur. Eğer bu atölye bunu, böyle algılamazsa, demokrasi sorununun tarihine bakarak, coğrafyasına bakarak çözmemiz mümkün değildir. Yani hammaddeyi beraber işleyeceksek, bu meselenin derinlemesine gidelim, yanlış bir şey söylüyorsak eleştiriye açtığımız; ama buradan Türkiye'nin sınıfsal yapısına uzanabiliriz, buradan bir çözüm de üretebiliriz.

Bu olayın boyutu böyle bir basit kişisel, para alışverişi, rüşvetle falanla sınırlı değildir. 1980'den sonra, EVREN darbe yaptıktan sonra Paul HENZE'nin ağzından "Our boys beklenileni gerçekleştirdi" demiştir generaller için. Bir serbest piyasa, özelleştirme fetişizmine girilmiştir. Pek beğenilmeyen Cumhuriyetin bütün kazanımları Amerika'nın Our boys'u tarafından yıkılmaya başlanılmıştır. Daha sonra ÖZAL gelmiştir, bu işe büyük bir hız vermiştir.

Bu çetenin tarihi aslında bunun içinde gelişir gider; yani bu süreçler yaşanırken bu çete de gelişir. 1952'de Seferberlik Tetkik Kurulu diye kurulur, yasası vesaire vardır, daha sonra kontrgerilla olur, işkencelere falan bulaşır darbeler sırasında, sonra Turgut ÖZAL'ın özel bürosuna dönüşür bu. Ülkücüleri filan angaje eder, ASALA'ya karşı kullanıyoruz, Kürt hareketine karşı kullanıyoruz gibi gerekçeler vardır, fakat bir taraftan da gittikçe mafya ile bütünleşmeye başlar. Çünkü dünya sermayesi artık mafyalaşmaktadır.

Üretimden kopan, tamamen uyuşturucunun oluşturduğu oluşum mekanizmaları içerisinde büyük paylar alan bir dünya sermayesi oluşmuştur, onun işbirlikçileri Türkiye'de ortaya çıkmıştır. Şimdi Tansu ÇİLLER'i okuyoruz şapkamız uçuyor, yani bu olacak bir şey değil. 930 bin dolar aktarmış, bir çıkmış ki oradan sadece bir tane emlakın değeri, alış parası 1,5 milyon dolara yakın bir tutar. Bu paralar, esrarengiz paralardır ve bu mafya türü bölüşüm, uyuşturucu mekanizmalarının bölüşümü işlerinin içerisinde gerçekleşen olaylardır. Türkiye'ye -doğrudur, yanlıştır, bilmiyorum, yani verilen rakam bu; yani büyük de olabilir, küçük de olabilir, çünkü esrarengiz bir kaynak- 15 milyar dolarlık bir uyuşturucu parasının girdiği söyleniliyor ve dünya uyuşturucu ticareti trafiğinin en önemli coğrafi alanlarından biri haline getirilmiştir Türkiye. Şimdi öyle bir çeteyle karşı karşıyasınız ki, işte böyle paralara hükmediyorlar. Bunları kolay kolay bırakmayacağını da görmeniz lazım, yani korkunç kaynaklardır ve Türkiye'deki rejime bu para pompalanmaktadır. Bu parayı çektiğiniz zaman, 15 milyar dolar çektiğiniz zaman Türkiye ekonomisi ayakta duramaz ve nasıl durduğunun iktisadi analizleri de buralarda aranıyor şimdi ekonomistler tarafından. Bakıyor,

üretile bir şey yok, bir şey pompalanmış gelmiş, nereden gelmiş; buradan gelmiş. Şimdi bu EVREN-ÖZAL-ÇİLLER çizgisi ekonomik bölüşüm mekanizmalarını buna göre ayarlamış ve hem de bir çete oluşturmuş, bunlarla sürdürüyor ve yeni bir anayasal sistemi buna göre kuruyor. Tansu ÇİLLER'deki ilerleme hayret vericidir, yani biz çocukluğumuzda Kur'an kurslarına filan gittik, taze zekalarımızla böyle öğrenemiyorduk, bir baktım dün ben, bayağı güzel bismillah falan çekiyor, muazzam bir ilerleme kaydetmiş, yani bunların, Amerika'nın, Refah Partisini esas parti olarak almasıyla beraber bu uyuşturucu işlerinin başındaki Tansu ÇİLLER gibi, Özer ÇİLLER gibi, Mehmet AĞAR gibi reislerin bir tür yeni bir vatanseverlik, yeni bir anayasa kavramını tanımlayarak işin başına oturacakları, oturmaya çalıştıkları görülüyor ve buna direnen bir Türkiye olduğu görülüyor. Yani bir güç, ben medyanın içindeyim, yani 30 senelik neredeyse gazeteciyim, yani hiçbir olay böyle medya tarafından aşkla ele alınamaz, yani alınmaz.

Yani medyayı biliyoruz biz. iş, Türkiye'nin varlık-yokluk meselesi haline geldiği için Türkiyeli güçlerin, bu sorunun çözülmesi yönünde koyduğu ağırlıkla oluşturulan bir tablodur. Şimdi bizim önümüze gelen Türkiye manzarasının püf noktası olduğunu kaydederek, 1980 sonrası gelişen uluslararası olaylara da Sayın hocamız Taner TİMUR'un küreselleşme vesaire gibi şeyleri buraya ekleyerek tekrarlamamak için yeni dünya düzeni olayı Türkiye'ye dayatılmıştır. Türkiye'nin ekonomisi özelleştirmeye yıkılmak istenilmiştir, yıkılmaktadır ve bu özelleştirme olayı da Türkiye'de işsiz sayısını, sendikasız sayısını dehşetli derecede artırmaktadır. 1,5 milyona düşmüştür Türkiye'deki sendikalı işçi sayısı 6 milyondan ve Türkiye'deki işsiz sayısı da fevkalade hızlı bir şekilde artmaktadır. Eğitim bitmiştir, sağlık hizmetleri bitmiştir, köylüye sübvansiyon bitmiştir. Buradan Türkiye'ye ne gelebilir? Bu toplum nasıl tutulabilir? Yani hangi anayasa, hangi kurumlarla bu toplum bir anlamda huzur içinde, yani baş kaldırmadan tutunabilir? "Bu ancak şiddetle olabilir" demişti Yıldırım AKTÜRK, Eski Planlama Müsteşarı Yıldırım AKTÜRK, "şiddetle tutulabilir" demişti, işte şiddetin rejimi budur, gladio-mafya-tarikat üçlüsü bu şiddeti vaat etmiştir, arkasındaki Amerika'yla birlikte. Giderek Türkiye'nin gittiği rejim budur. Türkiye böylesine bir rejime götürülüyor. Çünkü Türkiye'nin nüfusu hızla artıyor, 65 milyondur, 2010 yılında ve gelecekte 100 milyona dayanacaktır. Böyle bir ülkede, sokaktaki insanı siz, şiddetsiz bir konsensüs içinde falan tutamazsınız.

O zaman arayacağımız konsensüs nedir? Arayacağımız konsensüs, buna karşı bir çıkıştır, bu duruma Türkiye'de olan bütün güçlerin, yani Türkiye'deki bütün güçlerin bir karşı çıkışı, ortak anayasa arayışını bir iradeye dönüştürüşü sayesinde bu mümkün olabilir. Bizim tarihimizin dersi de böyledir. Bakınız, Türkiye'de demokrasi adına ne olmuş ne bitmişse, hep Batıya rağmen ve Batıyla kavga edilerek olmuştur, Cumhuriyet devrinde de böyledir. Cumhuriyet devrimi, sömürgeleştirilen Türkiye'nin, halkla beraber, halkı ayaklandırarak -Bülent TANÖR'ün çok güzel bir sözü vardı, gelseydi değinme fırsatı bulacaktı- Türkiye'nin halk ayaklanmasıdır. Ne kadar halkı varsa kurtuluş savaşında ayaklanmıştır. Ayaklanmadı, yukarıdan geldi, aşağıdan çıktı falan gibi mazeretler tamamen Batının bize Graham FULLER'ler vasıtasıyla dayattığı bir ideolojidir. Ayaklanmıştır, Batıya rağmen demokratik olarak ne yapmışsa, onu yapmıştır. Büyük bir demokrasidir, sosyal devrimdir, bir Ortaçağ rejimini yıkmıştır, feodal sultanlığı yıkmıştır ve yerine bir cumhuriyet kurmuştur. Bu Cumhuriyetin eksikleri vardır; çünkü bu cumhuriyet artık emperyalizm çağında gerçekleştirilen bir Cumhuriyettir ve

emperyalist sistem içinde kalınarak bu Cumhuriyetin Batı tipi, Fransa'daki gibi bir Cumhuriyet olması zaten mümkün değildir. Bunun böyle bir özelliği, eksikliği vardır. Toprak sorununu tam çözememiştir, Kürt milli sorununda inkarcı bir tutuma sürüklenmiştir, başta beyan ettiği iradeye rağmen buna sürüklenmiştir ve bugünkü süreçler, daha sonra emperyalizme teslimiyetin sonucunda ortaya çıkmıştır. Bunun hızlandığı yer 1980'lerdir, ama başladığı yer 1950'lerdir. Bunları da tabii tartışmamız lazım. Türkiye'nin küçük Amerika yapılacağını söyleyen politikalar, bu olayların başlangıcını içermektedir ve gele gele işte buraya gelmişizdir, Batıyla gelinecek yer işte budur. Benim uzatmamak için bağlayış sözlerim şu olacaktır. Bu süreçlerden çıkış ve gerçekten yeni bir Anayasa, bir konsensüs, ama bu konsensüs Türkiye güçlerinin bir konsensüsü olacaksa, her türlü konsensüs, konsensüs değildir. Bakın, şöyle bir konsensüs oluyor: Mesela, ÇİLLER, ERBAKAN ve Abdullah ÇATLI bir konsensüs oluşturuyorlar, buna mutabakat diyoruz ve topluma da bu mutabakatı dayatıyorlar. Nasıl dayatıyorlar, polis copuyla, işkenceyle bunu dayatıyorlar ve kimse sesini çıkaramadığı zaman, Türkiye'ye dışarıdan baktığınız zaman burada konsensüs olmuş oluyor. Şimdi biz, buna karşı bir konsensüsü, Türkiyeli güçler olarak, yani Türkiye'nin o kenara itilmiş, bölüşüm mekanizmalarının dışına itilmiş kapitalisti dahil olmak üzere ve işsizliğe sürüklenmiş milyonları dahil olmak üzere bu konsensüsü oluşturup Türkiye'nin içindeki bu cerahati tekrar bir atılımla püskürtebilirsek, bu bir konsensüs olur. Bu konsensüs de şu olur: Batıya karşı, emperyalizme karşı, özelleştirmeye karşı ve sosyal devletin muhafazası temelinde ve Cumhuriyet devriminin kazanımlarını koruma temelinde olur. Ondan sonra bence işi yapmak kolaydır. Sayın CİNDORUK'un son derece ve fevkalade ayrıntılı çözümlenmeleri var. Parlamento Başkanlığından gelen deneyimini de değerlendirerek, Anayasaya, uygulamalar, Meclisin çalışması, soruşturma komisyonları vesaire... Bunları topluma da benimsetmeliyiz gerçekten; fakat bu altyapı oluşturulmadan bu dediğimiz şey zaten olmaz. Bunun da zaten biçimi bulunuyor. Bakın ben size bir örnek vereceğim, çocuklarımız geçen Meclise geldiler, bir slogan attılar, hemen altı ay içerisinde cezaları şipşak verildi. Ben, 7 sene de hapis yattım, defterinin arasından illegal bildiri çıkan arkadaşımız 15 sene ceza aldı bu hukuk sisteminde. Yani bu hukuk sistemi yine değişmesin, kalsın; bu hukuk sistemiyle Tansu ÇİLLER 20 defa idama mahkum olur, ama yeter ki buraya siyasi bir irade, bir ağırlık konulabilsin. Bunları yazmak, düzenlemek kolay aslında, şakır şakır yazılır. Mesela, hiç kanunu filan yokken 1920 Meclisi toplanıp şakır şakır savaş yönetmiş. Yani o iradeyi bulup ortaya çıkarırsak bunu yaparız.

Kürt sorununu da bence bu bağlamda ele almak lazım. Kürt sorunu, eğer her türlü sorunun önüne konulan bir yaklaşımla ortaya girerse, yani Türkiye'nin bütünlüğünün ve bağımsız bir demokrasi sorununun önüne koyarsak bunu, Türkiye halkını harekete geçiremeyiz. Zaten ayrıntıya girmek mümkün olursa onu da önümüzdeki seanslarda söylerim, Türkiye halkı kaybedilir. Türkiye halkı kaybedince Kürdün yapacağı bir şey yoktur. Ne yapabilir? Batıdan destek alır, Batıya sürüklenir. Batıdan da Kürde ne geldiğini gördük Kuzey Irak'ta. Kuzey Irak'tan Amerika 5 bine yakın CIA peşmergesi çıkardı. Kürdün çaresi şudur: işte bu Batıya rağmen yapılacak işlerin içinde Türkiye emekçisiyle beraber olmalıdır. Buradan ona demokrasi çıkar. Kurtuluş Savaşında böyle olmuştur, Kürt ile Türk, güzel bir birlik yapmış, 1923'ten sonra Türkiye burjuvazisi ona sırtını dönmüştür. Tekrar birliği sağlamamız lazım. Anayasal belgeler de vardır aslında, Amasya Tamimi vardır, Erzurum

ve Sivas Kongrelerinin metinleri vardır, bunlarda Kürt sorununa ilişkin barışçı, kardeşlikle yapılacak işlere dair çözümler de vardır. Bunları da tekrar bugünkü şartlarda değerlendirebiliriz.

Benim yeni anayasal çözüme ilişkin önerilerim şudur; yani Batıdan gelecek hiç bir insan hakları ve özgürlük yoktur hususu üzerinde birleşmek, Batıyla hesaplaşarak ancak demokrasi gelir şeklindeki kendi tarihimizden çıkan derse sıkıca sarılmak, bu çerçevede siyasi bir güç oluşturmak ve bunun anayasasını dayatmak bölüşüm mekanizmaları itibariyle. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Teşekkür ederim. Söz sırası Sayın İlhan ERDOST'ta; buyurun.

M. İlhan ERDOST - Ben konuya daha pratik bir yoldan yaklaşmak istiyorum. Demokrasi tanımları yapmak, demokrasinin ne olduğunu açıklamak kuşkusuz burada son derece gerekli. Bana öyle görünüyor ki, demokrasi tanımlarından çok somut olarak bu ülke nasıl demokratikleşebilir, demokratikleşebilmesinin temel ana noktalarını nerede aramak gerekir konularında bir iki şey söylemek istiyorum. Bu nedenle de konuya hemen karnından gireceğim.

Geçenlerde TÜSİAD toplantısı için İstanbul'a gelen ABD eski Dışişleri Bakanı Kissinger'in bir sözü var; Yeni yüzyıl gazetesi muhabiri "Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan petroleri ve doğalgazı dolayısıyla bu ülkelerin önemli olduğunu söylediniz. Bu konuyu açar mısınız?" diye soruyor. Kissinger, soruyu, 'Endonezya ve Çin gelişmiş sanayileri dolayısıyla on yıl sonra artacak enerji gereksinimini nereden karşılayacak sanıyorsunuz ve büyük dev sanayi ülkesi Japonya bugünkü ve yarınki enerji ihtiyacını nereden karşılayacak sanıyorsunuz?' diye yanıtlıyor. Sivas kıyımının, hemen ertesinde, yani 2 Temmuz 1993'ün ertesinde 8 Temmuz tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan bir haberde Emniyet Genel Müdürlüğü'nün bir raporu yer alıyor: Emniyet Genel Müdürlüğü'nün raporunda Sivas kıyımının, Batının bir provokasyonu olduğu, Alman ve Japon sermayelerine karşı, onların Türkiye'deki etkinliklerini önlemek amacıyla yapılmış bir provokasyon olduğu görüşü yer alıyor. Ama Sivas kıyımını ilk fotoğrafsal görüntüyle biz, şeriatçı bir ayaklanma olarak algıladık ve üç yıldır da bir şeriatçı ayaklanma olarak görüyoruz. Evet, oteli yakan ve 37 insanın canını alan, 35 aydını diri diri yakan hareketin temsilcileri, bizzat yapanları, şeriatçı bir güruhtu, ama bunlar bir tertibi devralmışlardı. Sivas kıyımı bir tertibin sonucuydu, bu tertip de, zaten irdelendiği zaman görülecektir ki, o gün cuma namazından çıkanların içerisinde değil, cuma namazından çıkacak olan kitleyi yanına çekmek için dışarıdan gelmiş 5-10 kişilik bir grubun başlattığı eylemdi. Eylemde de bir pankart açılmıştır. Pankartta "Dünyada ABD, Türkiye'de PKK" yazılıdır ve bir bayrak yakılmıştır: Amerikan bayrağı. Bayrak doğal ki, bir kimliktir, bu kimliği iyi algılamak gerekir. Peki, ama bir yargılama devam ediyor. Geçenlerde konuşurken Şenal Saruhan'a sordum, "Dosyada bu pankart var mı?" diye. Pankart yoktu. Peki, bu pankartı açanlarla bu bayrağı yakanların kim oldukları tespit edilmiş mi, bu konuda bir araştırma yapılmış mı? Hayır bu da yok. Sivas Emniyet Müdürü Doğukan Öner'in, TBMM Sivas Olaylarını Araştırma Komisyonuna verdiği anlatılar var. Bu anlatılarda şunu söylüyor. "Ben, olayın sıfırdan başlayarak sonuna kadar içindeydim. Cami önünde pankart açıp, bayrak yakıp, üç kez Hükümet Meydanına kadar gidip gelip, kitleyi toplamaya çalışan bu grubun simalarını otel yakıldığı zamanki kitlenin içerisinde ben

görmedim. Sivas'ta uzun süre kaldığım için Sivaslı olanları sima olarak da olsa tanırdım, bunlar dışardan gelmişti" diyor. Gene Araştırma Komisyonuna verilen anlatımlarda cami önünde pankart açan, ABD bayrağı yakan gurubun 'Güneydoğu'dan geldiğine' ilişkin ifadeler var. Bir başka şey, Sivas yerel gazete sahiplerinin ve genel yayın yönetmenlerinin söyledikleri; üç gazete sahibinin özellikle vurguladıkları bir husus var: "PKK Sivas'ta bir yer edinmek istiyordu ve Sivas'tan Samsun'a bir yol açmak istiyordu. Bunu önlemek amacıyla düşünülmüştür. Bu iki ay önce yapılacaktı. Pir Sultan Abdal Şenlikleri bir bahanedir, gerçek nedeni bu değildir!" deniliyor. Sivas kıyımı olayının arkasından da Emniyet Genel Müdürlüğü bir rapor hazırlıyor ve bu rapor, üst düzey bürokrasiye iletilmek için çıkarılmış bir rapordur. Basına sızdırılmasının amacı da bellidir. Burada Sivas kıyımı Japon ve Alman sermayelerine karşı Batı ülkelerinin bir provokasyonu olarak nitelendiriliyor. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra değişen bir Amerikan politikası var. Sovyetler Birliği tam dağılmadan önce Körfezde başlayan savaş dolayısıyla Türkiye'ye empoze edilmek istenilen bir politika vardı. Özal bunun şampiyonluğunu yapıyordu ve Özal'ın çevresindeki bazı gazeteciler de bunun aracısı oldular. Burada telkin edilen politika şu idi: Irak ne de olsa gidiyor, Kuveyt ve Musul'da bir boşluk oluşacak, bir vakum oluşacak, bu boşluğu İran ve Suriye dolduracak, bunu Türkiye'nin doldurması gerekir, Türkiye'nin tarihsel hakkıdır Musul ve Kerkük diye bir politika. Ama bu politikayı Türkiye'de gerçekleştirmek, yaygınlaştırmak ve yaşama geçirmek gibi bir süreci tamamlayamadı. Tam o sırada Sovyetler Birliği dağılmaya ve çözülmeye başladı, dolayısıyla Basra Körfezine yakın petrol kaynakları ve rezervleri yedeğe alındı, Hazar havzası petroleri, doğrudan doğruya Birleşik Devletlerin gündemine girdi. Yalnız Birleşik Devletlerin gündemine girmedi bu politika, aynı zamanda uluslararası sermayenin yeniden paylaşım savaşımının da odağı oldu. Bu odak dolayısıyla bu bölgede üretilen petrol boru hatlarının Türkiye üzerinden geçirilmesi şu süreçlerden- geçti: Birincisi Nahçıvan üzerinden Doğu Anadolu'ya girmesi görüşü ağırlık kazandı ve PKK orada eylem koydu, ikincisi, Gürcistan, Erzurum üzerinden geçirilmek istenildi, ASALA "ben buna izin vermem" diye bir bildiri yayınladı. Petrolün Boğazlardan geçirilmesi konusunda Sovyetler Birliği'nin dayatması var. Saroz Körfezi'yle İğneada arasından Trakya'dan geçirilmek istenildi, bu defa Ege'de Yunanistan kriz çıkardı. Bir çözüm olarak Samsun- Kırıkkale- Ceyhan petrol boru hattı gündeme geldi, gündeme geldikten bir yıl sonra Sivas'taki olayları yaşadık. Evet, PKK'nın Sivas'a yerleşmek istediği ve Sivas'tan Samsun'a bir yol edinip bu tasarlanan petrol boru hattını tutmak için bir çaba harcadığı, araştırdığımız zaman ortaya çıkıyor somut olarak; ama bunun demokratik ortamını, yani demokratik ortamda PKK Sivas'a yerleşebilir, demokratik bir ortam bulunduğu zaman Sivas'tan Samsun'a petrol boru hatlarının geçmesi tasarlanan bu yolu elinde tutabilir gibi bir varsayıma dayalı olarak demokratik ortamı geriletmek için 37 kişinin, 35 aydının otelde yakılmasına yolaçan olayları tertiplemek, demokratik hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmaz.

Şudur sorun: Türkiye'de demokratikleşme, -Hasan Yalçın'ın da ifade ettiği gibi- Türkiye'de ulusun ya da halkın kendi özgür iradesiyle belirleyeceği kurumlar içerisinde gerçekleştirilmekten çok uzaktır. Bu irade, bizim tarafımızdan değil, başka iradeler tarafından belirlendiği sürece Türkiye, demokratikleşmeye sağlıklı bir şekilde ulaşamaz ve yaklaşamaz. Sorunu bu çerçevede görmek gerekir, çünkü bir kere "Üçüncü Amerikan imparatorluğu" adıyla New York Times'da yayımlanan bir yazı ve bu yazıya bağlı olarak

Cengiz ÇANDAR'ın iki makalesiyle birlikte ortaya konulan bir görüş var: Bosna Hersek'i de içine alan Balkanlardan Orta Asya'ya, Çin Seddi'ne kadar Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra boşlukta kalan ülkeler var. Etnik ya da dinsel toplulukların ayrı devletçikler oluşturmaya başladığı bu süreç içerisinde bunların kendi başlarına varlıklarını sürdüremeyecekleri, bunları koruyacak bir otoritenin, gücün olması gerektiği ve bunun için de Üçüncü Amerikan imparatorluğu tasarlandığı yazıldı. New-York Timefin yazarları, aynı zamanda Beyaz Saray'ın görüşlerini yansıtan insanlar olarak da tanıtıldı Türkiye'de. Bu yalnız tek kalemden çıkmış değil. Geçenlerde Kafkas Konferansı için İstanbul'a gelmiş olan FULLER da aynı şekilde "Osmanlı millet modelini deneyin" dedi. "Osmanlı modelini deneyin, eğer Türkiye bu anlamda Osmanlı modeline ilişkin bir politika izlerse, Türkiye ile birlikte federasyon oluşturacak birçok devletçiği yanınızda bulacaksınız" diye ekledi. Bir başka hususu belirtmek istiyorum: Kudüs Araştırmalar Enstitüsü Müdürü Daniel Elazar, Amerikan Girişimciler Enstitüsünün yayınladığı bir bilimsel eke yazdığı bir önsözde "Ortadoğu'da ulusal devletler -ki, orada vurguladığı bir şey var, Türkiye Cumhuriyetini kastediyor- 50 yıllık da olsa, ulusal devletler, artık genel siyasal çözümler üretmiyorlar." diyor. Genel siyasal çözümler üretilemeyen Ortadoğu'da, ancak dinsel ve etnik cemaatler, topluluklar temeline dayalı, yani doğal örgütlenmeye, doğal yapılanmaya dayalı bir örgütlenme öneriyor ve bu çözümün de "Osmanlı millet modelinde bir çözüm olabileceğini" söylüyor, Yani Amerika'nın, Balkanlardan Orta Asya'ya ve bu çerçevede Türkiye'ye dayatmak istediği model ulus-devlet değil, federasyondur. Bu federasyon öyle sadece Kürdistan'ın kurulmasıyla ilgili bir federasyon değildir. Öcalan'ın bir Rus gazeteciye söylediği bir söz var, çok dikkate değer bir sözdür. Burada ÖCALAN "Rus orduları Kürdistan'a, hatta Ermenistan'a kadar geldiler. Ekim devriminden sonra çekildiler." diyor ve ekliyor: "Ekim devrimi olmasaydı ya da Rus orduları çekilmeseydi, burada Kürdistan ve Ermenistan kurulacaktı." Yani sorun, yalnızca bir "Kürdistan" kurulması sorunu değil. Birleştirilmiştir ve Sevr'de olduğu gibi birleşmiş bir Ermenistan-Kürdistan politikası var. Bu politika, yalnız Ermenistan ve Kürdistan'la sınırlı değildir. Bazı yayın organlarında özellikle vurgulanan bir husus vardır: Sivas olayları üzerine yazılmış olan yazılarda "Cumhuriyet Sivas'ta kuruldu, Sivas'ta yıkılacak" sloganı, şeriatçılar gibi yalnızca sadece cumhuriyeti yıkmayı değil, Türkiye Cumhuriyetini yıkmayı amaçlayan bir politika olduğu ÖCALAN'ın o konuşmasında da vardır. "Türkiye Cumhuriyetinin işini bitirme, Kürdistan Halk Kurtuluş ordusuna bağlıdır" filan diye bazı ifadeleri vardır. Şimdi görüşler şu doğrultuda gelişmiştir: Bağımsız bir Kürdistan, federe bir Kürdistan sorunu değil, Türkiye Cumhuriyetinin bitirilmesi sorunu vardır. Türkiye Cumhuriyetinin içerisinde bulunan etnik ve dinsel tüm cemaatlerin ayrı ayrı olarak kendilerini askeri ve siyasi alanda yeniden yaratmaları görüşü geliştirilmektedir. Geliştirilen bu görüş ile ABD'nin resmi olmayan politikası arasında tam bir örtüşme vardır. Türkiye bu makasın içerisinde, bu çekişmenin içerisinde.

Paul HENZE'nin 1993'ün sonlarında kamuoyunun bilgi sahibi olduğu raporunda Türkiye'ye telkin ettiği modellerden birisi Pantürkizm, birisi de Panislamizmdir. Pantürkizm ve Panislamizm, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya tarafından telkin edilmiştir, Orta Asya ve Hindistan'a gitmek için Osmanlıyı kullanmak istemiştir; Pantürkizm politikası budur. Mustafa Kemal, Pantürkizme de Panislamizme de karşı olduğunu söylerken çok önemli tarihsel birtakım verilerden hareket etmiştir. Çünkü CURSON, San

Remo Konferansında Sevr'in anahatları çizilirken orada Ermenistan sorunu tartışılırken "biz Ermenistan'ın kuzeyden güneye doğru uzanmasını isteriz" diye bir görüş ileri sürdü. Bu Wilson'un görüşünden tamamen farklıydı ve "bir Ermenistan kurulmasındaki amacımız etik bir amaca dayanmıyor" diyordu. Osmanlı imparatorluğunun, kendi doğusundaki Türklerle ve ... birleşmesinin önünü kesmek için bir Hıristiyan topluluğunun oluşturacağı bir devlet kurmak gerekirdi, bu da bir Ermenistan olacaktı. Şimdi Pantürkizm politikasına, Panislamizm politikasına yeniden dönülmesi için HENZE tarafından telkin edilmesinin amacı, doğrudan doğruya Kafkaslara ve Orta Asya'ya, Türkiye'yi yöneltmek içindir. Bu doğal ki, aynı zamanda Alman sermayesi için de bir handicap içereceği için bu defa Alman sermayesinin Kürt ve Ermeni sorununa bakışından farklı Türkiye'ye karşı tavırlar geliştirecektir. Bu sermayelerin birbirleriyle çekişmesi, çatışması ve Hazar havzasındaki petrolerin paylaşımları dolayısıyla Türkiye üzerindeki oynanan oyunların ipuçlarını da vermesi bakımından son derece önemlidir. Henze'nin bu raporunda telkin ettiği bir başka görüş vardır: O da Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetlerle yeni iktisadi ilişkilerin oluşturulması ve geliştirilmesi için Nurcuların ve Nakşilerin görevlendirilmesi. Nurcular ve Nakşilerle ABD'nin resmî olmayan ilişkiler oluşturmasını önermiştir. Bunun arkasından doğal olarak getirilen politikalar şunlardır: Klasik Atatürkçülük ölmüştür. Klasik Atatürkçülük, ulus-devlet ya da ulusal devlet olarak ölmüştür ve laikliğe karşı da bu politika geliştirilmiştir. Pantürkizm ve Panislamizm politikasının yaşama geçirilmesi için de şunu ekliyor: "Neden Pantürkizm ve Panislamizm bugün gerici olsun? Panafrikanizm, Panarapçılık ileri bir hareket oluyor da, neden Pantürkizm gerici bir hareket olsun" diye de Türkiye'ye telkin edilen Pantürkizm politikasının, Panislamizm politikasının ilerici ve radikal bir politika olduğu savunuluyor. Panislamizm anlamında Nurculardan ve Nakşibendilerden yararlanılması ABD yönetimine öneriliyordu. Sovyetler Birliği zamanında da Türk Cumhuriyetlerindeki kimi egemen unsurların Nakşi ve Nurcu olduğu Nakşi ve Nurcular aracılığıyla Türki Cumhuriyetlerle yeni ilişkilerin çok sağlıklı bir biçimde kurulacağı raporda yer alıyordu. Zaten bu yeşil kuşak olayını filan biliyoruz. Yeşil kuşak olayı dolayısıyla ta CENTO zamanında oluşturulmuş dine canlılık kazandırmak ve İslamı geliştirmek politikası egemen olmuştur Türkiye'ye. İmam-hatip okullarından yakınıyoruz. Bugün şeriat görüşü içerisinde oluşmuş siyasi partinin, siyasi iktidar olmasından yakınıyoruz. Bu, aslında 1950'lerden beri ABD tarafından Türkiye'ye telkin edilmiş bir politikanın, yeni siyasal yaşama, siyasal iktidara egemen olmasından başka bir şey değildir; bunları görmek gerekir. Ben de Hasan YALÇIN gibi aşağı yukarı temelde aynı görüşü paylaşacağım. Uluslararası sermayenin emperyalist yeniden paylaşım savaşında, Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra Türkiye bir odak oluşturmaktadır. Bu odakta olduğunu Türkiye bilip görmediği zaman ve bu hareketlerin olduğu kadar Sivas'ta olsun, Sivas öncesi Kahramanmaraş ve Çorum olaylarında olsun ya da 1980 öncesi üniversite katliamından halk yığınlarının katliamına kadar olsun ya da Kemal TÜRKLER'den Doğan ÖZ'ün öldürülmesine kadar olsun, bütün bu süreçleri ve Uğur Mumcu'nun, Muammer AKSOY'un, Bahriye ÜÇÖK'un öldürülmesiyle birlikte bütün bu olayları, Türkiye'de halkın kendi özgür iradesiyle oluşturduğu yönetimlerin, doğal sonuçları olarak görmesin. Eğer Türkiye'de halk, kendi özgür iradesiyle yasal ve anayasal yollardan kendi kurumlarını oluşturur, bu kurumlar Türkiye'nin kendi özgür iradesini yansıtacak politikalar belirler ve bunları yaşama geçirirse, o zaman demokrasinin soyut kavramları üzerinde

tartışabiliriz. O zaman demokrasinin soyut kavramlarını Anayasa ve yasalarla somuta dönüştürdüğümüz zaman demokrasiyi de yaşama geçirebiliriz. Ama anayasalar ve yasalar çok da demokratik olabilir. Eğer 12 Eylül 1982 Anayasası olmasaydı, 1961 Anayasası altında da, bugün yaşadıklarımızı yaşayabilirdik. Susurluk olayında ortaya çıkan konuma bakınız, burada konum ne yasaldır ne de anayasaldır. Anayasa dışıdır, yasa dışıdır, ulusal egemenliğin belirlediği iradenin dışında oluşturulmuş bir yapılandırma ve bu yapılandırma, Türkiye'de devletin yönetimini de, demokratik uygulamaları da belirleyecek bir niteliktedir. Anayasayı ve yasaları soyut kavramlar olarak yaşıyoruz. Anayasa doğal ki, değişmelidir. Çünkü 12 Eylül öncesi sokakta kan dökülmesiyle amaçlanan

ne varsa hepsi 1982 Anayasası'nda maddeleşmiş ve bu Anayasaya uygun yasalarla istenen sistem yasallaştırılmıştır. Yasal ve anayasal sistem, 12 Eylül öncesi sokakta faşist hareketin döktüğü kanın amaçladığı bütün maddeleri yasallaştırmış ve sistemin kendisine dönüştürmüştür. Bu sistem, yani anayasal ve yasal sistem demokratik değildir, baskıcıdır, faşisttir. Militer bir anayasadır, faşist bir anayasadır, baskıcı anayasadır; tamam, ama söylediğim gibi eğer bu Anayasa olmasaydı da 1961 Anayasası olsaydı ki, orada nispi özgürlükler vardı- gene bugün yaşadığımız yasa dışı ve Anayasa dışı; ama devlet içerisinde, devletin bazı organlarıyla kenetlenmiş bazı örgütlenmelerin, bazı oluşumların varlığı, önlenmiş olmayacaktı. Eğer bunun bilincine varılırsa, bu bilinçle hareket edilirse, doğal ki, bu Anayasa değiştirilebilir, daha demokratik bir anayasa getirilir ve bu anayasaya uygun yasalar yapılır. Ama gene yaşama geçirilme şansı olmaz; eğer bu bilinç ve iradeyle soruna bakılırsa.

Böyle bitireyim, teşekkür ederim.

BAŞKAN- Teşekkür ederim Sayın ERDOST. Sayın Ertuğrul KÜRKCÜ, sizin de görüşlerinizi alalım; buyurun.

Ertuğrul KÜRKCÜ- Ben aslında böyle bir workshop, atölye çalışması olduğuna göre niçin -şimdiye kadar dinlediğim konuşmalar itibariyle söylüyorum- kendimizi bu kadar çok sıktığımızı, bu kadar çok güncelin içinde tartışmaya çalıştığımızı ve neden bu kadar çok devletten bakarak konuştuğumuzu anlamakta biraz güçlük çekiyorum. Biraz uçamaz mıyız? Aslında hayal gücümüzün erişebileceği yerlere bakamaz mıyız? Böyle atölye çalışmalarının biricik yararının ben bu olduğunu düşünüyorum. Çünkü nasıl olsa siz bu kurultayı toplayacaksınız. Aslında tebliğler sunuluyor ve orada herkes resmi görüşünü söyler. Şimdi burada aslında gayri resmi görüşler üzerinden konuşabilirsek çok daha iyi olur diye düşünüyorum.

Benim gayri resmi görüşüm şu: -çünkü ben bir parti meclisi üyesiyim-Partiler Yasası uyarınca bazı şeyleri söyleyemeyiz, söylersek parti kapatılır. Burada gayri resmi bir yerdeyiz. O zaman ben, problemin Cumhuriyetin nasıl düzeltileceği meselesi, devletin nasıl düzeltileceği meselesi, demokrasinin nasıl düzeltileceği meselesi olmadığı, bunların bizatihi kendilerinin mesele oldukları ve aşılması gerektiği noktasından probleme bakabilir miyiz diye düşünmek istiyorum.

Sonuçta demokrasi dediğimiz şey -kurultayın da adı demokrasi olacak ama- önünde sonunda bir hâkimiyet şekli, yani bunun başka bir bağlamı yok. Kim hakim olacak ve bu hakimiyetini büyük çoğunlukla nasıl paylaşacak iddiasının içinde gerçekleştiği biçimlerden bir tanesi. Yani burada bir ebedi

mutluluk ülkesi yok; burada bir huzur selamet yok. Sonuçta yöneten ve yönetilen var, azınlık ve çoğunluk var ve her halükarda bir çelişki var bu çelişkiye kaynaklık eden temeller var. Neresinden baksanız, teorik olarak baksanız, tarihsel olarak baksanız da böyle. O zaman herhalde şöyle bir yerde durabiliriz diye düşünüyorum: En mükemmel demokrasi, kendisinin aşılmasına izin vereni, yani hiç demokrasi, hiç devlet, hiçbir şey olmadığı bir dünya. Buradan bakarak taleplerimizi kerte kerte bugünün asgarilerine, şu canımızı kurtarmaya, karnımızı biraz doyurmaya doğru kimi formüllere doğru çekebiliriz; ama böyle bir dünya ve böyle bir umut yoksa bence yapılacak bir şey de yoktur. Ancak böyle bir umut, böyle bir beklenti, böyle bir gerçekleşme kabiliyeti olması -sistemin şimdiki çelişkilerinde- bize bir şeyler için mücadele etme azmi, ruhu verebilir, yoksa onun dışında ben düzeltilebilecek hiçbir şey kalmamış olduğu kanaatindeyim çok basit bir nedenle. Ben de güncel olandayım ve son 30-40 gündür halk ve medya polisi yakalamaya çalışıyor, polis kaçıyor... Böyle bir şey olabilir mi? Halkın güvenliği için oluşturulmuş kamu gücü, üstelik içinde namuslusu, namussuzu ayırımı olmadan hepsi birbirini kollayarak kaçıyorlar ve kaçırıyorlar. Halk polisi kovalıyor, polis saklanıyor. Şimdi aslında halk polis oldu, polis suçlu oldu ve sistemin temel zembereklerinden bir tanesi boşandı. Meclis bununla ilgilenmiyor, çünkü işi orduya havale etmiş vaziyette. Halkı ordu yönetiyor. Ordu, Meclisi bir yana itmiş vaziyette ve Genelkurmay Başkanı, Kara Kuvvetleri Komutanı, polis müdürüne "polisleri yakala" diye emir vermeye gidiyor, o yine bunu yapmamaya devam ediyor. Bunun neresi düzeltilebilir diye ben çok merak ediyorum.

Şimdi bunun sebeplerine dönebiliriz. Bunun sebepleri içerisinde Hasan YALÇIN'ın saydığı diğerlerini buradan okuduğum, OKÇUOĞLU'nun belirttiği birçok sebep sayılabilir; fakat ben, bu faktörlerin birçoğunun aslında son 40-50 yıldır Türkiye'de hep işlemekte olan faktörler olduğunu gözleyebileceğimizi düşünüyordum. Peki niçin bugün kriz patlak verdi? Bence iki esaslı nedeni vardır. Bir tanesi, cumhuriyetin tekleştirme projesinin kendi iç zaafı dolayısıyla gerçekleşemeyişidir. Yani tek millet yapılamamıştır Osmanlıdan arta kalan kavimiyetlerden. Etnik unsurlardan bu tekçilik kontrol edilemeyen nüfus artışı ve uluslararası etkenlerin de sonucu olarak denetlenebilir olmaktan çıkmıştır. Bunun yanı sıra Cumhuriyetin laisizm projesi kendi iç çelişkilerinden ötürü çökmüştür. Bu proje şuydu: Devlete dua eden bir din yaratmak, dinle hesaplaşmak ya da dini kamu alanının dışına atmak değil. Bütün yurttaşları doğduğu günden beri İslam ve Hanefi kabul eden ve İslamı kendi hizmetine koşan -eskiden islam devleti hizmetine koşuyordu- bir Cumhuriyet projesi İslamı kontrol edemez hale geldiği için kendi eliyle yaşattığı bu politik güç, kendi karşısına şimdi dikilmiştir. Çünkü ikisi arasında bir çelişki vardır İslam ve Cumhuriyet kavramları arasında. Kürt meselesini kastetmişim ve nihayet kendi eliyle oluşturduğu kapitalist sınıf karşısında kendi kurduğu iktisadi rejimi muhafaza edemez hale gelmiştir. Çünkü iktisadi rejimin amacı bir kapitalist sınıf yaratmaktır. Kapitalist sınıf doğduğundan beri kendisinin rakibi olarak gördüğü devletin iktisadi gücünü küçültmeye, azaltmaya, bundan doğan bütün öteki mekanizmaları da ortadan kaldırmaya çalışıyor. Bunlar, aktüel, Türkiye'ye özgü, dıştan belirlenmemiş, içsel çelişkiler ve bu çelişkiler bence doyma noktasına geldi. Türkiye'yi modern bir kapitalist millet yapma yönündeki Cumhuriyet projesinin kimi ara sonuçları alındı. Örneğin, Türkiye tersinemez bir biçimde kapitalistleşmiştir, yani artık başka bir şeye dönüşmez. Modernleşmiştir, tekrar Ortaçağa ricat etmesi olanağı yoktur.

Türkiye'yi bugün İslamcılar da yönelseler, en çoğundan ÖZAL gibi yapabilirler, daha fazlasını yapabileceklerini ben düşünmüyorum; çünkü yapı buna elvermez. Böyle tersinmez sonuçlar elde edildi.

Ama öte yandan da -ben öyle bir benzetme yapıyorum- modern kapitalist toplum kurmak için kullanılacak iş makineleri buldozerlerle yollar açıldı, fakat şimdi son derece ince, karmaşık, ayrıntılı çeşitlenmiş bir toplum içerisinde girdik, buldozer bu yolda yürümüyor, yapılabilecek bir şey yok. Bu değişecek, buna bir şekil verilecek. İki tür biçim verilebilir: Bir tanesi alttan yığınların bizzat sistemle olan çelişkilerinden yola çıkan inisiyatifler buna şekil verebilir; ikincisi, üstten, yeni dünya düzeninin isterlerine göre yeniden şekillendirilebilir. Çünkü iki seçenek buradan gelmektedir. Üçüncü bir seçenek ben görmüyorum. Bu iki seçenek arasındaki çatışmanın düzeyi, bize eninde sonunda bir çeşit bir demokrasi verebilir, verebilecektir. Ancak, burada, bu demokrasi altında yaşarken -öyle düşünüyorum ve başlangıç noktama dönüyorum- benim bekleyeceğim şey ya da benim gibi düşünenlerin vaat edecekleri şey, bu demokrasinin de ortadan kalkacağı ve hiç kimsenin, hiç kimseyi yönetmeyeceği bir yeni dünya... Böyle baktığım zaman, benim demokrasiden beklentilerim demek ki, kitle inisiyatifine en çok yer veren, devleti en az kılan... Şimdi burada bir terim belirlemesi yapalım. Bu devletin küçülmesi falan gibi tabirler genellikle globalleşmecilerin elinde bulunan tabirler; fakat bunları kullanmayalım; ama devletin en az olması kavramı, - şahsen bizim itikadımızı takip edenler açısından MARK'tan beri temel ideallerden birisidir; yani devletin, kamu hayatına en az müdahalesi, birey üzerindeki denetiminin en az olması, toplumun kendi kendini örgütleyebilmesinin yollarının en çok açıldığı bir imkan, bir konum, bugünkü toplum içerisinde sağlanabilir. Bu halihazır ülke ya da üretim düzeniyle doğrudan doğruya çatışmak mecburiyetinde değildir, ama bunun egemenlik biçimleriyle bugün ya da yarın bir çatışma içerisinde olabilir. Zaten demokrasi de bunun için gerekir diye düşünüyorum. Aşağıdan baktığınız zaman demokrasi, yığınların, büyük kitlelerin, üretkenlerin, dışlanmışların, ayrıcalıksızların mücadelelerini en az zahmet, en az eziyet ve maksimum özgürlük içerisinde yapabilmelerinin rejimi. Yani bir mücadelesizlik, bir edebi sükun rejimi; olan bitenin kabul edildiği, çerçevenin tartışılmadığı değil, tam tersine bu çerçevenin dışına taşabilmenin en az sancılı imkânlarını yaratan bir rejim olarak tasarlanabilirse -ki, tarihte ben bunlara çok az rastladım- yani tipik demokrasi tanımının aslında tipik olarak hiçbir yerde, hiçbir zaman tam olarak da gerçekleştiğini düşünmüyorum. Belki 1792-1794 arasında kısa bir an olarak olmuştur. 1917-1920 arasında kısa bir an olarak Rusya'da olmuştur, Fransa'da olmuştur, İran'da belki Şahlık devrildiği sırada bir anı görmüşüzdür, ama teessüs etmiş rejimler olarak da, bu söylediklerimizin çok azının gerçek hayatta şimdiye kadar gerçekleştirilmiş olduğunu söyleyebiliriz. Ama biz bunu ümit ederiz, bunu hayal ederiz, böyle bir maksimumdan yola çıkarız. Ondan sonra bu gerçek düşlerin ilişkileri içerisinde sınırlanabilir. Ama ben, doğrusu bugünkü devleti ihya etmek konusunda bir de şöyle bir şey söyleyeyim, bir kabul daha şu benim için:

Ebedi olan hiç bir şey yoktur. Devlet de ebedi değil, millet de ebedi değil; bunların hepsi geçişken kategoriler. Sosyoloji ve tarih bilimi bunların hepsini söyler. O yüzden bu ebedi olmayan şeylerin bizim için ne dereceye kadar hangi süreyle kıymetli olduğunu bence serbestçe tartışalım. Mesela, devlet çökse ne olur, benim ne kaybım olur, işçinin ne kaybı olur? Devlet çökse herhalde Genelkurmay Başkanı'nın çok kaybı olur. Süleyman DEMİREL'in

büyük bir kaybı olabilir vesaire... Ama devlet çöktüğü takdirde, mesela şu an Olağanüstü Hal Bölgesinde yaşayan, resmi tabirle Kürt kökenli yurttaşlarımızın ne kaybı olabileceğini ben çok merak ediyorum ya da mesela işsiz, güçsüz sokaklarda gezinen, İstanbul varoşlarında dolaşan insanların ne kaybı olabileceğini merak ediyorum, bunların bir kaybı olmaz. Ama aslında iki büyük zümrenin kaybı olur: Bir tanesi bütün varlıklarını devlete bağlamış olanların, ikincisi devletin güvenlik güçlerini, kişisel rantlarını elde etmek için kullananların, yani ÇİLLER ve çetesinin... Bence bugünkü devlet, bir sınıf hakimiyeti sistemi olmanın da rasyonellerinin dışında süregitmektedir. Yani İstanbul tekelci burjuvazisiyle, buradaki devletin gidişi arasında bir mütakabiliyet görmüyoruz. Eğer hakim sınıf onlarsa, o hakim sınıfla o yönetim arasında, bu devlet arasında da bir çelişki gözlüyoruz. Küçük esnaf, sanatkarın çıkarlarıyla bunlar arasında bir çıkar çatışması gözlemeye devam ediyoruz. Yani halihazır devletin kendisiyle uyum halinde olduğu bir toplum kesimi yoksa, biricik bulabildiğimi unsur, bir tarafta askeriyenin üst kesimleri, ikincisi Tansu ÇİLLER, Özer ÇİLLER, ÖZALLAR vesaire çevresinden doğmuş, akpara, karapara oligarşisinin iktisadi olmayan yollardan üretilmiş kimi rantları ceplerine indirmelerinin sistematiği ise, bunun bir sınıf hakimiyeti rejimi olduğunu söylemek de bana son derece güç geliyor. Oligarşik, uluslararası merkezi aslında Washington'da, Bonn'da ya da Brüksel'de olan bir yapıyla karşı karşıyayız. Bunun dışına çıkabilmek eğer gerekliyse, mümkünse, bence o zaman devletin bütün elementer unsurlarını yeni baştan birer birer ele alıp değerlendirmemiz, bunlar üzerinde serbestçe konuşmamız, konuşabilmemiz gerekir. Örneğin, Silahlı Kuvvetlerin bu toplumu yönetmesi alışkanlığı, bizim istediğimiz gibi olduğu önümüzdeki demokraside de sürecektir mi? Değilse eğer bunun empoze ettiği ne kadar geniş bir çatışma alanı olduğunu belki gözleyebilirsiniz. Bunu nasıl temin edeceğimiz meselesi, ayrı bir mesele olarak ortada duruyor. Bence hiç kimse edinilmiş egemenlik alanlarını kolayca terk etmeyecektir. Bunun yanı sıra ortaya çıkmış bir polis ordusu Türkiye'yi yönetmektedir. Bu, kendi olması gereken yere nasıl itelenecektir; bunun için gerekli kuvvetler nerede bulunacaktır... Bütün bunlar üzerinde mücadele planı olarak, böyle bir maksimum bir yerden bugüne gelerek gidebilirsek, ben biraz daha bize yapılan çağrıdaki soru, toplumsal güçler arasındaki ilişkiler açısından meseleye bakma noktasına yaklaşabileceğimizi sanıyorum. Bu söylediklerimle, benden önce konuşmuş arkadaşların ifade ettikleri şeyleri gereksiz, anlamsız ya da kötü bulduğum gibi bir şeyi söylemek istemiyorum, hepsi aslında parça parça zaten benim söylediğim içinde, onun bir anını, bir momentini aydınlatan şeyler. Bu bakımdan öğretici de... Bitirmek için başladığım yere döneyim. Yani bu devlet, bizim altında yaşamak zorunda bırakılacağımız anlaşılan bir başka rejim nasıl olur diye hayal ederken, bundan önce olmuşlara benzetmektense, bizim şimdiki halimizden yola çıkarak bir ufuk açamaz mıyız, bir proje kuramaz mıyız? Örneğin, 1923 alanına dönebilir miyiz? Bence dönemeyiz. Biz 1789 Fransa'sına dönebilir miyiz? Hayır dönemeyiz. 1917 Moskova'sı da bunların hepsi zaman içinde ancak fikren yapabileceğimiz seyahatler. Oysa bizim bütün bunlara öykünmek değil, şimdiki reel muhalif güçlerin kendilerini açığa vurabilecekleri, ortamları, zeminleri nasıl kurabileceğimize dair bir projeye ihtiyacımız olduğunu sanıyorum. Bu projenin hiçbir unsurunu var olan Mecliste, var olan idari mekanizmada ve bunların iç bölüntülerinde göremiyorum. O yüzden bence her şeyi baştan kurmak, burada bir kavram gördüm, bunu önemsiyorum. Hüsamettin CİNDORUK'un konuşmasındaki gibi

bir kurucu iradeye, bir kurucu faaliyete ihtiyaç var, ama bir kurucu faaliyet sadece siyasi üstyapı, bir kurumsal şekil olarak görülemez böyle bir şeyle taçlanacaksa, bunun arkasında muazzam bir halk hareketini yaratmak mecburiyeti var demektir; ben de böyle düşünüyorum. Ben, bir kurucu iradeye ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Gerçi Türkiye'de kurucu meclisler hep bir yukarıdanlık içerirler; ama terimlerin böyle tüketilmiş olmasına aldırmayalım, böyle bir kurucu irade, yeniden bu toplumu ve onun kurumlarını yapmak için bir iradeye ihtiyaç var ve besbelli bu iradenin içerisinde şimdiki rejimden menfaati olanlar yok, yani savaşı sürdürmekten menfaati olanlar, asimilasyondan menfaati olanlar, kontrgerilladan menfaati olanlar... Bunlar yoksa geri kalanlarıyla biz demek ki daha bu kurultaydan sonra da uzunca bir süre hem birlikte yürüyerek, hem birlikte tartışarak bir formüle doğru erişebiliriz veya böyle bir işi de TMMOB'nin başlatmış olması gayet yerinde. Biz konuşuruz, onlar hesapları yaparlar şeklinde düşünüyorum.

İKİNCİ OTURUM

Başkan:İhsan KARABABA

BAŞKAN- Evet, toplantıyı açıyorum. Sayın konuklar, sayın izleyiciler, sabahki oturumda genel görüşlerimizi aktardık. Türkiye'deki gelişmeleri inceledik, değerlendirdik. Demokrasi konusunda biraz daha ayrıntıya inmek, demokrasi kavramının içerdiği konular gündeme getirmek gerekiyor. Bu yolda neler yapılabilir; bunlar üzerinde durmak, ufkumuzu genişletmek açısından ikinci tur görüşmelere başlıyoruz. Programımızın 17.00'de bitecek denilmesine rağmen, bu size bağlı bir süredir. Buna bağlı kalmayabiliriz, insanların görüşlerini ifade etmesi için bir süre tanımak istiyoruz. Bu bir atölye çalışması, bu atölye çalışması bizler için gerekli olan bir çalışma. Biz, klasik anlamda adı demokrasi kurultayı olan bir kurultay toplamak istemiyoruz. Bizim 200 bini aşkın üyelerimizin kendi sorunlarına sahip çıkması, kendi istemlerini, kendi taleplerini çekinmeden, ve seslerini rahatça dile getirmelerini istiyoruz. Ayrıca bu kurultayın ileride bir aşaması var. Bütün örgütlerin katılacakları "Türkiye Demokrasi Kurultayı" isimli bir kurultay düzenlemek ve onun duyurusunu yapmak istiyoruz.

İkinci tur konuşmalarımızda insanımızla demokrasinin doğrudan bağıni kurabilmek istiyoruz. Çünkü doğrudan yaşamla bağ kurulamıyor Türkiye'de. Bizim tabanın hareketsizliğinin asıl nedeni bundan kaynaklanıyor. Acaba bu büyük sessiz kitleyi harekete geçirmek için neler yapabiliriz, bunlar üzerinde durmanın yararı olacağı kanısındayım. Buyurun Sayın TİMUR, söz sizin.

Prof. Dr. Taner TİMUR - Herkes bağımsız bir aydın olarak ve farklı açılardan konuştu burada. Bu yüzden söyleyeceklerimi nasıl toparlayacağım hususunda kendim de biraz tereddütlüyüm, o yönden peşinen özür dilerim. Demokrasi konusunda sabah oturumunda hem çok güncel sorunlara, günü gününe yaşadığımız fakat çok önemli sorunlara değinildi, ayrıntılı değinildi; hem de kısmen benim de yapmaya çalıştığım gibi daha geniş, küresel perspektif içerisindeki yerimizle ilgili demokratik sorunumuzun durumuyla ilgili analizler yapılmaya çalışıldı. Ben, gene bu ikinci noktadan başlayarak birinci noktaya bağlantılar kurmak çabasına girişeceğim. Türkiye ve Türkiye'de demokrasi somut koşullar üzerinde mücadelesi yapılan bir olgu. Dünyaya bakmamız lazım. Türkiye dünyada ağırlığı olan bir ülke değil ve bu küreselleşme süreci içerisinde sadece Türkiye değil, Amerika hariç tek tek ileri kapitalist ülkeler

dahi, tayin edici demek çok fazla, etkileyici bir role bile sahip değillerdir. Örnek olarak Fransa'yı vereyim. Küreselleşmenin başladığı yıllarda 1981'de komünist sosyalist koalisyon işbaşına geldi Fransa'da, ortak programla çıktılar, büyük devletleştirmelere girdiler. Ortak program icabı neyse yaptılar, bütün bankaları devletleştirdiler ve Fransa'nın en önemli şirketlerini, büyük holdinglerini devletleştirdiler. Fakat iki sene sürdü bu, çünkü uluslararası sermaye akımlarına, uluslararası konjonktüre ters bir durumdu. Çark ettiler ve komünist partisinin itirazlarına rağmen IMF, Dünya Bankası'nın çizgisinde yeni bir program uygulamak zorunda kaldılar. Fransa'nın durumu bu iken, Türkiye'de şu sırada komünist bir iktidar olsa bile, seçenekleri, yapabileceği şeyler iradesinin dışındaki birçok dünya koşullarıyla sınırlanmış vaziyettedir. Bu demek değildir ki, Türkiye artık her şeyi kadere bıraksın, dünya bize uluslararası sermaye akımları bize nasıl bir yön çiziyorsa, o yöne kapılalım! Eğer öyle düşünürsek, böyle toplantılara hiçbir gerek kalmaz. Yalnız Türkiye'nin dünyadaki yerine bakınca, temel bir çelişki içinde görüyorum Türkiye'nin durumunu her şeyden önce. Türkiye, bir tarafta dış politika bakımından, dış politikası itibariyle tamamen Amerikancı bir siyaset güdümünde, çünkü içinde yaşadığımız coğrafya parçasında Amerika hâkim. Bir Fransız Dışişleri Bakanı bile Ortadoğu'ya kendiliğinden, bağımsız bir gezinti yapınca Amerikalılar kızıyorlar, yani o derece orada Amerika jandarma durumunda. Ve biz de daha önceki bir sürü anlaşmalar çerçevesinde Amerikan bağımlısı bir dış politika içindeyiz. Yeşil ışık yakılmadan büyük bir girişimde bulunmamız çok zor görülüyor. Görüyorsunuz ERBAKAN'a da İsrail'le anlaşmayı çatır çatır imzalatabiliyor Amerika ve yerli işbirlikçileri. Buna karşılık Türkiye'nin iktisadi ilişkileri çok daha Avrupa'ya dönük. Türkiye, Avrupa'ya tam aday durumunda, tam üye olmak istiyor bence hayalperest bir şekilde; fakat dış ticaretimizin yüzde 50'sinden fazlası -yüzde 60 civarında- Avrupa Birliği'yle yapılıyor, dış işçilerimiz Avrupa'da, döviz kaynaklarımız çoğu itibariyle Avrupa'dan geliyor. Bu bağlamda dış politika itibariyle özellikle Almanya ve Fransa ikilisinin başını çektiği bir diplomasi bizi etkilemek, bize yön vermek istiyor. Biz bunu da dinlemiyoruz. Yani dinleyelim demiyorum kesinlikle, yanlış anlaşılmasın, sadece bir çelişkiyi vurgulamak istiyorum. Dış politikamızla rejimimizin, demokrasimizin, ait olduğumuz kültürün ve iç politika ilişkilerimizin bütünleşmek istediği parçalar birbirinden çok farklı. Size çok komik bulduğum bir örneği vermek istiyorum, daha doğrusu hatırlatmak istiyorum, çünkü basından vereceğim bu örneği. Bir gün Başbakan iken Tansu ÇİLLER Hürriyet gazetesini ziyaret etmişti, iki sene önce, çok da eski bir tarih değil. Onlara "2-3 sene sonra tam üye olarak Avrupa'ya gireceğiz" dedi. Hürriyet gazetesinde övücü olmasa bile olumlu bir şekilde verilen haber bu, yanlış olmasına imkân yok. Gazeteciler beraber resim çektirmişler, bütün Hürriyet gazetesinin bütün çalışanları, Tansu ÇİLLER ortalarında resimleri var. Bu söz onları da şaşırtmış olacak ki, diyorlar ki "Sayın Başbakan, sizin bilip de bizim bilmediğimiz şeyler mi var?" Cevap şu "Başkan CLİNTON'un açık beyanati var" Şimdi herkes biliyor ki, Avrupa Birliği, Amerika'ya karşı oluşan bir birlik. Yani Avrupa Birliği, Amerika'ya karşı bir Avrupa antitezi geliştirmek istiyor. Haysiyetli, dış politikası olan, savunma politikası olan, tek parası olan... Şimdi böyle bir birliğin tam üyeliğini Tansu ÇİLLER hanım zannediyor ki, Amerika tayin ediyor ve "Başkan CLİNTON'un açık beyanati var" diyor. İşte burada anlatmak istediğim çelişkiyi zannediyorum bundan daha çarpıcı bir örnekle açıklamak zordur. Bu şimdi sadece Tansu ÇİLLER meselesi olsaydı, buraya getirmezdim, fakat çok geniş bir aydın kesimi ve

medyanın önemli bir kesimi bu fikirdeler ve bu çelişki içerisinde yaşıyoruz. Bu çelişki bize neye mal oluyor? Bu çelişki, bizi, iç politikamızda, rejimimizde, Kürt sorununda ve diğer temel sorunlarımızı çözmek için aslında Batı'nın birbiriyle bir ölçüde kavga halinde olan iki dalı arasında bocalayan, kendine bir yol seçemeyen, halka da dayanmadığı için gerçek demokratik bir hareket de yaratamayan devlet konumuna düşürüyor. Şimdi bu çelişki nasıl yenilir? Bu çelişki bence kısa vadede yenilemez. Bu çelişkinin bir kere devlet adamlarımızın, siyaset adamlarımızın kafasında belirgin çözümlere yol açması lazım. Bu çelişki Ankara'daki veya İstanbul'daki, dünyanın en itibarlı Batılı gazetelerinin muhabirlerinin kendi gazetelerinde "Gümrük Birliği sizin lehinize olmaktan çok Avrupa lehinedir" diye yazdıkları bir durumda bile bizi Gümrük Birliği'ne sokmuştur. Tam üyeliğe bir adım olarak düşünülen Gümrük Birliği'nin neticeleri de şu sırada hem amacı sağlamadığı, hem de ekonomimize çok ağır bir yük dış ticareti açığı, ödemeler dengesi açığı olarak kattığı ortadadır. Şimdi Türkiye'nin yönetimiyle ilgili benim teşhisim şöyle: Türkiye, dünyayı sağlıklı bir şekilde teşhis etmemiş insanlar tarafından yönetiliyor. Elbette ben burada katılmadığım partilere yol gösterecek, tavsiyede bulunacak durumda değilim. Fakat bu çelişki, vatandaş olarak beni de çok rahatsız ediyor. Örneğin Amerika'ya karşılık Avrupa da şikayet ediyor - daha dün bir gazetede gördüm, yanlış olması için de hiçbir sebep yok- Helmut KOHL şikâyet etmiş, "Türk devlet adamları bizi dinlemiyor" diye. Avrupa'nın derdi de bu. Siz, bizimle yakınlaşmak istiyorsunuz, bizimle bütünleşmek istiyorsunuz, bizim sözümüzü dinleyin diyorlar çünkü bizi ikinci sınıf bir konumda görüyorlar. Bu şartlar altında Türkiye'nin iç politika ve temel sorunları tarafından hem çelişki yaşamasın hem de hiçbir tarafı tabu haline getirdiği meseleler çerçevesinde dinlemediği için çözümsüzlük, çürüme, yolsuzluk şeklinde demokratik kurumları ve devletin tüm kurumlarını alt üst eden bir anarşik yapıya giriyoruz. Bugün içinde bulunduğumuz rahatsızlık buradan ileri geliyor. Şimdi Türkiye ne yapmalı? Çünkü Türkiye ne yapmalı derken belli bir politikayla birlikte demokrasiyi düşünmeliyiz. Belli somut politikayla birlikte düşünmeliyiz. Bir kere soğuk harbin bittiğini bilmeliyiz. Suçlamalar, total tenkitler için değil burada bir kereye mahsus olmak üzere söyleyeyim- devleti yönetenlerin çoğunun soğuk harbin bittiğini, uluslararası ilişkilerin bir çelişkiler yumağı olduğunu, bu çelişkiler yumağının Türkiye'ye beklenmedik birçok fırsatlar, birçok olanaklar açtığını bilmeleri lazım. Fakat bunun için dosya çalışması yapmak lazım, bunun için kurmay çalışması yapmak lazım. Bunun için siyaset adamlarımızın günü gününe beyanlarla yetinmeyip Türkiye'nin temel sorunlarıyla ilgili kurmay heyetlerince geliştirilen analizlere sahip olması lazım. Bunları bilemiyoruz, yapamıyoruz. Mesela, Batılı memleketlerde her bakanlığın bir bakanlık kabinesi vardır. Bütün dosyalar orada incelenir, çok elit insanlardan oluşmuştur. Devlet adamlığı için bir sıçrama tahtasıdır. Bizde bakanlık özel kalem müdürlüğü -eğer değişmediyse, değiştiğine dair en ufak bir işaret olduğunu sanmıyorum- nihayet basit işleri, günlük işleri idare eden, randevuları tespit eden vb. bir insan konumundadır. Ayrıca son 5-6 yılda 7-8 tane Dışişleri Bakanı değişti, diğer bakanlar da öyle. ihtisas yok, günü gününe bir siyasi hayat... Sonuç ne oluyor? Sonuç, Susurluk olayında olduğu gibi bence hiçbir yere varmayacak olan sansasyonlarla idare ediliyor Türkiye. Susurluk olayı, bence hiçbir yeni şey getirmiyor. Çünkü, Susurluk olayında olan şeyler, "öğrenilen" şeyler, güvenilir kalemlerce defalarca yazıldı Türkiye'de. Şimdi demek ki Türkiye, gözüyle görmediği bir şeye inanmıyor. O zaman basın, kamuoyunu

aydınlatma durumunda olan insanların hiçbir etkisi yok. Susurluk olayında bir suçüstü durumu oldu. Aranılan bir suçluyla, sahte bir kimlikle aranılan bir suçluyla polis şefi ve bir politikacı bir arada yakalandı. Ama bunlar bilinmeyen şeyler değildi. Fakat bu sonuna kadar gidecek mi? Daha önceki konuşmamda belirttiğim siyasetle askeri radikal bir şekilde ayırmaya kadar ve suçluları o düzeyde izleyebilecek mekanizmaların çalışmasına kadar gidebilecek mi? İşte benim yeni bir şey değil ve sonu gelmeyecek derken kastettiğim şey buydu. Ben gitmeyeceği kanaatindeyim. Bir ay sonra başka bir skandal patlayacak, başka bir gürültü olacak, başka bir yolsuzluk bulunacak, bununla da ilişkili olacak ve böyle devam edecek. Demek istiyorum ki, Türkiye'de demokrasinin işlenmesi için Türkiye'nin dünyadaki yerini, temel sorunlarını kavraması için önce burjuva iktidarının rasyonalist olması gerekiyor. Sağcılara ders verme durumunda değilim, ama, sanıyorum ki sağlıklı bir sol için de bu gerekli. O bakımdan sonuç olarak içinde bulunduğumuz kriz, kısa vadeli görünümüyle burada düğümleniyor bence. Şu şekilde özetlenebilir. Daha önceki konuşmamda siyasal kültürümüzün demokratik olmadığından, bunun tarihi nedenlerinden de kısaca bahsetmiştim. Onu da ihmal etmemek lazım. Çünkü asıl Türk demokrasisine hayat verecek olan, bunun canlılığını ve yaşanılabilirliğini sağlayacak olan, örf ve adetlerdeki, zihniyetlerdeki insancıl yöndeki değişimlerdir. Türkiye'de insana saygı yok. Türkiye'de her gün 40-50 kişi ölüyor, 80 kişi ölüyor. Bunlar PKK'lı da olsa herkesi sarsmalı. Çünkü PKK'lı olsa da bunlar Türk vatandaşı, Türk pasaportu taşıyor, nerede, niçin dağa çıktıkları üzerinde en azından düşünmemiz lazım. Tasvip etmiyoruz, ayrı mesele; teröre başvuruyorlar terörist yöntemler kullanıyorlar, ama ortada böyle bir olay varken, bunu sadece dış kuvvetlerin ürünü olarak görürsek, o meseleyi çözmek olanağına sahip değiliz. Çünkü Suriye, 20 sene önce de düşmanımızdı, komşularımızdan Yunanistan 20 sene önce de daha fazla düşmanımızdı, çevremizde Rusya'da vardı, bize NATO üyesi olduğumuz için fevkalade olumsuz bir gözle bakıyordu. Bunların hepsi vardı, ama bugünkü gibi bir Kürt sorunu yoktu. Demek ki, meselenin basitine kaçmak, çözmek için değil, çözmek için ortaya konulmuş bir teşhistir, işte onun arkasında Ermeni vardır, Rum vardır, Suriye vardır, bunları halledersek çözülür demekle olmaz. Unutmayalım ki, 7 milyar dolar zayıf ekonomimizin üzerine binmiş bir yükür. Demokratik çözüm yanlılarını bölücülükle, terörü onaylamakla suçlamak sorunu çözmeye katkı olamaz. Önemli olan demokratik çözümün daha çok tartışmak, somut öneriler haline getirmektir. Baskı ve korku altında bu yapılamaz. Diğer meseleler de böyle. Meselenin çözümünde medyadan fazla bir şey beklememek lazım. Çünkü medya, büyük tröstlerin elinde, bu rant ekonomisinin bir parçasıdır, sansürcüdür, sansürcülüğe ne kadar karşı çıkarsa çıksın kendi sansürcüdür, kendi çıkarları çerçevesi içerisinde sorunları alır, takdim eder ve kamuoyunu yöneltir. Onun yararlı işler yaptığı oluyor, ama bütünü itibarıyla bakarsak, medyanın da rantçı ekonominin bir parçası olarak değerlendirildiği, demokratik bir güç olarak işlevini yapmadığı kanısındayız.

Türkiye'de demokrasiye katkı hiç umulmadık yerlerden edebiyattan, hikayeden, müzikten, küçümsenen bazı kültür alanlarımızdan geliyor. Siyaset adına çıkıp çok yüksekte konuşan, çok büyük konuşan insanlardan değil de, mütevazı, insanlar tarafından uzun vadeli, insancıl bir kültürün temelleri atılıyor. Mesela Cezayir'de demokrasi ve insan haklarını en çok tehdit eden insanların baş düşmanları pop yıldızlarıdır. Türkiye'ye de gelen Halit, yobazların, ölüm listelerinin başında. Bunu uzatabiliriz... Türk televizyonlarına bakalım, TGRT yayına başladığı zaman gerici, tutucu bir kanal olarak

karşımıza çıkmıştı, değişti. Pop müziğini soktu, bilmem ne oldu, değişti. Bugün bakın, Kanal 7'ye ve Samanyolu'na marksistler gelebilir, konuşabilir, anarşistler gelip konuşabilir, ama popçular giremez. Bu bize basit geliyor, küçümsüyoruz, ama mademki görsel kültür, kültürümüzün çok belirleyici bir parçası, bunları da ihmal etmemeliyiz gibi geliyor bana. Çünkü bunlar, daha uzun vadeli belli bir yaşantıyı, modern bir yaşantıyı, çağdaş bir yaşantıyı dikkatlerimize -bizim değil, halkın, dikkat ve belleklerine- mal ediyor. Kısaca, kısa vadede mademki siyasetten ve demokrasiden bahsediyoruz, en büyük görev tabii bizzat siyasetçilere düşüyor; ama siyasetçilere iki şey düşüyor: Ciddi olmak ve cesur olmak. Bunların ikisi de şu anda maalesef bence görünmüyor.

Şu anlamda ciddi değiller: Biraz önce söylediğim kurmay çalışmalarını yapmıyorlar. Cesur değiller; çünkü askerlerden işaret gelince o işaret hesaba katılıyor, askerlere "Senin yerin ne, sen siyasetçi misin? Siyasetçi gibi davranma" denilmiyor. Tam tersine, askerler arzuları hilafına sık sık siyaset sahnesine itiliyorlar. Kısa vadede bunları, uzun vadede edebiyattan müziğe, felsefeye kadar kültürel aktivitelerin desteklenmesini, bunların insancıl, hümanist, demokratik çizgide olanlarının hakikaten gereken ilgiyi, gereken desteği bulmaları gerektiğini düşünüyorum. Söyleyeceklerim bu kadar. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Teşekkür ederim Sayın TİMUR. Şimdi sözü Sayın Bülent AKARCALI'ya vermek istiyorum. Kendileri milletvekilliği yanında Demokrasi Vakfı Başkanlığı'nı da yapıyor. Buyurun Sayın Bülent AKARCALI.

Bülent AKARCALI - Biraz antrenmanlı gelmiş oldum. Dün Bonn'da güzel bir toplantıya katıldım. Faruk ŞEN'in, Türk Araştırma Merkezi'yle, Bonn'daki bir araştırma merkezinin düzenlediği Türk-Alman katılımcılardan oluşan bir toplantı.

Konulara ilgim açısından bazı noktalarda kendimi tanıtmak isterim. Gördüğüm kadarıyla beni ismen tanıyorsunuz, ama sizler, birbirlerinizi tanıdığınız kadar beni tanımıyorsunuz. Ben, sırf siyasette olduğum için bazı konularla ilgilenmedim. Belçika'daki İnsan Hakları Derneği'nin ilk ve tek yabancı öğrencisiydim, yine Belçika'daki ilk ırkçılığa, yabancı düşmanlığına karşı hareketin kurulmasında yer almıştım. 1985 yılında ilk parlamenter olarak Cezaevlerini İnceleme Komisyonu'nu kurmuştum, Başkanlığı'nı yapmıştım, yayınladığım rapor hâlâ geçerliliğini korumaktadır; hem sorunları tespit ve hem de çözümleri teklifte. 1986 döneminde Türkiye'yi insan hakları konusunda şikâyet eden 5 ülke olmuştu. O ülkelerin şikâyetlerini geri almalarını sağlamak için Türkiye'de gerekli iyileştirmelerin yaptırılmasında katkılarım olmuştu. Mecliste büyük ümitlerle kurulan İnsan Hakları Komisyonu'nun A'dan Z'ye her şeyini ben yapmıştım. 141-142'nin kalkması için Demokrasi Vakfı olarak da çok yoğun bir çalışma yapmıştık ve rahmetli ÖZAL'la bunların kalkmasının Türkiye'ye zarar getirmeyeceğini milletvekilleri arkadaşlara anlatma çalışmaları yapmıştık. KUTLU ve SARGIN'ın cezaevine düştüğünde Avrupa Konseyi ilişkilerini bir nebze ölçüde götürebilmıştık. En son diyebileceğim de dişe dokunur olarak, Kürtçe konuşma yasağının kaldırılması olmuştur. Mimarı gerçekten ÖZAL'dır, teker teker arkadaşları ikna etti ve ben de önergeye imzalan toplamak için yardımcı oldum. Hala onu saklarım. 13 yıldır da siyasetteyim, Batıyı oldukça tanıdığımı sanıyorum ve mümkün olduğu kadar da okumaya, ve öğrenmeye çalışıyorum. Hocamızın

söyledikleriyle ilgili bazı noktaları belirtmek istiyorum. Gerçeğe yeni bir pencere açabilir miyim diyerek. Avrupa Birliği'nde tam üyelik talebimiz ileriye yönelik olarak Avrupa ve ABD'yi zorlayabileceğimiz tek hususlardan biridir. Tam üyelik gerçekleşir mi, gerçekleşmez mi; olayı şöyle bir örnekle söyleyeyim. Türkiye, tam üyelik talebini 1987 yılında yaptı. Eğer Körfez Savaşı 1988'de olmuş olsaydı, Türkiye, 1989'da müzakerelere başlamıştı. Yani Batının da böylesine bir oportünizmi vardır. Eğer, yeni bir oportünizm kapısı açılır ve bu konuda Türkiye bir fatura ödemeye hazır olursa, Avrupa Birliği'ne tam üye olma fırsatını yakalar. Ben, Helmut KOHL'ü de Jacque CHIRAC'ı da, TEATCHER'i de, şunu bunu yakından tanıma fırsatını buldum. Yakından derken bir Türk politikacısının, hatta bir Türk diplomatının en yakın olabileceği ortamlarda tanıdım. Eğer aralarında bir Avrupa özlemi yanında, bir Avrupa dayanışması var olduğunu sanıyorsak aldanırız. Aslında 1920'lerde, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuranların kendi kafalarındaki Avrupa, bugünkü Avrupa liderlerinin kafasındaki Avrupa'dan daha ileriymiş. Şimdi NATO'nun genişlemesi için yine kavga edecekler, Çünkü Almanya'nın, İngiltere'nin, Fransa'nın öncelikleri değişik hatta ECU olayında dahi anlaşmazlık var. Zannedilir ki ECU ortaya çıkarken aralarında çok ayrıntılı görüşmeler yapıldı, işte o parasını bile Jacque CHIRAC da, MAJÖR da Dublin'de ki toplantıda gördüler Almanların emrivakiliği... Yani daha önceden gelip "şöyle bir tasarımız var, şöyle bir parayı teklif ediyoruz ne dersiniz bu konuda?" diyenler olmamıştır. Onun için oradaki o işbirliğini çok fazla abartmamak lazım ve Brüksel'deki Avrupa Komisyonu, emin olun aynı zamanda bir cadı kazanıdır. Fakat dışarıya karşı, Avrupa hep cadı kazanı olduğu için, birleşme ihtiyacında.

Avrupa'nın yeni sorunu NATO'nun genişlemesidir. Rusya NATO'nun genişlemesine karşıdır, "eğer genişlemeyi yaparsanız, bu sefer Avrupa'yı yeniden bölmüş olursun" dediler, ileriye yönelik yeni bir soğuk savaş tehlikesini vurguladılar. NATO'nun genişlemesine temel talep de Almanya'dan gelmektedir. Latin ülkelerinde aynı heyecan yoktur. Almanya; Polonya, Macaristan, Avusturya ve ileride Çek ve Slovakları da NATO'ya sokarak Ruslara karşı tarih boyunca elde edemediği bir korunma kalkanı elde etme peşindedir. Daha başka şeyler var, ama esas amacında Avrupa Birliğinin Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı değil de, onunla rekabet edebilecek düzeye erişmek olduğuna inanıyorum. Çünkü NATO'nun Avrupa'daki bütün üslerini gezdim. Amerika'yı çektiğiniz zaman geride kabuk bile kalmıyor. O kabuklu deniz hayvanları vardır, içini alırsınız, ama dışarıda yine kabuğu aynı haşmetiyle kalır, ABD'siz NATO öyle kalmıyor ve bu Batı Avrupa Birliğinin kurulmasına rağmen, o Avrupa'nın kendini bir araya getirmesine rağmen, NATO'nun genişlemesi için Avrupa'nın, Amerika'ya ön sürdüğü şart, 200 bin Amerikan askerinin Avrupa'da kalmaya devam etmesidir. Yani bunlara bakıldığında Avrupa'nın öyle Amerika'ya karşı olacak ne lüksü vardır, ne gücü vardır.

İlk defa geçen sene Amerika'da araba kullandım, Ufak bir Avrupa arabası kiraladım, tabii bir ara benzin almaya gittim, o galon hesabını hiç bilmem, galonun kaç litre olduğunu da bilmem. Dolarına bakıyorum, 9 dolar yazdı ve pompa durdu, içerideki adama gittim, "Galiba bir bozukluk var pompada" dedim. Adam "Hayır, depo dolmuş" dedi. 9 dolara deposu dolmuştu arabanın yani 15 marka.

Şimdi bu ne demektir? Sanayinin, üretimin, günlük yaşamın temel girdisi olan enerjiyi Amerika, Avrupa'ya, Japonya'ya kıyasla üçte bir oranında, hatta dörtte

bir oranında kendi ekonomisine, kendi halkına sağladığı sürece bunun karşısında durabilecek başka hiçbir güç yoktur. Yani teknolojiyi Avrupa, Japonya, başka bir ülke ne kadar geliştirmeye çalışırsa çalışsın, verimliliğini, kısa sürede bu enerji girdisinin üçte bir dördte bir ucuza olacak şekilde sağlaması mümkün değildir, işte bütün Orta Doğu politikası, yani nerede petrol varsa orada Amerika'nın olma politikasının temelinde bu yatmaktadır. Amerikan toplumunun, Amerikan sanayinin temel yaşama gücü, ucuz enerjiden geçmektedir, insana kan neyse Amerika için de petrol odur. Amerika'nın tüm dış politikası, tüm dünya egemenliği, -çok basitleştiriyorum- bu noktaya dayanmakta ve Türkiye'nin dış politikasında da dikkat etmesi gerekecek hususun temelinde de bu yatmaktadır.

Şimdi Türkiye'nin dış politikasında siyasetçi noktasına gelince, 13 senedir Mecliste diplomat kökenli olmayıp yani meslek zoru olmadan dışişleriyle ciddi bir şekilde ilgilenen bir milletvekiliyim. Ben esasında iktisatçıyım, ama ülkenin, iktisatçıların eline geçince ne olduğunu gördükten sonra söylemeye cesaret edemiyorum. Türk dış politikasında genel anlamda siyasetçinin payı, emin olun yüzde 1 bile değildir; o siyasetçi Dışişleri Bakanı olmuş olsa bile. Türk dış politikası yüzde 90 oranında mülkiye kökenli diplomatların tekelindedir. Hatta öyledir ki, Bakanı uygun görmedikleri takdirde, Bakana ısınmadıkları takdirde dosyaları bile vermezler. Bunu ben bir teşhis olarak söylüyorum, tenkit olarak değil. Türkiye'nin en kapalı bakanlığıdır. Hiçbir şeyini eleştiremezsiniz, eleştirdiğiniz an vatan haini konumuna düşersiniz ve bunu Türkiye'nin o gözde köşe yazarı kalemleri de yaparlar. Bununla bende birkaç defa karşılaştım, basın tarafından yargısız infaza uğradım. Bu konularda fazla cesur, fazla halka açık beyanat verme durumunda olduğum için. Belirli gazetelerin, belirli köşe yazarlarının sürekli olarak Dışişlerinden bilgi alamadıkları takdirde ne yazacakları yazı vardır, ne yapabilecekleri manşet vardır. Bu gazeteleri ben bir ara takip ettim, 3 gazeteyi ele alsak, 365 günden, senede bin yüz küsur nüsha desek, bin yüz küsur nüshanın içinde 200-300 tane dış konularla ilgili manşet vardır ve içindeki haber nitelikleri ise Dışişlerinden beslenmektedir. Geçen sene Alman Meclisi içişleri Komisyonu'nda Türkiye'yle ilgili bir hearing oldu. Bu hearing'e bizler davetli değildik, ama öğrendim ve Alman siyasetçilerine "Siz Türk siyasetçilerini de hearing'e katmadan Türkiye hakkında alacağınız hiçbir kararın değeri olmaz" dedim ve biz de her partiden 5 milletvekili gittik. Orada gayet kapsamlı ve içerikli 25-30 kişi konuştu. En sonunda da Büyükelçimiz geldi, 15 dakika vakti vardı, geldi, konuştu ve gitti. Ertesi günü Türkiye'nin birincilik yarışmasında iddialı olan üç gazetesinden bir tanesinde manşet "Alman Büyükelçimizin büyük zaferi". Orada esas yükü taşıyıp Alman milletvekilleriyle dış dış tartışmış Türk milletvekillerinden bir satır dahi haber yoktu. Eğer dış politikada sivrilme konumunda olan bir siyasetçi olursa, ona bile fazla ileriye gitme izni verilmez. Dolayısıyla Türk dış siyasetini irdelerken kesinlikle bunda siyasetçinin, lider konumundaki siyasetçinin dahi fazla bir yön verebildiğini sanmamanızı ben teşhis olarak söylerim. Bunun içindir ki soğuk savaş bitsin bitmesin, devam etsin etmesin, siyasetçinin bu konuda bilgisi olsa bile etkileme imkânı yoktur. Eğer fazla bilgisi olursa da sıkıntı çeker. Benim kendi içinde olduğum konum. Ama şöyle diyeyim. Mesela Dışişleri politikasına sahip çıktığı için sürekli olarak Dışişlerinin bütün uluslararası toplantılarında Türkiye'yi temsil edenlerimiz var. Ben o insanların içine giremedim. Çünkü Dışişlerinin politikasını değil, fazla inandığım politikayı savunuyordum. Sanıldığı gibi siyasetçinin dış politika üzerinde etkisi yoktur. Şu anda dış politika konusunda ister köşe yazarı

olarak, ister başka şekilde önde görünen siyasetçiler Dışişlerinin suyunda gittikleri için bu durumdadırlar ve bu durumda olmak için de Dışişlerinin suyunda giderler, onun dışına çıkmazlar. Yani kendini en cesur diye takdim eden kalemler de buna dahildir. Burada, o kişiler olmuş olsa, kendileriyle bu tartışmayı yaparım. Şimdi soğuk savaş konusunda size kendi tezimi anlatabayım. 1990'larda biten ikinci Dünya Harbidir ve biten soğuk savaş değildir. Soğuk savaş ikinci Dünya Savaşının bir devamıydı, İkinci Dünya Savaşı nasıl bitti? ikinci Dünya Savaşının bitmesi için 1945'ten sonra müesseseler kuruldu, ekonomik açıdan Bretton Woods, politik açıdan Yalta, askeri açıdan da NATO ve daha sonra AGİK kuruldu. Bu mekanizmalar da vücuda yönelik tedavi metotları gibi çalıştı, ikinci Dünya Savaşının bütün yaraları sarıldı. 1930'larda uzaya gidip şimdi geri dönen birisi olsaydı, Avrupa'ya baktığında Avrupa'da bir ikinci Dünya Savaşı olduğunu anlayamazdı; bir tek Almanya ile Polonya arasındaki bir iki sınır değişikliği hariç. Arkeolojide kazılar vardır, kat kat şehirler çıkar. Truva'nın altında daha yedi tane Truva olduğu gibi. Birisini aldığınız zaman altından diğer şehir çıkar. İkinci Dünya Savaşını kaldırdığınız zaman ortaya bitmemiş bir Birinci Dünya Savaşı çıkıyor. Bu olgu Türkiye'nin ileriye yönelik olarak izlemesi gerekecek strateji, taktik ve politikayı belirleme açısından son derece önemlidir, ikinci Dünya Savaşı ne kadar bittiyse, Birinci Dünya Savaşı da o kadar bitmemiştir. Birinci Dünya Savaşının bitmesini önleyen iki temel unsur olmuştur: Birisi Sovyet ihtilali, diğeri Anadolu İhtilali. Birinci Dünya Savaşı kesin bir iradeyle sonuçlanmamıştır ve Birinci Dünya Savaşının müesseseleri olarak ortaya çıkarılan Sev'r'e Anadolu ihtilali karşılık vermişti. Versay Anlaşması ise Almanya'ya Nazizmi getirmiştir. Birinci Dünya Savaşı bitmemiş bir savaşı bu bakımdan.

1914'lerin arifesindeki Balkanlara, Kafkaslara, Orta Doğuya baktığımız zaman bugünkü siyasi yapılaşmaya inanılmaz bir şekilde benziyor. Petrol boru hatları diye konuşulan mesele İngiliz şirketlerinin Kafkaslardaki o zamanki mücadelelerinin çok benzeridir. Balkanlar aynı şekilde, Orta Doğu aynı şekilde.

Türkiye, bu bitmemiş Birinci Dünya Savaşını nasıl bitirebileceğini düşünmek zorundadır. Bosna-Hersek savaşının da, yani soğuk savaşın bitmesinden hemen sonra 1990'larda Avrupa'da böyle bir savaşın başlamış olması da, aslında tarihi olarak çok manidar; çünkü Birinci Dünya Savaşı da orada başlamıştı. Ben, bunu size bir fikir olarak ortaya atıyorum. Bunu daha iyi işlemek için tarihçi lazım, siyaset bilimci lazım, şu bu lazım; ama ben bir politikacı olarak içinde bulunduğum ortamda bu verileri hisseder oldum. Susurluk konusuna gelince, Türkiye'de binlerce Susurluk var. Bu apselardan bir tanesi patladı ve tamamen katılıyorum, yani bunun üstüne gidilmiş olsa bile, o gidilme de gerektiği şekilde bir gidilme olamayacaktır. Bence temel neden Türkiye'nin hukuk devleti yapısına sahip olamayışıdır. Katıldığım açık oturumlarda kimi arkadaşlar hep demokrasiyi vurguluyorlar ve Türkiye'de demokrasiyi tam oluşunca hukuk devleti de elde edilecektir diyorlar. Bence yanlış. Hukuk devleti olmadan hiçbir şey elde edilmez. Batıda demokrasi olmadan hukuk devleti oluştu. Batıdaki demokrasi, 1945'lerden sonradır, 1940'lardan önce Batıda belirli bir parlamenter sistem vardır; ama bugünkü anlamda bir demokrasi yoktur. Belçika'da daha 1900'lü yıllarda oy vermek için yeterli bir atınız olduğunu ispat etmeniz gerekiyordu. Biz, bilmiyoruz bunları, İngiltere'de bu asrın başında nasıl oy veriliyordu, kimler oy veriyordu. Kadınların oy veremedikleri ortada. Orada bir parlamenter sistem vardı, ama

esas olanı hukuk devletinin varlığıydı Bu durumu örneklemek için hukukçular şunu anlatırlar. Bir Prusyalı köylüyle Prusya imparatoru karşı karşıya gelince köylü "Ben ne korkayım, Berlin'de hakimler var" demiş. O zaman demokrasi yok, olan baskı rejimi gibi bir şey; fakat hukuk devleti var ortada. Bizde hukuk devleti yok, kanun devleti var. İşin tuhafı devlet kendisi için çıkardığı kanunu bile bazen uygulatamıyor. Yani bırakın hukuk devleti olmayı, kanun devleti olmayı dahi başaramıyoruz. Türkiye'deki bütün kötülüklerin anası ya da bütün sorunların çözümü burada. Türkiye'de şeffaf hukuk devletini oluşturmadıkça daha bin tane Susurluk olur. Sosyaldemokrat Halkçı Parti, Adalet Bakanlığı'na 4 sene hâkim oldu. Bunların hepsi beceriksiz, hepsi iştahsız, hepsi heyecansız değildi; ama ciddi hiç bir şey yapamadılar. Çünkü esas ihtiyacın hukuk devleti olduğunu göremediler. Susurluk bu noktada yani önceliğin hukuk devletine verilmesinde kamuoyunu bilinçlendirdi. Hukuk devletinin altına yerleştirmeniz gereken de eşit yargı ve bağımsız yargıdır. Milletvekilliği dokunulmazlığı deniliyor. Dokunulmazlık tamamen kalksa bile hiçbir şey ifade etmez, çünkü Türkiye'deki -milletvekillerini korumak için demiyorum- çirkinlikler içerisinde yine en az pay onlardadır. Esas dokunulmazlık Memurun Muhakemat Kanunuyla memurdadır. Hiçbir konuda dokunamazsınız memura. Milletvekilinin üzerinde hiç olmazsa milletin bir baskısı vardır, partinin bir baskısı vardır. Oysa bizde memur ayrı yargılanır, doktor ayrı yargılanır, asker ayrı yargılanır. Yani siz, çocuğunuzu ameliyata götürürsünüz, doktor gece geç yatmıştır, alkol almıştır, ameliyatta çocuğunuzu öldürür, bunu sizin yargıya götürebilmeniz için Tıp Şûrasından karar gerekir, o da çıkmaz. Dolayısıyla esas ihtiyaç her vatandaşın eşit olarak yargılandığı Eşit Yargı Sistemidir. Amerika'nın gücü de oradadır. CLINTON'u, dünyayı yok edecek yetkiye sahip birisini yargı önüne çıkarabiliyorsa bir toplum, önce onu kabul etmek lazımdır. Oysa biz yargı önüne doktoru da çıkaramıyoruz, bekçiyi de çıkaramıyoruz, insan hakları, vatandaşlık hakları, demokrasi, fikir özgürlüğü, basın özgürlüğü, sendikal özgürlük, terörün kalkması, bunların hepsi ayrıntı. Biz, karaciğerle hiç uğraşmayıp sürekli sivilce tedavisi peşinde koşuyoruz. Türkiye'de hukuk devleti kavramını oturtmadan insan hakları konusunda yapılan bütün çalışmalar geçici ve yetersiz kalır. Değirmek istediğim nokta şudur: Birlik olarak 200 bin üyem var dediniz. Bunlara nasıl erişiyorsunuz, kaç tanesi tam aktif üye? Türkiye'de keşke bütün kuruluşlar, çevre derneğinden, siyasi vakıflara kadar herkes şöyle iki sene süreyle yalnız ve yalnız hukuk devletini oluşturmayı tek hedef olarak alsa diye hayal kuruyorum. Çünkü hukuk devleti olduğu zaman çevreci de hakkını koruyabilecektir. Olmadığı zaman ise istediğiniz kadar uğraşın. Elde ettiğimiz sonuç kalıcı olmuyor. Türkiye'yi ölçmek için, Avrupa'yı pek örnek alamıyorum, çünkü Avrupa çok oturmuş bir toplum. Belçika avuç içi kadar bir yer, 30 bin kilometrekare. Brüksel'deki üniversite öğrencisi arkadaşım, 40 km ötedeki Anvers şehrine merak edip gitmemiştir; büyük bir kentine gitmeyecek kadar hareketsiz. Türkiye mobilitesi, hızlılığı, dinamikliği, vahşiliği ile biraz Amerika'yı andırıyor. Bunun için ABD'den bazı örnekler vereceğim. İhtikar konularında iki tane temel yasa çıkardılar. Bunları inceledim, getirdim. Hatta zamanında iş yapacağını sandığım için Meclis Başkanı CİNDORUK'a da göndermiştim. Birisi, serbest bilgi hakkı yasası. Her vatandaşın, hukuk devleti kavramı içerisinde gizliliği kanunla belirlenmemiş bütün bilgi ve belgelere erişme hakkı. Bunun için de bir illiyet gerekmiyor. Yani yalnız mimar iseniz, mimarlıkla ilgili bir bilgiye erişeceksiniz diye kısıtlama yok, her vatandaşa, her bilgi açıktır. Kapalı gizli olanlar nedir? Kanunla belirlenmiş olanlardır. Bu yasayı 1966

yılında çıkardılar, uyguladılar ve gerçekten Amerika gibi açık bir toplumda dahi uygulaması zaman aldı. Sonra eksikliklerini, yetersizliklerini gördüler, 1976 yılında "Gün Işığında Yönetim Yasası"nı çıkardılar. Bunlar böyle 3-5 maddelik değil, 15-20 sayfalıktır. Hele bizim tip daktiloyle yazılırsa 30-40 sayfalık kanunlar. Bu yasa yönetimin her karar ve uygulamasının vatandaşın bilgisinde olması, vatandaşın, yönetimin kararına erişebilir olmasını sağlıyor. Şu örnekle vereyim, diyelim ki, belediye buraya gökdelen yapacağını diyor. 40-50 veya 100 kişi bir araya gelip "bunu yapamazsın, yapacaksın neden yapacaksın, nasıl yapacaksın, bana bilgi ver" dedi mi, belediye, hükümet veya devlet, ona, o bilgileri, o kararı neden aldığını, bu inşaatı nasıl yaptıracağını, kime yaptıracağını tam bir şeffaflık içinde göstermek ve açıklamak durumundadır.

Şöyle özetliyorum: Temel ihtiyaç bir hukuk devletidir. Hukuk devletinin altında eşit yargı, bağımsız yargı olmalıdır. Bağımsız yargı nedir? Yargıç ve savcıların görev teminatından önce esas yargının mali ve idari açıdan bağımsız olması lazımdır. Bunun için aldığım model de Türkiye'de bilindiği için Genelkurmay ve Milli Savunma Bakanlığı ilişkisi modelidir. Adalet Bakanlığı bir nevi Milli Savunma Bakanlığı olmalıdır. Yargı da, Yüksek Yargı Başkanlığı şeklinde organize edilip Genelkurmay gibi olabilmelidir. Yani alacağı, yetiştireceği personel, açacağı mahkeme vesaire konularda kendisi karar verebilmelidir. Yargının böyle bir sistemde alacağı kararların gayri milli, gayri vatani, Adalet Bakanlığı içinde olursa, milli ve vatani olacağını düşünemeyiz, Sistemin ancak bağımsız olarak işleyebilmesi, için Yargı'nın idari ve mali açıdan örnek olması gerektiğine inanıyorum. Yargı kendi bütçesini kendi yapabilmelidir. Ayrıca siyasetçi derken, bence siyasetçi değil de, siyasi liderler demek daha doğrudur, çünkü cesaret ve ciddilik, liderde olması gereken vasıf. Genelde liderler, bu vasıflar var zannedilerek çıkıyorlar ortaya. Tabandaki delege de bu vasıflar var diye oy veriyor. Yani bakın, ÇİLLER'e, Doğru Yol Delegatesi, "bu kadın senet düşkünü" diye oy vermedi, O zaman bakıldığında -yani ben bu işe Mesut beyle başladığım için çok iyi gördüm- delege bir özlemine dile getirdi. Türkiye'ye, dışarıda okumuş, medeni, uygar, yabancı dil bilen, Türkiye'yi daha iyilere götürecek bir lider gerekli diye Tansu ÇİLLER seçildi. Yani ahlakının ölçüleri doğru ölçüler, yanlışlık, o doğru ölçüleri istismar için kullanıp aslında öyle olmayanlardır. Dolayısıyla liderlerin cesur ve ciddi olması gerekir. Eğer lider cesur ve ciddiye o lidere sahip çıkan siyasetçi olacaktır; ama alttaki siyasetçinin, liderden daha cesur, liderden daha ciddi olmasını isteyemezsiniz, istediğiniz an, bu sefer o siyasetçiler de, siyasi giyotin içerisinde, siyasi mekanizma içinde yok edilme durumunda oluyor. Bir de şöyle ifade edeyim. Ciddi ve cesur olanlar da Türkiye'de çok yalnızdır. Türkiye'de siyasetçi kadar da yalnız bir insan yoktur. Siyasete atıldığınızda o seçim kampanyalarında, onca çalışmada, bir tek arkadaşınız telefon etmez, "yapabileceğim bir şey var mı?" diye soran çıkmaz. Bunun dışında kimi işadamlarından telefonlar gelir; bunlar bir yatırım telefonudur. Ben bugün sana yardım edeyim, sen de yarın bir yere gelersen, bana yardım edersen gibi. Türkiye'de ciddi ve cesur siyasetçiye büyük ihtiyaç var. Toplum, siyasetçiye hangi ölçüde sahip çıkıyor, ona da gerçekten bakmak lazımdır. Çünkü insanların belirli bir yere kadar hani Don Kişot olmasını isteyebilirsiniz, ama Don Kişot da en fazla yel değirmenlerine saldırmış, karşısında teçhizatlı, kılıçlı, oklu, mızraklı şövalyeler görüp ona saldırmamıştır. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Teşekkürler Sayın AKARCALI. Bir şey söylemek istiyorum. Benim

size hatırlatmak hakkım yok, ama bugünlerde çok konuşulan bir olay var: Memurin Muhakemat Yasası. Ben bu Yasadan yargılanmış bir insanım. Mahkemem beraatla sonuçlandı. Benim yargılanacağımı disiplin soruşturması yürütülürken 4 ay evvel Tercüman gazetesinde okudum. Memurin Muhakemat Yasası, memuru korumak için değildir, devletin elinde istediğini ezmek, istediğini korumak içindir. Bunun kesinlikle kalkması lazımdır. Memuru korumak için değil, memuru ezmek için, katili korumak için bir yasadır. Hiç suçsuz yere mahkemeye verirler; bunun değişmesi lazım.

Bülent AKARCALI - Zaten namuslu memurun böyle bir yasaya ihtiyacı yoktur.

BAŞKAN- Tabii. Sayın ÖNGEN, buyurun.

Doç. Dr. TÛLİN ÖNGEN - Gerçi bu spontane konuşmalar beyin jimnastiği yapmaktan öteye gitmiyor, yani sorunun sistematik bir biçimde tartışılmasını sağlamıyor. Ama yine de söylenenler Türkiye'nin pek çok önemli sorunu üzerinde kritik sorular sormamızı sağladığı için oldukça anlamlı. Bu turda sabahki konuşmamda çizdiğim analitik çerçeveden yararlanarak çözüme yönelik bir kaç şey söylemeye çalışacağım. Daha önce bir toplumun demokratikleşmesinin birbirine sıkıca bağlı üç yönünün olduğunu söylemiştim. Burada bu noktaya bir kez daha vurgu yapma gereğini duyuyorum. Sayın AKARCALI hukukun demokratikleşmesi sorunu üzerinde epeyce durdu. Yineliyorum, öteki alanların demokratikleşmesi olmaksızın hukuk devleti gerçekleşemez; yasal bir sistem olarak gerçekleşse bile demokratik hukuk rejiminin yaşama geçmesi ve varlığının sürdürmesi beklenemez. Örgütlü toplum yoksa, halkın toplumsal yönetime katılma ve denetleme olanağı yoksa, hukuk rejimi demokratikleşemez. Örneğin, son derece ideal yasalar yapabilirsiniz ve siyasi iktidarların bu yasalara uygun davranmasını bekleyebilirsiniz. Ama uzun dönemde bunun garantisi nedir? Toplumun hesap sorma gücü veya olanağı yoksa, hukuka uygun, yani demokratik hukuk devleti kendini var edemez. Bu vurguyu yaptıktan sonra şimdi bir de madalyonun öteki yüzüne dikkati çekmek istiyorum. Baştan beri ortak bir demokrasi anlayışına sahip olduğumuzu varsayarak kavramlar üzerinde tartıştık, sorunları tanımlamaya çalıştık. Ertuğrul KÜRKÇÜ çok yerinde olarak değindi; evrensel değerleri temsil ettiği ileri sürülen böyle bir demokrasi ideali gerçek midir? Demokrasiden söz ettiğimiz zaman zaten bir iktidar biçimi olarak yönetenler ile yönetilenler arasındaki karşıtlığı baştan veri almıyor muyuz? Tarihteki pek çok örnek, demokrasi deneyimi, demokrasinin eşit olmayanlar arasında bir egemenlik biçimi olduğunu kanıtlamıştır, örneğin Yunan demokrasisinde rejim, vatandaşların site yönetimine katılma hakkına dayanır. Vatandaş ise, eşit ve özgür olanlardan oluşur. Yunan demokrasisi, bu anlamda ekonomik olarak güçlü olanların köle yığınları üzerindeki egemenliğini meşrulaştıran bir sistemdir. Burjuva demokrasisi koşullarında bu güç ilişkileri daha kolay gizleniyor, daha doğrusu mistifike ediliyor. Çünkü, kapitalist üretim sisteminin ekonomi ile siyaset arasında yarattığı yapay bölünmeden ötürü ekonomik eşitsizliklerin siyasal arenada giderilebileceği yanılsaması yaratılıyor. Ayrıca toplumda ekonomik ve siyasal alanlarının ayrı ayrı örgütlenmesinden ötürü çatışmalar bu alanlara hapsediliyor ve toplumsal direniş daha kolay denetim altında tutuluyor. Şimdi bu koşullarda demokratik yönetim ne anlama geliyor? Güçlü olanların, egemen sınıfların hegemonyasını temsil etmenin ötesinde bir anlamı var mı? Bu konuda

demokrasinin en dürüst tanımını Jakobenler'in yaptığı hatırlanmalıdır. Onlara göre, "her demokrasi bir sınıf için özgürlük, öteki sınıflar için diktatörlüktür". Demokrasinin bu en yalın tanımına göre burjuva demokrasisi de olsa olsa burjuvazinin haklarına, çıkarlarına ve özgürlüğüne dayanan bir siyasal rejimdir. Bununla birlikte demokrasiden tabi sınıfların hiç çıkarı olmadığını söyleyebilir miyiz? Hayır; çünkü her yönetim, sınıflar arasındaki iktidar kavgalarının bir ürünü olarak biçimlenir, toplumsal güç dengelerine ve toplumsal uzlaşmanın gereklerine göre öteki sınıflara ödün vermek zorunda kalır. Bu ödünlere, tabi sınıflar için bazı olanaklar, fırsatlar yaratabilir. Bu birinci nokta. İkincisi, bu ödünlere çerçevesini çizen yine iktidar olgusunun kendisidir, iktidar bir güç yoğunlaşmasıdır; ancak aynı zamanda bu yoğunlaşmayı tekeline bulunduranların ötekiler üzerindeki egemenliğinin, üstünlüğünün kabulüdür. Bu kabul, yani güce verilen rıza ve onay iktidarın meşruiyetinin ön koşuludur, işte, burada hegemonik mücadelenin dinamikleri belirir ve bağımlı olanlar bu rızayı, onayı geri alarak, onu bir koz olarak kullanarak iktidarı sınırlayabilirler. Ne var ki bu sınırlamanın da sınırları olduğu unutulmamalıdır. Çünkü, iktidar ilişkileri her zaman eşitsiz bir ilişkiye dayanır ve eşitsizlik, güçsüzün direnme olanağını baştan elinden alır, sınırlar. Şimdi yeni birikim rejimlerinin daha az katılımcı, daha az demokratik bir toplumsal örgütlenmeyi gerekli kıldığını biliyoruz. Bu bağlamda ben demokrasinin geleceği konusunda pek iyimser değilim. Özellikle küreselleşen dünya koşullarında ekonomik olarak bağımlı olan ve ekonomik sıkıntıları olan çevre ülkelerde daha baskıcı rejimlerin gelişmesi daha olası gözüküyor. Ancak son kerte bu belirleyecek olan toplumsal sınıfların pazarlık gücü olacaktır. Çünkü, yeni ekonomik örgütlenmelerin de toplumsal meşruiyete, yani kitlelerin onayına gereksinimi olacaktır. Yoksa hiçbir rejim, yalnızca baskıyla, zorla varlığını uzun dönemde koruyamaz, işte bu noktada -bağımlı sınıfların düzenin meşruiyetine yönelik baskı ve direniş biçimleriyle egemen sınıfların kendi istemlerini dikkate almaları sağlaması olanaklıdır. Demokratik sınıf mücadelesi, bu anlamda hem emeğin pazarlık gücünü artıran, hem de toplumun demokratikleşmesine katkıda bulunan bir araç olarak işe yarayabilir. Yoksa yukarıda vurguladığım gibi egemen güçlerin kendi iktidar biçimi olan siyasal demokrasi, bağımlı sınıflar için bir amaç, ideal bir rejim olamaz. Son olarak bir noktaya kısaca değinmek istiyorum. Sık sık demokratik yönetimin çoğulculuğu ve hoşgörü kültürünü öngördüğünden söz edildiğine tanık oluruz. Çoğulculuk, farklılığın kabulü, farklıların bir arada yaşaması anlamında kullanılıyorsa bunun ön koşulu aynılık varsayımının reddidir. Çoğulculuğun ve hoşgörünün bizim gibi patriyarkal toplumlardaki güçlüğünün nedeni de budur. Gerek uluslaşma, gerek modernleşme paradigmamız, toplumun aynileştirilmesini, özdeş, yekpare bir bütün olarak kavranmasını ve bu yönde ortak bir kimliğin, aidiyetin dayatılmasını öngörmüştür. Din de aynı şeyi yapıyor; din de ümmet temelinde. Buna karşılık uluslaşma yaklaşımımızda ise millet temelinde bir özdeşleştirme, hatta standartlaşma yaklaşımı egemen. Böylece öteki kimlikler, öteki haklar ve çıkarlar baştan yok sayıldığı gibi, farklı kimliklerin veya çeşitli toplum kesimlerinin ekonomik politik bağlamları baştan ihmal ediliyor.

Çoğulcu ve demokratik anlayışın anahtarı saygı kültürüdür diye düşünüyorum. Bu anlamda hoşgörü sözcüğü yerine saygı kavramını yeğliyorum. Farklılığın kabulü demek olan çoğulculuk ancak başkasına saygıda somutlaşan bir zihniyetin oluşmasıyla, bu yönde bir toplumsal kültürün ve ideolojinin gelişmesiyle olanaklıdır.

BAŞKAN- Teşekkür ederim Sayın ONGEN. Sayın Selim OKÇUOĞLU, buyurun.

Selim OKÇUOĞLU- Teşekkür ediyorum. Şimdi ben de sabahki girişime paralel bir şeyler söyleyeceğim. Burada ifade etmeye çalışacağımız şeyler, sizin hazırlığını yapmış olduğunuz demokrasi kurultayı çalışmalarında zannediyorum değerlendirme olanağı bulacaktır; o açıdan bir sorumluluk da yüklenmiş durumdayız. Bu bakımdan fazla dağıtmamaya çalışarak söylemeye çalışacağım. Asıl olan burada sizin çalışmalarınızda bir nebze de olsa yararlı olabilecek görüşler ileri sürmektir.

Şimdi ben soyut, teorik, akademik boyutuyla olayı kavrayış noktasında dile getirilen her şeye katılıyorum. Büyük ölçüde katılıyorum; ama bir de pratik bir yönü var diye düşünüyorum, yani daha doğrusu olayın aciliyetinin dayatmış olduğu pratik boyutlarının çok daha önem taşıdığını düşünüyorum. Tabii bu teorik düzeyde demokrasiye yükleyeceğimiz anlam, demokrasinin mevcut tarihsel gelişimi içerisinde şekillenen tartışmaları göz ardı etmemiz anlamına gelmiyor. Ama ben, Türkiye'de sorunun kavranışında ve çözüm arayışında bizatihi pratik yaşamın ihtiyaçlarının, sorunlarının çok daha önem kazandığını düşünüyorum. Çünkü gerçekte demokrasi kavramının bu süreçte bu kadar şekilsizleşmiş olmasının temelinde yatan olgulardan biri de bu. Çünkü toplumun çeşitli kesimlerinden, çeşitli etnik yapılarından, çeşitli sosyo-kültürel yapılarından, çeşitli sınıflarından, ekonomik anlamdaki sınıflarından bu mecraya akan sorunlar yumak yumak. Belki demokrasi kavramının, bizim kavrayabildiğimiz ölçüde kaldıramayacağı derecede ağır sorunların aktığı bir mecra içerisinde yer alıyoruz diye düşünüyorum. Gerçekten de bazen demokrasiyle nasıl çözülecek ya da demokratikleşme kavramı etrafından bazı yapısal sorunları nasıl çözebiliriz gibi kafamda zaman zaman istifamlar oluşmuyor değil. Bu çerçeveye içerisinde sabah da değinmeye çalıştığım gibi bir yöntem, bir usul olarak görmemek lazım demokrasiyi ve bu demokratikleşme arayışları söz konusu olduğunda da gerçekten de işi esasına yönelik kavramak durumundayız. Bu açıdan ben devlet kavramını ortaya atmıştım bir ölçüde. Yani devletin yeniden ele alınması, yeniden sorgulanması, yeniden bir çözümlenmeye tabi tutulması ve yeniden şekillendirilmesi gibi bir hedefi koymadıkça bu arayışta çok başarılı olabileceğimiz inancında değilim. Giderek şu ya da bu nedenle bir kopuş sürecinin kendisini dayatması kaçınılmaz olur, her alanda bir çatışmanın giderek boyutlanacağı, giderek gerilimlerin çatışma düzeyinde -belli ölçülerde zaten bu var- kendi mantığını egemen kılmaya çalışacağı bir sürece gireriz diye düşünüyorum. Bu çerçeveye içerisinde demokratikleşme ve demokrasi kavramı arayışları içerisinde temel kavramın devlet olgusu; yani devletin sorgulanması, devletin çözülüşü ve yeniden yapılandırılması arayışını önüne koymayan bir demokratikleşme çabasının veya demokratikleşme kavgasının başarılı olamayacağı kaygısı, kuşkusu var bende.

Örneğin, şunu çok iyi biliyoruz: Her alanda buyurgan, her alanda tepeden aşağı doğru çerçeveyi çizmiş, tanımlamış ve buna uygun davranış biçimlerini toplumun hemen hemen her kesimine sürekli yaymaya çalışan, sürekli üretmeye çalışan bir devlet anlayışı var bizde. Dil alanında bu böyle, etnik meselede bu böyle, sosyoekonomik meselede bu böyle ve çok klasik bir devlet tanımıyla ben karşı karşıya olduğumuzu düşünüyorum. Otoriter, baskıcı, Osmanlıdan gelen yönü itibarıyla, tarihsel karakteri itibarıyla de

üzerinde durulabilir. Hayatın her alanına sopasıyla veya başka güçlerle müdahale eden, yaşamın her alanına, hatta bireysel yaşamın da büyük ölçüde, bütün alanlarına müdahale eden, müdahale etme hak ve yetkisini kendinde bulan bir devlet anlayışıyla karşı karşıyayız ve temel açmazın bu olduğunu düşünüyorum. Şimdi örneğin, demokrasi egemen sınıfın ya da egemen gücün, kendi gücünü şu ya da bu şekilde paylaşmaya hazır olduğu bir ortamı gerektirir; burjuva iseniz ve sırf iktisadi güçle toplumu yönetme hakkınız yok ise, o iktisadi gücün şekillenışı ve üretilişinde ezilen kesime de bir yol açma ihtiyacı duyarsanız, iktidarınızı paylaşma yoluna giderseniz ve demokrasi en uygun yöntem olur. Bunun başka yöntemi yok. Ha keza, demokrasi alanında çok fazla bir deneyim, ya da pozitif anlamda bir deneyim olmamasına rağmen, eğer sosyalist iktidar aygıtının da böyle bir ihtiyacı söz konusu olsaydı yine kullanacağı yöntem demokrasi olabilirdi, sosyalist demokrasi diyebilirdik (ama yine de bir genel oy, temsil ve katılım farklılıkların muhafazası gibi mekanizmaları işleterek) ve bu herhalde demokrasi olarak tanımlayabileceğimiz bir kavram olurdu. Bu bakımdan hem çok mutlak bir kavramla karşı karşıya değiliz diye düşünüyorum, hem de çok da önemsiz olarak değerlendireceğimiz bir olgu değil demokratikleşme. Örneğin, Türkiye'de genel oy, yani seçim yöntemiyle, mevcut yöntemle, anayasal rejimle, onun türevi olan mekanizmalarla, yasal mekanizmalarla sistemi demokratikleşme yönünde dönüştürecek çok sağlıklı araçlarının olmamasının ben büyük bir handikap olduğuna inanıyorum. Yani şimdi sistem demokratikleşmeli, rejim demokratikleşmen diyoruz, işte daha uç bir şey söylüyorum, devlet yeniden tanımlanmalı, yeniden biçimlendirilmeli, ama buna varma araçları nedir diye düşündüğümüzde bu araçların çok olumlu olmadığı inancındayım ben. Dolayısıyla burada bir karamsar nokta var. Çünkü burada çatışmanın değişimi zorlaması gibi çok da benimsemediğim bir yöntemin baskın olması kaygısı var; belli alanlarda da bu yaşanıyor. Özellikle Kürt meselesi konusunda yaşanıyor. Kürt meselesi -iyi, kötü, benimserseniz, benimsemezsiniz, şuradan bakarsınız, buradan bakarsınız, ama- Türkiye'de değişim ihtiyacının gerektirdiği bütün varyasyonlarını ortaya koymuştur. Yani terör olarak tanımlanıyorsa terör yapmıştır, kitle hareketi olarak tanımlanmışsa kitle hareketi yapmıştır; yaşamın her alanında şu ya da bu ölçüde kendini bir fenomen olarak dayatma ihtiyacını duymuştur. Bunu kim, nasıl tanımlarsa tanımlasın, çok da önemli değil; Türkiye tarihi açısından, ileride tarih yeniden yazılacak ise, belki de bu kadar önemli bir şey bulunmayacaktır.

Şimdi buna rağmen ve ödenen bunca bedele rağmen -kim ödüyorsa ödesin, yani sizin terörist dediğiniz insanlar da ödese, sonuçta insani bir bedel ödeniyor burada- bu sorun, Türkiye'de sistemi ve rejimi dönüştürme, ona nüfuz edebilme, onun içerisine doğru kendisini çekebilme araçlarından yoksun kılınmış durumda ve korkarım ki, bu olgu, bu haliyle biraz daha giderse, işte o zaman bence bugün bir yanılısama olarak propaganda amacıyla dile getirilen bölünme sendromu ya da farklı bir uluslararası komplo süreci (istenmese bile, büyük ölçüde istenmese bile,) bu arayışın ana hedefi haline gelebilir. Ha keza, diğer alanlarda da bunu yaygınlaştırabiliriz. Bir işçi hareketi konusunda (çok sağlıklı şeyler olduğu inancında değilim gerçi ben, yani sınıf prütentiği anlamında işçi sınıfının reel nesnel çıkarlarını çok iyi tanımlamış, iktidarı paylaşma stratejisini çok iyi tanımlamış bir işçi sınıfı hareketliliğinden söz etmek bana göre mümkün değil;) ama buna rağmen çok basit arayışlar bile sistemin dönüşmesini, kendisini dönüştürme, kendisini

demokrasi olarak adlandırabileceğimiz bir yere çekebilme noktasında çok katı olması nedeniyle çok şiddetli tepkilere ve karşı tepkilere muhatap olabiliyor. Aynı şey öğrencilerin demokratik üniversite özelemleri söz konusu olduğunda da söz konusu oluyor. Bunu yaşamın her alanına genelleştirmek pekala mümkün. Çok uç bir örnek vereyim: Eşcinseller alanında da bu böyle; yani sanmayın ki, bize yakın gelen kavramlar, bir eşcinseli bile -eşcinsellik büyük bir vaka Türkiye'de; İstanbul'a geldiğinizde çok sıradan bir sosyal hal almış durumda. Şehrin muhtelif yerlerinde bir sürü eşcinselle ister istemez muhatap olmak durumundasınız- böyle bir etik olgu bile algılanışı itibariyle kendini sistem içerisinde ifade etme, sistemi kendisini belki de entegre etme olanağından yoksun bıraktığı için çok gayri ahlaki ve gayri insani yapıyla karşı karşıya kalabiliyoruz, işte bu nedenle ben devlet aygıtının demokratikleşme ya da demokrasi kavramı söz konusu olduğunda temel hedef alınması gerektiğini düşünüyorum. Tabii bu şu anlama gelmemeli: -çok rahatlıkla yapılabilir bu- devlet düşmanlığı biçiminde. Çok ucuz bir şeydir bu. Hayır, devlet, olması gereken noktada olmalı. Mutlaka bir aygıtın, yönetim düzeyinde olması gerekiyorsa, insanlığın bulabildiği tek yegâne uygun aracın devlet olduğunu biliyorum. O anlamda böyle bir sorunun da olmadığını düşünüyorum; ama bu haliyle bu devlet, bence artık kendi varlığı önünde de en büyük engel olmaya başlamıştır. Devleti bu noktada eksene aldığımızda gücün de bu ölçüde yani devleti dönüştürmeye, devleti değiştirmeye, yeniden tanımlamaya yönelik gücün de bu düzeyde yoğunlaşmış olması gerekiyor. En azından aynı hedef etrafında birleşebilecek bir güç, organizasyonunun da gerçekleştirilmesi gerekiyor. Bunun tabii en uygun aracı politikadır, yani politik yapıda siyasal partiler aracılığıyla bu gücün şekillenmesi, bir araya gelmesi gerekir. Ama bu da yeterli değildir, toplumun örgütlü tüm kesimlerinin bir kere bu bilinçle donatılması gerektiği inancındayım ve yine geniş uzlaşmanın, işte konsensüs dediğimiz olayın, sivil toplum güçleriyle politik yelpazede siyasal partiler düzeyinde ses bulacak, yankı bulacak kesimlerinin çoğunluk iradesi olarak -tabii tekleşmeden söz etmiyorum burada- bu konsensüsü şekillendirebilmesi gerektiği ortada. Eğer bu yapılabilirse, demokrasiye karşı direnen, mevcut devlet aygıtının bu yapısı içerisinde varlığını ifade etmekten başka şansı kalmayan tutucu güçlerin tasfiyesi ve onların yerine gerçekten demokratik bir devlet, demokratik bir toplum ihtiyacına, özlemine ihtiyaç verecek, buna göre şekillenmiş kadrolarla mücehhez bir aygıtın donatılması mümkün olabilecektir. Susurluk olayına da ben konuşmamda hiç değinmedim, ama kısa da olsa birkaç şey söylemek istiyorum; çünkü yalnızca bir fenomen değil, şu sözünü etmeye çalıştığım devlet yapılaşmasının ürettiği bir sürekliliğin geldiği noktadır bana göre Susurluk olayı. Komünizm temelinde -çok iyi biliyoruz- örgütlenmiş NATO eksenli kontrgerilla örgütlülüğünün komünizm tehlikesinin reel olarak ortadan kalkmasıyla birlikte Türkiye'de iç savaş ortamına endekslenmiş yeni bir boyutuyla karşı karşıyayız. Türkiye'de iç savaş sürecinde bu gücü kullanmayan hiçbir siyasal iktidar yoktur; Bütün siyasi iktidarlar bu gücü, şöyle ya da böyle bu gücün kullanılmasını bilme durumundadırlar diye düşünüyorum. En tipik örnekleri Bülent Ecevit'tir, yani kişi düzeyinde en çok karşı olduğunu deklare eden insan bile, bu gücün kullanılmasına sessiz, kayıtsız kalabilmiş durumdadır. Bu anlamda Türkiye'de baskıcı rejimin, otoriter rejimin kendini besleyebildiği bütün kaynakların kurutulması gerekiyor. Bugün Türkiye'de baskıcı otoriter rejimin; toplumun bu değişim ihtiyacına rağmen, çeşitli kısımların, çeşitli kesimlerin, çeşitli etnik yapıların değişimi zorlayan bütün bu mücadelelerine

rağmen dönüşmemesinin tek nedeni buradadır diye düşünüyorum. Çünkü artık bugün, bu tutucu yapı da savaşın varlığına kendi varlığını endekslemiş durumda. Yani Türkiye'de savaşan insanlar, bireyler mücadele eden insanlar, 'hayır ben savaşmıyorum, vazgeçtim, yoruldu' ya da 'istemiyorum' deseler bile, işte bu çarpık yapılaşmanın bizatihi bundan en çok ürkecek unsur olduğunu düşünüyorum. Savaşın irrasyonel boyutlarda sürmesinin, kendi iktidarlarının süreklileşmesi, devam etmesi açısından zorunlu olduğu gibi bir açmazla da karşı karşıyayız diye düşünüyorum. Bu açıdan bu toplantının varacağı noktanın; yani, bu atölye çalışmasının varacağı noktanın, Türkiye'de, gerçekten de, demokrasi kavramını hiçbir şekilde ve demokrasi ihtiyacını hiçbir şekilde daraltmayacak, köreltmeyecek, günlük birtakım kısır anlayışlara teslim etmeyecek bir olgunlukla sorgulanacağı, tanımlanacağı iyi bir toplantıyla yapılacağı umundayım; bunu belirtmek istiyorum ve Türkiye'deki muazzam demokratikleşme baskısına çok anlamlı bir katkı olacağını düşünüyorum. Bu çerçevede, eğer, kişi olarak dile getirdiğim görüşler, ileride yararlanmanıza vesile olacaksa, bundan mutluluk duyacağım. Sonuçta, ben, çalışmalarınızda başarılar diliyorum. ihtiyaç duyulursa, zaman zaman bir araya gelme şansını yakalarız diye düşünüyorum. Şu nedenle söylüyorum: izninizle, ayrılmak zorundayım; saat 17.00'de bir yerde olacağım. Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN - Teşekkür ediyorum. Sayın Hasan YALÇIN; buyurun.

Hasan YALÇIN - Şimdi, değerli arkadaşlar, Mühendis Mimar Odaları Birliğimizin çağrısı, demokrasiye ilişkindir. Demek ki, bir demokrasi arıyoruz; dolayısıyla da, bunun hem tarih içinden gelen imkanlarla hem de bugünkü Türkiye'nin siyasal, ekonomik, sosyal tablosu içerisindeki imkanlarını araştırıyoruz; araştırmak zorundayız. Şimdi, demokrasi, Yunan kent demokrasilerini bir yana bırakırsak, 1789 Fransız Devrimini de bunun en tipik modeli olarak alırsak, sonuç olarak, feodalizmden kurtuluş sorunudur; köylülerin özgürleştirilmesi sorunudur ve ulusal devletin oluşturulması sorunudur. Aynı şeyi, 1750 sonunda Amerika'da görüyoruz, 1600'lerde İngiltere'de görüyoruz. Daha sonra da, ezilen dünya dediğimiz ülkelerde, örneğin, Çin'de, işte, Sun Ya SEN'in önderliğinde, Türkiye'de Mustafa Kemal'in önderliğinde bunu kendi ülke koşullarına uygulanmış örneklerini izleyebiliyoruz. Tabii, o zaman, henüz bir emperyalizm söz konusu olmadığı için, finans kapital olmadığı için, daha, ezilen dünyaya yönelik bir hegemonya, bir nüfuz sistemi söz konusu olmadığı için, bu ülkelerde, feodalizm, radikal bir biçimde tasfiye ediliyor ve krallık rejimleri yıkılıyor, yerine, cumhuriyet rejimleri kuruluyor ve bir demokrasi gerçekleştirilebiliyor. Ancak, 1900'lere geldiğimiz zaman, artık, dünyanın henüz bu burjuva devrimini yapamamış ülkeleri için, büyük sorunun ortaya çıktığını görüyoruz. Bizim devrimimiz, burjuva demokratik devrimimiz, esas olarak, sömürgeleştirilmek istenilen Osmanlı İmparatorluğu'nun içinden çıkan bir ulusal burjuvazinin önderliğinde gerçekleştirilen bir devrimdir, imkanların sınırlılığı da bu çerçevede ele alınabilir. Artık, bir demokrasi, demek ki, ancak, emperyalizme karşı bir mücadele içerisinde mümkün olabilir. Yani, Fransız devrimini düşündüğümüz zaman, demokrasinin, kendi içinde krallıkla veya kendi içinde köylüleri arkasına alan burjuvazinin veya yeni ortaya çıkmaya başlayan işçi sınıfını da arkasına alan burjuvazinin, eski sınıfa, Ortaçağ sınıflarına karşı bir mücadelesi sonucunda ortaya çıktığını görüyoruz. Ama, bizde, tam tersine,

Osmanlı imparatorluğunu yıkan burjuva demokratik hareketin karşısına emperyalizmin çıktığını görüyoruz; bir işgali püskürterek, ancak, bir burjuva demokratik hareketi gerçekleştirildi. Bu, sadece Türkiye'ye özgür bir olay değil, aynı zamanda, Çin'de aynı durumu görüyoruz. Çin de, Japon işgali ve Amerikan müdahalesini püskürterek ancak bir demokratik açılım gerçekleştirebiliyor. Ezilen dünyanın bütün burjuva demokratik hareketlerinde aynı olayı görüyoruz. Demek ki, 1900'lerden itibaren ve bugün de bizim açımızdan -Sayın AKARCALI o konuşmaları izleyemedi; orada söylemeye çalıştığım olay budur-bugün, biz, eğer, bir demokratik açılım yaparsak -konjonktürel sebepleri de bunun yanına katarak izah edebiliriz- bunu, Batıya rağmen yapabiliriz; yani, Batının Türkiye'ye dayattığı sistemi karşımıza alarak yapabiliriz. Zaten, tarihimiz de, bize, bunu öğretiyor; yani, yeni ortaya çıkmış bir durum değil; yani, bu bir teori değil, uygulanmış bir olaydır. 1920'lerde yaptığımız Cumhuriyet atılımı veya işte, ne kadar demokrasiye o kadar yaptığımız demokrasi atılımı, sonuç olarak, emperyalizmle elde edilmiş bir şeydir. Bugün bu durum değişmiş olabilir mi; yani, o gün öyleydi; ama, bugün böyle değildir diyebileceğimiz bir durum görebiliyor muyuz? Şimdi, ÇİLLER Özel Örgütü, bize, bunun cevabını veriyor. Aslında, demin arkadaşlarla yemeğe giderken konuştuk biraz; dediler ki: "Türkiye'de uyuşturucudan gelen para 15 milyar dolar dediniz; bu, çok büyük bir paradır, Batı buna imkan vermez. Ayrıca, Batı kendi ülkeleri içerisinde bir tür uyuşturucuya karşı tedbir alıyor, kendi halkını korumak için birtakım mekanizmalar geliştirmiş Amerika, Avrupa, Almanya, İsviçre vesaire..." Ben, o zaman, şunu söyledim: Bir emekli hakim -parlamentarlığı de var zannediyorum- SIEKLER'in "İsviçre Daha Beyaz Yıkar" diye bir kitabı var; Türkçe'ye de çevrildi bu. İsviçre, aslında, dünyanın karapara kralıdır. Suudi Arabistan'dan sonra kişi başına gelir itibarıyla dünyanın en zengin ülkesidir ve bu gelirin de çok büyük bir kısmını, karaparadan, karapara aklamaktan ve uyuşturucudan elde etmektedir. Zaten, biz, bunu, kendi günlük hayatımızda da görüyoruz, gazete haberlerinde de görüyoruz; nerede bir kaçakçı varsa, İsviçre'de mesken tutuyor; yani, bütün İsviçre bankalarının, bir tür çamaşır makinesi gibi, durmadan karapara akladığını görüyoruz ve İsviçre, bir modeldir aslında; Batının da bütün dünyaya sunduğu örnek demokrasi modelidir. Bu, neye dönüşmüştür zaman içerisinde; 1789'dan veya 1640'tan, 1648'den bu yana aldığımız zaman neye dönüşmüştür? Netice olarak, bir karapara krallığına dönüşmüştür, bir mafya krallığına, bir uyuşturucu krallığına dönüşmüştür. Amerika da böyledir; esas budur. Batıyı Türkiye'ye çok yanlış tanıtıyor. Esası budur ve bunun ezilen dünyadaki izdüşümü de ÇİLLER Özel Örgütüdür. Şimdi, bu, biraz küçümseniyor; arkadaşlar diyorlar ki: "Bu, Tansu ÇİLLER'i biraz abartmıyor muyuz; bu, netice olarak, işte, safdil bir kadındır, bir kontes üslubuyla, medya tarafından da pompalanarak, buralara getirilmiştir." Sayın AKARCALI daha ayrıntısına vakıf olabilir; yalnız, Amerika'nın her zaman iyi ata oynadığı da doğru değildir. Bakın, Amerika, Filipinler'de MARCOS'a oynadı; 3 bin çift ayakkabısıyla, Bayan Imelda MARCOS zor kaçtı. Ondan sonra da, Amerika dönüp yüzüne bakmadı. Şah olayını biliyoruz. Yani, dünya olaylarının hepsini birden değerlendirdiğimiz zaman, Amerika'nın Tansu ÇİLLER'e oynamasında hiçbir akla aykırı durum yoktur. Kaldı ki, işte bugünkü manzara, sadece bir Tansu ÇİLLER'in safdilliliği olayı değildir; arkasında büyük bir kontrgerilla gücü vardır ve bu kontrgerilla gücü, 1952'lerden başlayan, NATO'ya girmemizle başlayan bir olaydır. Seferberlik Tetkik Kurullarıyla, daha sonra MİT'in Amerika'nın

avucuna düşmesiyle ve işte, bildiğimiz, 1971'lerden başlayarak işkence olaylarına dahil olan kontrgerilla olaylarıyla sürüp gelir. Bu, aslında, bugünkü kapitalist sistemin, bizim gibi ülkelere dayattığı bir sistemdir; yani, Batıda İsviçre modeli, Türkiye'de, Tansu ÇİLLER'in, gladyo, mafya ve aşiret sistemidir. Bunu, bir bireyselleştirme olarak görmemenizi rica ederim; bu, ÇİLLER gider başkası gelir; ama, başka türlü bir sistem, artık mümkün değildir.

Bülent AKARCALI - Bir saptama yapabilir miyim...

Hasan YALÇIN - Lütfen, buyurun.

Bülent AKARCALI - Olayı, bir yerde de fazla abartmamak lazım, kendilerinde öyle bir güç yok. ÇİLLERLER, mevcut olan, o, para aklama, para kazanma mekanizmasına karşı gözünü kapayarak ve ondan bir pay almayı kabul ederek, zaten organize olan bu sisteme destek verdi. Yani, ÇİLLERLER'de, bunları organize edecek güç filan yok. Türkiye'de, şimdiye kadar, kendi yandaşlarına menfaat dağıtan siyasetçiler hep oldu, dünyanın her yerinde vardır; ama, ilk defa, ülkedeki, bütün yolsuzlukları, kara para aklayan çamaşırhanenin temsilciliğini üstlenecek bir anlayış hakim oldu. Demek istediğim şu: ÇİLLER'in gitmesiyle, ÇİLLERLER'İ mahkemeye götürmekle, siz çamaşırhaneyi ortadan kaldırmış olamazsınız; Bilmem, anlatabildim mi?..

Hasan YALÇIN - Evet, anladım. Aslında, şöyle bir süreçtir...

BAŞKAN - Şimdi, bir de şöyle bir nokta var. bütün kamuoyu tarafından bilinen bu konular üzerinde zaman kaybetmeyi de, fazla gerekli görmüyorum.

Hasan YALÇIN - Şimdi, biz, bir sistem üzerinde duruyoruz ve burada, ÇİLLER, aslında bir semboldür. Ben, zaten, sabahki toplantıda söyledim; ÇİLLER, bu sürecin sonunda buraya gelmiştir ve işin akıl dışına çıkması da, mevcut bir oligarşik dünya sisteminin, artık, akıl dışına çıkarak hükmetmeye çalıştığı bir kanıtıdır, işte, ÇİLLER, aslında -Bülent AKARCALI buna da itiraz eder; söz aldığı anda söylesin- Turgut ÖZAL'ın devamıdır. Hem özelleştirme programını tevarüs etmiştir hem de aynı zamanda kontrgerillayı tevarüs etmiştir ve bu, aslında, modern emperyalist sistemin, ezilen dünya için öngördüğü sistemdir; yani, sadece Türkiye'de görmüyoruz bunu. Mesela, bakıyoruz, Suudi Arabistan'da aynı, benzer tipte; yani, halkı acımasız bir şiddet altında tutan, Amerika'ya bağımlı bir aygıtın ezici hakimiyeti altında bir sistem. Bu, seçimli de olabilir, seçimsiz de olabilir; yani, Türkiye'de seçimlerin olması, bu manzarayı değiştirmiyor. Veya Filipinler'de olduğu gibi, MARCOS'ların diktatörlüğü şeklinde ortaya çıkabiliyor veya Güney Amerika diktatörlükleri gibi ortaya çıkabiliyor. Yani, bu, yeni dünya düzeni dediğimiz, özelleştirme ekonomik programına sahip olan sistemin ezilen dünya için öngördüğü gladyo, mafya ve mümkünse Ortaçağ'dan kalan ideolojilerle de hemhal olmuş bir rejimdi. Bakınız, Türkiye'de, en kolay, Tansu ÇİLLER ile Refah Partisi uzlaşabildi. Bunun sebebi vardır; bunun sebebi şudur: işte, o, 1789'larda bir demokrasi devrimi yapmış olan burjuvazinin, artık, dünyadaki gericiliğin merkezi haline gelmiş olmasıdır. Dünyanın gericiliğinin merkezi, bugün, Amerikan büyük sermayesidir, Avrupa büyük sermayesidir ve bunların Türkiye'deki ortakları da, işte, BUCAKlar Aşiretidir. En geri olanla bileşiyor;

yani, bütün dünyada, gidin, bakın, Suudi Arabistan Kralı ile bileşiyor. Bakın, hem insan hakları şampiyonudur Amerika -siz de onlara katıldınız- veyahut da Avrupa, aynı zamanda da Suudi Krallığı'nın müttefikidir, dostudur. Hem insan hakları şampiyonudur hem Tansu ÇİLLER'le dosttur. Yani, Abdullah ÇATLI'nın hiçbir yasa tanımayan cinayetlerinin emredicisi, koruyucusu ve eğiticisidir; işte, Miami'de eğitimlerden geçirildim diyor. Benim konuşmalarım tahrik ediyor sizi.

BAŞKAN - Sayın AKARCALI bir saptama yapacak; buyurun.

Bülent AKARCALI - Şimdi, benim şöyle bir görüşüm var: Batıdaki gladyo vesaire olayları, devletin vatandaşına karşı geliştirdiği bir şey değil; komünizm tehlikesine karşı geliştirdikleri bir silahtı. Batıda, devlet, bizimki gibi, vatandaşına karşı değil. Türkiye'de, devlet, kendisini demir parmaklıklar arkasında, nöbetçiler arkasında korur. Ankara'da, başkentte tehlikenin olmadığı yerde dahi, devletin memuru, subayı, vatandaşa karşı kendini korur. Batıya baktığımız zaman, devlet, vatandaşına açıktır, kamu hizmetkarı anlayışı, vardır. Devlet, vatandaşıyla, bizdeki kadar ters değil. Benim düşüncem, gladyo olayı, orada, devletle vatandaş arasına girmek için oluşmadı. Orada, komünizme karşı, komünist partilere karşı, bir tedbir olarak, bir alet olarak düşünüldü.

Ülkemizde ise devlet kendi halkına karşı Cumhuriyetin ilk dönemlerindeki heyecanını kaybettikten sonra, devlet, kendisini vatandaşına karşı koruyan mekanizma haline döndü; devletle vatandaş arasında, kocaman bir çizgi var. Türkiye'de, devlet, vatandaşına hizmet etmek için yok; devlet, kendi kendisini yaşatmak için var. Valisi de bu görev için var, polis de bunun için var. Sokakta, memuru, işçiyi copleyan polis faşist değil, faşist olan devletin kendi yapısı, o anlayışı. Türk Devleti, vatandaşı için var olmayan bir devlet ve bu gladyo olayı da, Türkiye'de, Devletin, kendisini vatandaşıdan koruma anlayışının değişik bir uygulamasıdır. Türkiye'de gladyonun kurulmasıyla - veya kurulduysa, neyse düşüncemiz- Avrupa'dakinin amaçları, bence, birbirinden çok ayrı. Onun için, Batıda komünizmin çökmesinden, Sovyetlerin çökmesinden sonra ortadan kalktı gitti; Türkiye'de hala devam edebiliyor. Devletin, kendisini, ideolojilere karşı değil, vatandaşına karşı koruma kavgasında olan bir yapısı var; bundan dolayı demin hukuk devleti kavramına ağırlık verdim.

Hasan YALÇIN - Şimdi, aslında, tabii, üç milletvekili dinledik; bakanlık yapmış, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı yapmış. Aslında, esrarengiz bir devlet ortaya çıkıyor; yani, onlar da devletten şikayet ediyor, biz de devletten şikayet ediyoruz. Süleyman DEMİREL, çıkıyor, işte "devlet baştır, hükümet şapkadır" filan diyor. Yani, o başla ilgili, birtakım efsanelerle uğraşıyoruz; ama, benim kanaatime göre, işin özü şudur: Gladyo, mafya ve aşiret diktatörlüğü, aslında, ulusal bir diktatörlük değildir. Yani, şimdi, bu, eskiden olsaydı, 1900'lerden önce olsaydı, buna ulusal diyebilirdik; bu, zalim de olabilirdi, vesaire... Bu, yeni dünya düzeni, Sayın ÖZAL'ın savunduğu serbest piyasa sisteminin bizim gibi ülkeler için öngördüğü rejimdir. Sayın ÖZAL da bu rejimi kurmaya girişmişti. Hem Nakşibendi tarikatına meşruiyet getirdi hem kontrgerillayı palazlandırdı onun zamanında; ÇİLLER'in o kadar akıllı yok; yani, siz, Sayın ÖZAL'la çalıştığınız için, onun zekasına tanıksınız. 1952'de...

Bülent AKARCALI - Turgut beyin kurduğu şey, kuvvetli devletti.

Hasan YALÇIN - Yani, kuvvetli devlet dediniz de, netice olarak, o, demin söylediğiniz devletti. Şimdi, benim söylediğim olay şudur: Demokrasi meselesi, artık, çağımızda, bugün bağımsızlık meselesinin alt başlığıdır, bağımsız bir sorun değildir. Yani, bizim Mühendis Odaları Birliğimizin ele alışına bir şey demiyorum; yani, bir demokrasi meselesinde bir alt başlık ele alabilir; ama, bunu üst başlığının bağımsızlık meselesi olduğunu ve bunun, ancak, bir anti-emperyalist mücadeleyle kazanılabileceğini görmemiz lazım; yani, başlı başına bir demokrasi sorunu ve bağımsızlık, anti-emperyalizm dışında bir demokrasi tanımına girişmenizin, sonuçta, bizi, yanlışlara götüreceğini görmemiz lazım. 1900'lerden önce demokrasi meselesi, başlı başına bir meseleydi; birinci meseleydi; ama, bugün, bağımsızlık meselesinin bir alt başlığıdır. Kürt sorunu da böyledir. Bakın, Kürt sorunu da, eğer, bağımsızlık meselesinden, anti-emperyalist mücadele meselesinden bağımsız olarak ele alınırsa, Kürt halkına felaket getirir. Bakın, Türk halkına felaket getirir demiyorum veya Türkiye'ye felaket getirir veyahut da bölge halkına felaket getirir demiyorum, Kürt halkına felaket getirir, Kürt halkını esir halk haline getirir. Bunun modelini, biz, Kuzey Irak'ta gördük. Kuzey Irak'ta, Çekiç Güç himayesinde birtakım girişimler oldu ve oradan insan hakları vesaire adına, birkaç yüz ajan ve birkaç bin de özel olarak eğitilmiş special force çıktı ortaya. Yani, Kürt halkı açısından, bağımsız bir demokrasi meselesi yoktur; bağımsızlık meselesine bağlı bir kurtuluş meselesi vardır. Türkiye halkı için de, demokrasi meselesi, sonuç olarak, gelir, oraya dayanır. İşte, ben, orada, Sayın AKARCALI'nın, Susurluk'ta ortaya çıkan tabloyu, binlerce veya yüzlerce veyahut da onlarca tablodan biri gibi görmesini -ki, DSP de biraz böyle görüyor, başka partilerimiz de biraz böyle görüyor- fevkalade tehlikeli buluyorum ve demokrasiye gidişimizde sorunlar yaratıcı bir yaklaşım olarak görüyorum. Bu, son derece önemli bir meseledir ve Türkiye için öngörülen iktidar modelinin bizim önümüze konuluşudur. Anavatan Partisi Genel Başkanı, bence, olumlu algılamıştır; der ki: "Köşesine çekilenler, bir süre sonra, çekilecek köşe bulamayacaktır." işte, doğrusu budur; o, meseleyi görmüştür. Gerçekten, bu, bizim ülkemiz için öngörülen rejim modeli hakim olursa, çekilecek köşe kalmayacaktır. Sadece bize değil; biz, komünistler olarak, çekilecek bir köşe buluruz, alışkınız; ama, Mesut Yılmaz ve Bülent AKARCALI için bir köşe kalmayacağı görülüyor; çok önemli...

Bülent AKARCALI - Ben "binlerce Susurluk var" derken, şunu ifade ettim: Yani, bu Susurluk'u ortaya çıkarmakla yetinmek son derece yanlış olur.

Hasan YALÇIN - Şüphesiz; ama, şimdi, size, şunu söyleyeyim: Bakın, bunların en önemli eylemleri, Abdi İPEKÇİ'yi öldürmek, Eşref BİTLİS'i öldürmek, Uğur MUMCU'yu öldürmekti. Çetin EMEÇ'le ilgili kanıtım olmadığı için söylemiyorum; ama, Eşref BİTLİS ve Uğur MUMCU konusunda, artık, olay kesinleşmiştir; çetenin Amerika hesabına bu cinayetleri işlediği bellidir ve Türkiye'nin, rejimi, demokrasisi, ele aldığımız konu bakımından, bu olaylar, son derece yakından ilgilidir. Şimdi, Ertuğrul KÜRKÇÜ'nün konuşmasında - belki tartışmayı canlandırır diye söylüyorum- tabii ki, hiçbir devletin olmaması amaçtır. Güzel, o konuda bir ihtilafımız yok; ama, şimdiki dünya süreçleri öyle gösteriyor ki, bir tane büyük devlet kalacak şekildedir bu süreç; Amerikan Devletinin bütün ezilen dünyaya devletsizliği dayatması ve o devletsizlik

tablosu içerisinde tam bir hakimiyet kurması. Yani, Ertuğrul KÜRKÇÜ'nün tanımladığı cennet ülkesine varmamız için, hala devletlere ihtiyacımız olduğu görülüyor. Kimse, devletler açısından bakmıyor. Ben, şahsen, devletler açısından bakmıyorum ve devletsizliğe gitmek için gerekli olan mücadelenin imkanlarını konuşuyoruz. Şimdi, ne olmuştur: Amerika, insan hakları çerçevesinde, ezilen dünyaya şunu getirmiştir: Milliyet bölünmeleri, mezhep bölünmeleri. Türkiye'nin etrafındaki coğrafyaya baktığımızda ne oluyor; Kafkasya'da, korkunç bir milliyetler kavgası görülüyor. Yugoslavya mozağinin tuzla buz olduğunu görüyoruz ve bugün, herkes, artık, bu noktaya geldi; iyisi veya kötüsü... Ben, Sayın ECEVİT'le de bunu tartışma imkanını buldum. Sırpla Boşnak'ın veyahut da Makedon'un kavgasından, orada, ulusal kimlik için, hiçbir olumlu şey çıkmıyor veyahut da Kafkasya'daki tablo veyahut Türkiye'de öngörülen tablo. Şimdi, ERDOST'un getirdiği tablo... Türkiye'nin bölünmesi ve iki ulusal devletin ortaya çıkması şeklindeki bir tablonun yaşanmasının gerisinde çok büyük kanlı olaylar var. Bu, bizim irademiz dışındadır. Keşke, geçmişte böyle olsaydı -biraz önce, yemekte, hocamla da onu konuştuk keşke bölünseydi de bir Kürt devletiyle bir Türk devleti yan yana olsaydı, barış içinde yaşasaydı filan. Ama, şimdi gelinen noktada, bunlar, artık -ERDOST çok somut kanıtlar verdi- bir devletsizlik dayatması, sanki, ulusal kimliklere bir devlet veriliyormuş gibi getiriliyor ve bunlar, devlet veriliyormuş gibi yapılan ulusal kimlikler için de büyük felaketler getiriyor.

Onun için, devletsizliğin, bize, Amerika tarafından dayatıldığını, büyük emperyalist güçler tarafından dayatıldığını görmemiz ve buna direnecek mekanizmaları bulmamız aşamasındayız. Bu aşamadan sonra, biz, eğer, bir emekçi iktidarı başarısını gösterebilirsek, devletsizliğe doğru giden yolda da, bazı adımlar atabiliriz. Devletin yıkılmasından -bu önemli bence demokrasi tartışması açısından-kimlerin bir zarar göreceği meselesi: Şimdi, devlet, iki türlü yıkılabilir. Birincisi, Amerika tarafından yıkılabilir; özelleştirmeye, sosyal devletin yıkımıyla, SSK'nın yıkımı, parasız eğitimin yıkımı, parasız sağlık hizmetlerinin yıkımıyla, bu devlet yıkılıyor zaten, Cumhuriyetin kurduğu devlet yıkılıyor. Bu devlet, Amerika tarafından yıkıldığı zaman, Türkiye halkının üstüne yıkılır; bu, bir sömürgeliktir, Osmanlı Devletidir. Bir de, başka türlü yıkılır; bu türlü yıkılmaya beraber varız. Şöyle yıkılır: Halk tarafından yıkılır, Amerika'nın üzerine yıkılır; bu da, bir emekçi cumhuriyettir, bu, gerçek demokrasidir. Bunun imkanları, bugün, ne kadar vardır; tartışma konusu budur. Ama, bugün şudur bence -Sayın AKARCALI buraya ilgi gösterecek mi, bilmiyorum- şimdi, Türkiye'nin içinde bulunduğu ve aradığı konsensüs; yani, bir konsensüs süreci şudur: Türkiye ile Amerika'nın karşı karşıya geldiği; yani, bu ÇİLLER Özel Örgütü tarafından karşı karşıya getirildiği tabloda, kenara itilen kapitalist unsurların da içinde yer alacağı bir Türkiye cephesini oluşturması sorundur bugün Türkiye'deki sorun ve Anavatan Partisi'nin, bugün, adeta bir demokrasi cephesine doğru sürüklenişi, o 1980'ler boyunca yaptıklarını bir yana bırakırsak, bugün Sayın Mesut YILMAZ'ın söyledikleriyle sanki bir Türkiye cephesine doğru itilişin sebebi budur; alttan çok büyük bir yanardağ, bir deprem, bazı Türkiyeli güçleri belirli yerlere itiyor ve o da neye getiriliyor; Türk-İş'le ANAP'ı, belki, aynı şeyleri ister konumlara getiriyor. Bunları iyi

analiz etmek lazım ve demokrasinin gelişmesi dinamiklerinin burada olduğunu, burada yattığını veya ne kadar yattığını araştırma görevlerini bizim önümüze koyuyor. Önümüzdeki günlerde, sanıyorum, bu meseleyi tartışacağız ve bu Demokrasi Kurultayı da, sanıyorum, buna hizmet edecektir;

yani, Türkiyeli güçlerle emperyalist güçler arasındaki bir saflaşmada, birlikte olunabilecek güçlerin kimler olduğu, süreç içerisinde görülecektir. Uyarılarınıza yol açtım; teşekkür ederim.

Bülent AKARCALI - Çok kısa bir şey söyleyeceğim müsaade ederseniz...

Taner TİMUR - Size, ben, müdahalelerinizden cesaret alarak, sizi muhatap alarak, bir iki dakikalık bir şey söyleyebilir miyim? Şimdi, konu biraz değişecek; ama, ben, "Türk politikacısı cesur ve ciddi olmalı" dedim o çerçevede. Tabii, bunu, kategorik ve total bir şekilde söylemedim; bunu, buradan, bütün Türk politikacıları aksinedir demek istemedim; ama, bunlara bir cevap da, ben, bunu söylerken, daha çok, Türk politikacılarının askerler tarafından frenlenişi, Milli Güvenlik Kurulu'nun kararları, darbe ihtimalleri, darbe baskıları vesaire gibi şeyleri düşünmüştüm. Sayın AKARCALI'nın konuşmasından başka bir unsur daha ortaya çıktı; meğerse, bizim politikacılar, Dışişleri Bakanlığı'nın memurlarından da çok korkuyorlarmış; o ortaya çıktı. Çünkü, çok kesin bir şekilde söylediniz ki, onlarsız Türkiye'nin dış politikası yürütülemez, onlara karşı hiçbir şey yapılamaz. Bu, hakikaten, ürküttü beni; çünkü, onların birçoğunu tanırım; hiç de öyle korkulacak insanlar değiller bunlar. Eğer, bunlardan korkuluyorsa, bu meselelere politikacıların, yine daha iyi vakıf olmamasındandır. Buna vakıf olan politikacılar olabilir; ben, kurumsal düzeyde, genel düzeyde konuşuyorum. Eğer, bunlara bırakılıyorsa dış politika, -ki, bırakılıyor; zaten, aslında, ben de, söylediklerinizin yanlış olduğu kanaatinde değilim-bu, bana, biraz da bir itiraf gibi geliyor ve hoş bir itiraf değil müsaade ederseniz.

Bülent AKARCALI - Gerçeği söylemek, bazen, hoş olmuyor.

Taner TİMUR - Ama, yani, siz, önde gelen politikacılar olarak, Türkiye'nin dünyadaki yerini, diplomasiyi şekillendirmek için milletten temsil yetkisi almış olan insanlar olarak, bunlardan daha iyi bilmek zorundasınız meseleleri ve bunları, o zaman...

Bülent AKARCALI - Size arz edeyim; Ben, Allah'a şükür korkmam; ayrı... Demek istediğim şu: Üzerinde yüzlerce, binlerce saat çalıştığım bir konuda, Dışişlerinin görüşüyle uyumlu değilsem, Dışişlerinden bir diplomat arkadaş, ilişkisi olduğu, verdiği malumatlar sayesinde yaşattığı bir köşe yazarına benim ismimi verir, bu köşe yazarı da beni, açık açık vatan haini olarak yazabilir. Bunun açık örneğini yaşadım. 1995 sonunda Avrupa Parlamentosu Karma Parlamento Komisyonunun Ankara'daki toplantısında Avrupalı parlamenterlere "sizler, Türk ulusuna, Gümrük Birliğini, bir kişiyi iktidarda tutmak için yapmadığınızı, bir kişiyi desteklemek için yapmadığınızı açıklamak zorundasınız. Bunun Türk Milleti için yaptığınızı beyan edin bari" dedim. Çünkü Gümrük Birliği olayını, burada, bir parti, bir siyasetçi, kendi çıkarı için kullanıyor dedim, bunu, bir kapalı oturumda söyledim. O kapalı oturumda, diplomatlar, Karma Parlamento Komisyonu içtüzüğüne göre, dinleyici olarak bulunurlar, kendilerinden bilgi istenirse verirler. Ertesi günü, bir gazete ve onun köşe yazarı, beni, vatan haini ilan etti. Benim demek istediğim bu. Buna karşın, hiçbir korumamız yok. Başka bir örnek NATO'nun genişlemesiyle ilgili, Avrupa'da, dört toplantıya katıldım, bunlardan Avrupa Birliği genişletilmesine dahil edilmeyen Türkiye'nin NATO'nun genişlemesi lehinde oy kullanmasının

zor olacağını belirttim. Çünkü kendileri Avrupa Birliği'yle ilgili olarak diyorlar ki: "Vallahi, orada, Yunanistan'ın bir veto oyu var; siz, Yunanistan'ın vetosunu aşmak zorundasınız; çünkü, bizim, Avrupa Birliği'nde, ittifakla oy kullanma dışında bir tercihimiz yok."

Ben de "söylediğiniz çok doğru, NATO'da da, aynı şekilde, ittifakla oy gerekiyor ve Türkiye'nin de orada bir oyu var. Sizin de, NATO genişlemesi için, Türkiye'nin bu oyunu almanız lazım." dedim mantıklı değil mi?

Yunanistan için Avrupa Birliği'nde geçerli olan formülün, NATO içinde de, Türkiye için geçerli olduğunu belirtiyorum, vurguluyorum; o kadar Yeni yüzyıl da, ismimi vermeden, yargısız infaza başlıyor; NATO genişlemesine karşı çıkılmasının Türk çıkarlarına aykırı olduğunu vurgulayarak Neden? Çünkü, o, oranın diplomatıdır; siyasetçi oldu ama, diplomatıdır. Belirtmek istediğim birinci nokta bu; yani, siyasetçi olarak bu konulara en çok girenin dahi, nasıl, Dışişleri tarafından, Dışişlerindeki eski diplomatlar tarafından dahi afaroz edildikleri, ikinci nokta, hukuk devletini oluşturmak. Hangi konuya gidersek gidelim, hedefimiz bu olmalıdır. Keşke 1997'yi hukuk devleti yılı yapabilesek. İnsan hakları konusunda o kadar uğraşyoruz, ama hepsi boşuna, hiçbir işe yaramıyor... Avrupa bizden daha saygılı olduğu için insan hakları yürümüyor; orada hukuk devleti var. Orada işkence yapanı bulabiliyorsunuz, mahkeme önüne çıkarıyorsunuz ve mahkum ettirebiliyorsunuz. Hak aranabilince kimse işkenceye cesaret edemiyor. Hukuk devletini bir nebze olsun oturtabilirsek, sıkıntılarımızın çoğu aşılır.

Türkiye'de en bilimsel çalışan bilim adamı dahi yetersiz çalışmak zorunda; çünkü, devlet kendisinden her türlü bilgiyi saklıyor; devlet arşivleri herkese kapalı; 50 sene öncesi de kapalı. Resmi, açık olanı da vermiyor. Tabii, hukuk devleti kavramı da tam oturmadığı için, hukukçularımız bile çaresiz. Hukuk Müdürlüğünde, adam, bir kâğıt asıyor "vekaletname kabul edilmez" diye. Vekaletname nedir; Medeni Kanunla verilmiş bir hak. Baroya telefon ediyorum, diyorum ki: "Bir şey yapsanıza..." "Sen yapsana madem gördün" diyorlar.

13 senelik siyasetten elde ettiğim tecrübe, Türkiye'nin geleceği, ne sağda, ne solda Türkiye'nin geleceği, önce, hukuk devletinde. Bu hukuk devletini oluşturamadığımız takdirde, bütün bu konuşmalar, daha çok tekrar yapılır, daha çok konu olur. Turgut ÖZAL'ı korumak için değil, ama bir gerçeği vurgulamak için söyleyeyim: Rahmetli, kuvvetli devletten yana değildi, devleti gerçekten küçültmek istiyordu ve 1987'den sonra, 292 milletvekili çıkardıktan sonra, gerek DEMİREL'e ve özellikle Erdal Bey'e, Anayasayı tümüyle değiştirmek için çok çağrıda bulundu. Ancak DEMİREL ve Erdal Bey "bunlar Anayasayı değiştirirlerse, çok prim toplarlar, bize siyasi hayat tanımaz" hatasına düştüler. Rahmetli, çok kısa, öz bir anayasa istiyordu. Belki, demokrasiye sizin benim kadar inandığı için değil, başka amaçlardandı; Devleti büyük istemiyordu; çünkü, kudretli politikacının, devlet her şeye karışırsa fazla bir şey yapamayacağını biliyordu.

İkincisi, 1987'den sonra Avrupa liderleriyle çok yakın ilişkiye geçtikten sonra, o liderlerin karşısında itibarlı Türk lideri olmak için, Türkiye'de, demokrasinin, insan haklarının, şunun bunun iyileşmesi gerektiğine inanmıştı. Kendisinin demokratik siyasi kültürü yoktu; fakat, bir pragmatikliği vardı ve 141, 142'nin kalkması için nasıl uğraştığını bizzat yaşadım. Ondan sonra, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yargı üstünlüğünü kabul edip bizzat oraya götürüp mektubunu veren tek Cumhurbaşkanıdır.

Şöyle bitireyim: Bugün, Türk halkının çok büyük çoğunluğunun, yüzde

95'inin, liberalizm, sosyalizm gibi kelimelere itibarı yok; çekinir, korkar. SHP'ye de, DSP'ye de, CHP'ye de oy verenlere gidin, sorun; hele, kırsal kesimde "sosyalist misin" diye sorun "haşa" diye tavrını koyar. Kelimeler üzerinde oynamadan hukuk devleti diye ortaya çıktık mı, herkes peşimizden gelir. Bir ülke ki, milyonun üzerinde insanın arazisi istimlak edilerek gasp edilmiş, vatandaş malını koruyamıyor, parasını alamıyor. Bir tek bu noktadan hareketle, hukuk devleti kavramıyla, kitleleri arkamızda toparlayabiliriz. Ama, ben, mesela, Anavatan Partisi'nde, bana "liberal misin" diye sorduklarında, ben "Anavatanlıyım" diyorum. Gayet açık; çünkü, benim seçmenim liberal kelimesinin içerdiği bütün özelemleri duymasına rağmen; yani, hak, adalet, eşitlik, gibi, o kelimedenden korkuyor. Ben, siyasette, bu pragmatikliği gördüm. Her insana her şeyi anlatma imkanı yok, yaklaşım kolay değil, ancak Susurluk olayı, Türkiye'de, halkın hukuka olan özlemini gösterdi. Bu fırsatı ideolojik ayrılıklarla heba edemeyiz. Teşekkür ederim; inşallah, Türk Demokrasi Vakfı'nda da, benzer toplantılar düzenleriz. Hepinize "Allahısmarladık" diyorum. BAŞKAN - Teşekkür ediyorum.

Biz, Demokrasi Kurultayı kavramını gündeme getirdiğimiz zaman, soyut bir demokrasi tartışması amacıyla getirmedik. Onun için, tek bir yönde tartışmayla gündemi açmak istemedik, bütün yönleriyle tartışmaya açmak istedik; onu belirtmek istedim. Şimdi, söz sırası Sayın İlhan ERDOST'un. Buyurun Sayın Erdost.

M. İlhan ERDOST - Sizin de belirttiğiniz gibi, yıkılacak diye bir şey yoktur, siyasal iktidarın ele geçirilmesi vardır; yani, teorik olarak söylüyorum, proletarya, eğer, demokratik yolla değilse, zorla iktidarı ele geçirir; burada, devlet yıkılmaz. Sosyalizmde devletin niteliğinin değiştirilerek sürmesi diye bir olay vardır, devletin yıkılması yoktur. Devlet ne zaman söner; demokrasi söndüğü zaman söner. Demokrasinin sönmesi demek, diktatörlüğün sönmesi, ortadan kalkmış olması demektir; Tülin Hanım onu biraz önce gayet güzel belirtti. Yani, bir yerde demokrasi varsa, orada, mutlaka diktatörlük vardır. Şimdi, burada, burjuva demokrasisinin bir başka biçimi olan faşizmi yaşadığımız için, kısaca buna değineyim. Faşizm de, burjuva demokrasisinin bir biçimidir. Burjuva demokrasisinde, genel olarak tüm burjuvaziyi egemen sınıf olarak görülür ve emekçi sınıfları üzerinde bir diktatörlük uygulanır. Egemen sınıf ne kadar genişse, yaygınlsa, bu sınıfın diktatörlüğü de, o ölçüde düşük düzeydedir ve o ölçüde baskı yayılmıştır, azalmıştır. Zaten, genel olarak, burjuva demokrasilerinde, bu vardır. Burjuvazinin egemenliği ve işçi sınıfı ya da emekçiler üzerindeki diktatörlük, çok belirgin biçimde görülmeyebilir ve işte, orada, hukuk devleti, siyasal eşitlikler, yaşama bir ölçüde geçirilmiş demektir; ama, ne zaman ki, burjuvazinin elinden iktidar, burjuvazinin içerisinde daha güçlü bir katmanın eline, tekelci burjuvazinin eline geçmeye başlarsa, iktidara sahip olan egemen katman daha özgürleşir ve onun egemenliği altında bulunan sınıflar üzerinde de baskı dereceli olarak o ölçüde artar ve yoğunlaşır. Tekelci burjuvazinin elinden, eğer, finans kapitalin eline siyasal iktidar geçerse, faşizm tipik olarak orada yaşanır; bu, birkaç finans kapital için tam anlamıyla bir özgürlük ve emekçi sınıflar için, bir diktatörlük demektir. Burada, burjuvazinin daha alt kesimleri de kendi büyüklüklerine oranla baskı altındadır. Bu, aynı zamanda, kapitalist sisteme özgü, burjuva demokratik sisteme özgü bir yapılanmadır ve biz, buna, faşizm diyoruz. Şimdi, zaten, içinde yaşadığımız sistem bir ölçüde faşizm; ama, Türkiye'de, burjuvazinin iktidarı, tekelci burjuvazinin iktidarı, finans kapitalin

iktidarı biçiminde bir faşizme yönelme olmamıştır. Uluslararası sermayeye kumanda eden devletlerin; yani, emperyalist devletlerin denetimi altında ihraç edilmiş bir faşizmi yaşamaktadır Türkiye. Bu anlamda, kendisine özgü, kendi iradesiyle diyelim, oluşturulmuş bir faşizmden, bir egemen sınıf diktatörlüğünden söz etme olanağı yoktur. Zaten, sorunu da, temelde emperyalizme bağlı olarak koymamızın nedeni bu.

Şimdi, benim söyleyeceğim Kürt sorununa ilişkin. Bir metin olarak değil de, bir iki parça sunacağım; çünkü, bu konu, bizde bilinmiyor; bilinmeyen bir konudur. Bir kere, 12 Eylül dönemini anımsayalım. 1986'dan sonraydı ya da 1988'di, İnsan Hakları Derneği olarak, Diyarbakır'a gittik. Diyarbakır'da, İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesinin İnsan Hakları ve Demokrasi Paneline gittik. Bu panel, saat 12.00'de bir sinemada başlayacaktı. Bir hafta önce, SHP, burada, ilk kez, 12 Eylül'den sonra bir toplantı yapmış. Salon, yarı yarıya dolmuştu; öyle söylediler. Biz, 12.00'de gidecektik, panelin yapılacağı sinemaya; 11.00'de haber geldi, salon ve balkonlar hınca hınç dolu, hiç kimse içeri giremiyor dediler. Ben, üçüncü konuşmacıydım. Bana sıra gelene kadar, "Kürt" sözü telaffuz edilmedi; ama, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesindeki 'insanlar, ırk, din, dil eşitliğine sahiptir' denildiği zaman, salon alkıştan yıkıldı. Yani, kitlenin, Diyarbakır'da, genç yaşlı kitlenin büyük bir özlemiydi bu eşitlik; eşitliğin, dil, ırk eşitliğinin dile getirilmiş olması. Orada, Kürt sözünü ilk kez ben telaffuz ettim; şöyle telaffuz ettim; dedim ki: "Ben, İnsan Hakları Derneğinin cezaevleriyle ilgili raporunu hazırlarken, bir şeye tanık oldum. Cezaevlerinde, özellikle askeri cezaevleri döneminde, genel olarak işkence yapılıyor ve ben, Mamak Askeri Cezaevinden geldim; ama, bu raporu hazırlarken gördüm ki, Diyarbakır Askeri Cezaevinde, baskının bir başka boyutu var. Diyarbakır Askeri Cezaevinde, insanlara, sanık olarak tutuklanan ya da sanık sanığı olarak gözaltına alınan insanlara, demokrat olduğu için, ilerici olduğu için, sosyalist olduğu için, komünist olduğu için, yalnızca bunun için baskı ve işkence yapılmıyor; ayrıca, Kürt oldukları için işkence yapılıyor" dediğim zaman, salon alkıştan koptu. Şimdi, burada, Kürt sorununu dile getirme diye bir durum yoktu. "Kürt" dediğim, "Kürt" sözünü telaffuz ettiğim için, orada bir rahatlama, bir açılma oldu. 12 Eylül, Türkiye'de, "Kürt" sözünü telaffuz etmeyi yasakladı. Yalnızca yasakladı değil, Kürt olanlara, Diyarbakır Askeri Cezaevinde o denli ağır işkence yapıldı ki, bu baskı, ayrılımacı Kürt hareketini besledi. Ayrılımacı Kürt hareketini beslemekle kalmadı, ayrılımacı Kürt hareketinin şiddete yönelmesini de besledi. Bu, bana göre, bilinçli olarak yapıldı, oluşturuldu ve geliştirildi. Türkiye'nin önünde, demokratikleşme sorunu varsa, demokratikleşme sorununu erteledi. Nasıl erteledi; askeri yönetimi egemen kılarak. Sistemi, militer ve faşist bir sisteme dönüştürdü ve yasallaştırdı. Sayın AKARCALI burada, Kürtçe yasağını, ÖZAL'ın kaldırdığına ilişkin bir sözü oldu. Kürtçe yasağıyla ilgili ilk yazıyı ben yazdım; yani, ben yazdım derken, "Ben yaptım" anlamında söylemiyorum. Kürtçe yasağını getiren Konseyin; yani. 12 Eylül askeri yönetiminin o Danışma Meclisinin tutanaklarını ve yayınlanan yasayı irdeledim, irdeleyen de, sanıyorum başka kimse olmadı. Orada, EVREN bizzat geliyor ve nezaret ediyor toplantılara. Toplantılarda konan şey, birinci devlet dili dışında dillerde yayın yapma yasağıdır. Kongoca yayın yapabilirsiniz, ama Kürtçe yayın yapamazsınız. Çünkü Kürtçe devlet dilidir; ama, birinci devlet dili değildir: Irak'ta, ilk Irak devletinin kuruluşunda üç resmi dil vardır; birinci resmi dil Arapça'dır, ikinci resmi dil Kürtçe'dir, üçüncü resmi dil Türkçe'dir. Sonra Türkçe anayasadan çıkarılmıştır ve iki resmi dil vardır; birinci resmi dil Arapça'dır, ikinci resmi dil

Kürtçe'dir. Resmi resmi dil olmayan dillerle yayın yapmayı yasaklamış olsa, Kürtçe, Irak'ta ikinci resmi dil olduğu için, Kürtçe ile yayın yapmak önlenemeyecek. Burada, evrensel hukuk kurallarından söz etmenin olanağı yoktur. Kürtçe, böyle yasaklanmıştır ve benim ilk yazım, Aralık 1990'da Cumhuriyette çıkmıştı ve ben, o sırada da, Almanya'daydım. Almanya'da, gittiğim yerlerde sürekli olarak dile getirdim. Şimdi, evet, ÖZAL burada önemli bir rol oynadı. Biliyorsunuz, Kürtçe konuşma yasağı, Terörle Mücadele Yasasının kabulüyle birlikte kaldırıldı; aynen, 141 ve 142. maddeler gibi; böyle bir kaldırma olayı yaşandı. Benim Kürt sorunuyla ilgili söyleyeceğim bir başka şey var. Kürt sorununun, öyle tek başına Kürt sorunu olarak ele alınması doğru olur mu? 1980'e geldiğimizde, hakkımdaki yargılanmamın devam ettiği bazı yazıları var. O yazılarda, şunu söylemişimdir: "Kürt halkı, kendi dilinde, okuma yazma, eğitim yapma olanağına sahip olmalı; Kürtler, demokratik haklara sahip olmalı; bu, bir ayrılma konusu değil, bir birleşme, özgür iradesiyle birlikte olmanın temel nedenidir, birliğin demokratik çözümü burada yatar" diye, bunları işlemişim. Görüşüm, yine aynı doğrultudadır; ama ayrılmacı görüşlerin, şiddet hareketine yönelmiş görüşlerin, yalnızca Kürtlerin demokratik haklarını elde etmekle sınırlı olmadığını, ayrıca, demokratik haklara sahip olmak için bir federasyon istemiyle sınırlı olmadığını, hatta, demokratik haklarının, ancak, ayrılarak, ayrı bir Kürt devlet kurarak bu haklara sahip olmasıyla sınırlı olmadığını görmek ve bilmek gerekir. Biz, bu konulan sağlıklı bir biçimde irdelediğimizi söyleyebilir miyiz; söyleyemeyiz diyeceğim; çünkü, ne yayınları sağlıklı bir biçimde okuduk, ne de bunların arkasındaki amaçları araştırdık.

Benim burada söyleyeceğim bir şey var: Prof. İlhan LÜTEM'in -ki. Uğur MUMCU'dan aldım bunu- Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi'nde yayımlanan ulusal kurtuluş savaşlarıyla ilgili Birleşmiş Milletler statüsüne ilişkin bir incelemesi var. Ulusal kurtuluş savaşı statüsü, Birleşmiş Milletler Yasasına göre, devletlerin ulusal ve ülke olarak bütünlüğünü savunmakla birlikte, eğer, bir ülke ya da ülkenin belirli bir bölümü sömürgeci amaçlarla işgal ve ilhak edilmişse sömürgeci devlete karsı ya da ülkede ırkçı bir rejim uygulanıyorsa, ırkçı rejime karşı, işgal edilmiş, ilhak edilmiş bölgeye karşı verilecek silahlı hareketleri, ulusal kurtuluş savaşı olarak niteliyor ya da bu hareketleri, kurtuluş hareketi olarak niteliyor ve bunların, Birleşmiş Milletlere gözlemci olarak katılması kabul ediliyor Kimi silahlı örgütlerin Birleşmiş Milletlere "gözlemci" olarak katılmasına gerekçe oluşturmak amacıyla, Kurtuluş Savaşımız sömürgeci ilhak savaşı olarak, Cumhuriyet "ırkçı" rejim olarak niteleniyor. Türkiye'de işlenen bir konu var; Cumhuriyet şöyle böyle kötüdür, Mustafa Kemal iki yüzlü bir adamdır, din düşmanıdır, işçi düşmanıdır, sosyalist düşmanıdır -bunlar, ÖCALAN'ın sözleridir- bunları genişletiniz, şeriatçı, islamcı kişi ya da örgütlerin karalamalarıyla bütünleştiriniz. Cumhuriyet ve Türkiye Cumhuriyeti, bu temel üzerinde nitelendiriliyor. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonraki dönemlere ilişkin olaylara bakmak gerekirse, bizim bugünkü sorunumuzun, bir sistem sorunu olduğu, demokratikleşme sorunu olduğu, ayrılma, ayrı devletler oluşturma sorunu olmadığı görülecektir. Bugün ayrı bir Kürt devleti kurulması konusu, yalnızca, Türkiye'den ayrı Kürdistan kurulmasıyla sınırlı değildir. Tarihi doğru bilmek gerekir ve bugünkü konumu çok iyi bilmek ki: Sevr... Sevr'deki Kürdistan nedir, bunu doğru koymak gerekir. Sevr'deki Kürdistan, Fırat'ın doğusundan Van'ın (Başkale'nin) güneyi ile İmadiye ve İran sınırı içersinde kalan bölgedir. Ama, Sevr Antlaşması tasarısı İstanbul Hükümeti tarafından tartışıldığı

zaman, Damat Ferit Paşanın başkanlığında bir itiraz metni hazırlanmıştır. Fırat'ın doğusu tamamen Kürt değildir, eğer, bir Kürdistan kurulacaksa, Türklerin bulunduğu alanların, Kürdistan içerisine alınmaması gerekir, denilmiştir; bu dikkate alınmamıştır; ama başka bir şey var: Sevr Antlaşmasıyla birlikte İngiltere, Fransa, İtalya tarafından yürürlüğe girmesi kararlaştırılan bir üçlü anlaşma vardır. Üçlü Anlaşmayla, Fransız sömürge bölgesi, İtalyan sömürge bölgesi belirlenmiştir ve orada "Sevr Antlaşması yürürlüğe gireceği gün, Türk hükümetine, yani Osmanlı Hükümetine bildirilecektir" denilmiştir; bu, bir anlaşmadır, antlaşma değildir. Bu, bir dayatmadır ve Fransız sömürge bölgesi, Dicle'nin batısından başlar. Dolayısıyla, Kürdistan olarak belirlenen yer ki, o da, Osmanlı Devletine bağlı özerk bir Kürdistan'dır ve bir yıl sonra, eğer, Kürt halkı bağımsızlık talebinde bulunursa, Cemiyeti Akvam, Kürtlerin bağımsız bir devlet kuracağına kani olursa, o zaman, bağımsız bir Kürdistan'ı gündeme alacaktır. Dicle'nin doğusunda ve Sevr'e göre Ermenistan'ın güneyden sınırı olduğu bir aladır. Bu alan, bugünkü coğrafi anlamda, Şırnak'ın bir kısmıyla Hakkâri'nin bir kısmından başka bir şey değildir; bu kadardır Kürdistan. Ama bu, yalnızca Kürdistan da değildir; burada, Nesturiler çok önemli bir yer tutmaktadır. Nesturiler, Birinci Dünya Savaşında, Rus generaliyle, ilişki kurmuşlardır ve Hakkari'deki yaşadıkları yerleri boşaltmış, İran tarafında bulunan Hoy'a geçmişlerdir, Rus ordularının, askerlerinin bulunduğu bölgeye, İngilizler Nesturileri Irak'a getirmiş, Nesturilerden birlikler oluşturmuşlardır. Sevr Antlaşmasındaki Kürdistan irdelendiğinde, orada, şu madde vardır: Nesturi ve Keldani'lere için Kürtlerin özerklik hakkı tanıyacağı; bu, bir. İkincisi, Nesturi ve Keldaniler için, gerekirse, bir özerk bölge oluşturulacağı ve bunun için, gerekirse, İran sınırında da yeni bir düzenleme yapılacağı koşulu vardır. Bir Kürdistan düşününüz, Şırnak ve Hakkari'dir. Şırnak ve Hakkari'nin önemli bir bölümünde, eskiden, 1915'e kadar Nesturiler yaşıyordu ve bayağı da önemli bir nüfusa sahiptiler. Şemdinli'de de vardı, Yüksekova'da vardı, başka yerlerde de vardı.

Özerk olarak kurulması düşünülen Kürdistan bununla sınırlıdır ve Kürdistan'a da bu koşullar getirilmiştir. Kürdistan'ın kafesi içerisinde, bir Nesturi Devleti kurmak amaçlanmıştır ve eğer, Sevr için yapılan toplantıları bir kere daha şöyle bir gözden geçirirsek, Kürtlerin temsilcisi olarak Şerif Paşa ile Ermenistan'ın temsilcisi olarak Bogos Nubar Paşa ve Erivan Ermenistan Cumhuriyetinin Cumhurbaşkanı ortak bir memorandum vermişlerdir Paris Konferansına. Bu memorandumda, Kürdistan ile Ermenistan'ın sınırlarının konferans tarafından belirlenmesini istemişlerdir. Konferans tarafından belirlenmesi istenilmiştir; ama, çok çeşitli görüşler de bu arada oluşturulmuştur. Bu çeşitli görüşlerin içerisinde, kuzeyde bir Ermenistan, güneyde bir Kürdistan ve ortada Ermeni ve Kürtlerden oluşan ortak federatif bir yapılanma da yer alır. Yalnızca bir Kürdistan, hiçbir zaman için düşünülmemiştir ve hayata geçirilememiştir; yani, sözleşmede bile hayata geçirilmemiştir, Ermenistan'la birlikte düşünülmüştür (böyle, şoven bir milliyetçilik yapıyorum anlamında ya da gericilik yapıyor anlamında bir Ermeni düşmanlığı filan yaptığım sanılmasın katıyen) ama, sorunu bilelim. Sorun şudur: Bir Kürdistan, aynı zamanda, bir Ermenistan'ı birlikte getirir; bu, bir. Ermenistan dediğimiz zaman, kurulması Sevr Antlaşmasında kararlaştırılan Ermenistan, Karadeniz kıyılarını içerir; ama şunlar konuşulmuştur "Trabzon'da hiç Ermeni yok, Trabzon'u Ermenistan'a veriyorsunuz" diye, bunlar tartışılmıştır. Yani bu konu, bir kere, yalnızca Ermeniler ve Kürtlerle ilgili bir

konu değildir; bu konu, uluslararası -başlangıçtaki ilk konuşmamda söylediğim gibi- sermayenin kendi arasında çalışmasıyla ve yeniden paylaşımıyla ilgili bir konu olarak gündeme gelmiştir. Onun için, eğer, çok sağlıklı bir düşünceyle hareket edilirse, Kürtlerin demokratikleşmesi, bence, Türkiye'nin demokratikleşmesine bağlıdır. Türkiye'nin demokratikleşmesiyle, Türkiye Kürtleri, demokratikleşme olanağına kavuşur. Türkiye Kürtlerinin demokratikleşme olanağına kavuşması, Ortadoğu'da, bütün kusurlarına, bütün kirliliğine karşın, Ortadoğu'da tek demokratik devlet olan Türkiye Cumhuriyetinin içerisinde Türkiye Kürtlerinin demokratikleşmesi, bölgede, Irak'ta, Suriye'de ve İran'daki Kürtlerin demokratikleşmesinin de kapısının yolunu açar. Sorun, temel olarak, bence, böyle alınmak ve böyle nitelendirilmek gerekir. Benim söylediklerimi doğrulacak birçok konu var. Burada, doğal ki, önümüzde çok önemli bir sorun var; ulus nedir, uluslaşma nedir, etnik milliyetçilik dediğimiz olay nedir. Eğer, biz, etnik milliyetçilik hakkı temelinde Kürt sorununa bakarsak, burada, yalnızca Kürt sorununun getireceği sorunlarla karşılaşmayız; bu sorun -demin kitabevinden aldım; adı "Global Paradox" diye John NAISBITin bir kitabı. Global Paradoxta bir tablo çiziyor; diyor ki: "Bugün dünyada 1 000 tekel var, 200 devlet var. Yarın, 1 000 devlet olacak, 200 tekel olacak." 1 000 devlet nasıl olacak? Amerikan Milli Güvenlik Kurulu eski başkanı BREZINSKI Kontrolden Çıkmış Dünya'da bir başka tablo çiziyor. Burada, söylediğim Balkanlardan Orta Asya'ya kadar olan alan içerisinde, etnik ve dinsel toplulukların bugünkü yapıyı sürekli olarak değiştireceğini ve bu anlamda, karanlık bir dehlize girildiğini söylüyor. Bu karanlığın içerisinde neler var: Kafkaslara giriyorsunuz, Kafkas ülkelerine giriyorsunuz, hepsi, etnik karışıklık, katışıklık içerisinde. Orta Asya Cumhuriyetlerine giriyorsunuz, bugün haritada gördüğümüz Orta Asya Cumhuriyetlerine baktığımızda, burası Türkmenistan, Türkmenlerle; burası Tacikistan, Taciklerle; burası Kazakistan, Kazaklarla meskundur diye düşündüğümüz yerlere bakıyorsunuz, burada, ülkelere adlarını veren etnik topluluklar, ülkelerinin yüzde 40'ını, yüzde 50'sini geçmiyor. Hepsi, katışık, etnik topluluklar. Başka bir katışıklık olmuş; Sovyetler Birliği döneminde, 40 milyon Rus, kendi anayurtları olmayan eski federal cumhuriyetlerde yerleşmişler ve burada, birkaç kuşaktan beri çoğalmışlar. Şimdi, kökeni Rus olanlar ile kökeni Rus olmayanlar arasında, cumhuriyetlerde, ulusal kavga bekleniyor ve Ruslar sorunu çözümlendiği zaman, kendi içlerinde etnik kavga bekleniyor. Balkanlar böyle, Kafkaslar böyle, Orta Asya böyle. Ama bununla yetinmiyor BRZEZINSKI, "Rusya için de aynı sorun söz konusu" diyor. "Çünkü, Çin'den gelen bir akımla, Sibiry'a'nın ayrılması söz konusu. Ama bununla da kalmayacak, Rusya, kendi içerisinde, aynı etnik tartışmalarla bir çekişmeye girecek" diyor. Bir kaygıyı mı ifade ediyor, bir programı mı bize anımsatıyor. Eğer, etnik temel üzerine uluslaşmayı oturtursak; ulusu, etnik yapıyla özdeşlersek ve onun üzerine oturtmak istersek, Türkiye'nin sürükleneceği boyut şudur: Türkiye Cumhuriyetinin dağılmasıdır ve bitirilmesidir. Bunlar, açıkça kendi yayınlarında da ifade edilmiştir. Ben, şoven milliyetçi filan değilim; ben, sosyalistim; devletin, başlangıçta söylediğim devletin sönmesi dediğim noktaya gelmesi demek, yalnızca devletin ekonomik işlerliği dışında, siyasi, askeri ve benzer işlerliklerini, işlevselliğini büyük ölçüde kaybedecektir anlamında devletin sönmesi demektir. Şimdi, bakıyorsunuz, devletin ekonomik işlerliği tamamen tahrip edilmek isteniliyor. Neyle? Özelleştirmeye; çünkü, uluslararası tekellerin yutması için bir ön adım atılmış durumda. Asıl olan, ileride eğer devletin sönmesi söz konusuysa,

devlet söndüğü zaman bile, orada, yalnızca ekonomik işlevselliği kalacaktır. Ekonomik işlevselliğin yerine, ekonomik işlevselliği tamamen uluslararası tekellere devredip, kendisi, siyasi işlevsellik kazanacaksa, burada, siyasi baskı, polis baskısı, militer baskı, aynı şekilde güçlenecek demektir. Burada, devlet zayıflamayacak, devlet, güçlenecek demektir. Türkiye, böyle bir süreçte çekildiği zaman, eğer, etnik, dinsel cemaatlere göre dağılır, federatif birlik haline gelirse ve Sevr Antlaşmasındaki gibi bütün özgürlük haklarından yoksun bir Türkiye olursa, ben, o ülkede, en koyu faşist rejimlerde, o koyu faşist rejimlere göre vereceğim mücadeleyi veremem. Nasıl veremem; o mücadelede ipe çekilmek vardır; bu bir mücadeledir... Bu mücadelede, cezaevinde yatmak vardır; bu bir mücadeledir... Bu mücadelede işkence görmek vardır; bu bir mücadeledir... Eğer, tamamen teslim olmuş, köleleşmiş bir avuç Türkiye kalacaksa, ben, burada, bu mücadeleyi veremem. Kendimi ipe çektirecek, kendimi cezaevine koyacak, kendime işkence yaptıracak bir mücadele veremem; yani, ben, özgürlük mücadelesi veremem. Kendi halkımın ve ulusumun özgürlük mücadelesini veremezsem, ulusun mücadelesini, insanlığın mücadelesini, özgürlüğün mücadelesini veremem. Teşekkür ederim.

Ertuğrul KÜRKÇÜ - Önce, birkaç şey söyleyeyim. Yanlış anlamaktan mı doğduğunu, yoksa, yanlış anlamak istemekten mi doğduğunu çok anlayamadığım bir marksizm içi tartışmaya girdik. Buradan hızlı çıkalım, isteyen açar bakar, işte, bunları izleyebiliriz literatürde; Devlet ve İhtilalde, Manifesto'da, şurada burada nasıl denildiği bilinmektedir. Yıkılır mı, kalkar mı, ne olur vesaire; bunu bir kenara koyalım. Ben, sadece bir ufuktan söz etmek istiyorum; açıkçası, bu kadar realist olmak istemiyorum. Bir workshop'ta niçin bu kadar realist olayım ki "devlet başımıza çökerse, bugün, Allah'ım vatan elden gider, Amerikalılar bizi esir eder filan..." Şimdi, bütün bu dış, arızı şeylerden bağımsız olarak, devletsiz olsak, hayatımız nasıl olurdu diye bir düşünelim; yani, hakimiyetsiz, yani herhangi bir sınıfın, herhangi bir gücün, onun elindeki alet edevatın hakimiyeti olmasıydı, nasıl yaşardık? Özgürlük alanı bu... Bu özgürlük alanının hayal etmeden, biz, bugün, işte, var olan demokrasinin sınırlarını nasıl geliştiririz, bir hesap yapamayız; benim söylemek istediğim şey budur. İkincisi; Türkiye'de, ben, devlet esaslı demokrasi düzenlemeleri tekliflerinin hepsinde, çok manikel bir yaklaşım görüyorum; yani, içsel güçler yok hemen hemen, tamamen dışarıdan manipülatif bir tarzda yapılan müdahaleler, iradesiz bir halk ve iradesini teslim ettiği devlette de aymazlık; bunlar arasında süregiden bir tuhaf gölge oyunu ve biz de seyrediyoruz. Bence, böyle değil, böyle yaşamıyoruz; böyle de yaşamadık bu tarihi. En azından Türkiye'nin son 35 yılı, bilfiil hepimizin içinde yaşadığımız 35 yıl, bütün bu tür müdahalelere karşın, aktif bir mücadele dönemi. Böyle gelindi ve Türkiye'de, bu anlamda, esaslı bir toplumsal demokrasi temeli var. Bence, demokrasi mücadelesinin ya da demokratik toplumun ve devletin demokratikleştirilmesi mücadelesinin ayağını basacağı birinci yer burası diye düşünüyorum ve Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği de, aslında, çok büyük ölçüde bu dinamikten. 12 Eylül'de böyle ayakta durdu, sonraki dönemde ÖZAL dönemi müdahalelerinden böyle sıyrıldı, direndi ve bugüne kadar geldi. Bu bakımdan, onlarda böyle bir bilincin, böyle bir damarın olduğunu, zaten, biliyoruz. Şimdi, önemli olan, bu kazanımı, bu edinimi, öteki muhalefet dinamikleriyle, öteki toplumsal dinamiklerle nerede, hangi alanda birleştireceğiz. Ben, doğrusu, bunun birincil alanının

toplumsal mücadele alanı olduğunu düşünüyorum, ikinci zemininin siyaset zemini olduğunu düşünüyorum; fakat, siyasetin bütünüyle reel partiler alanının ve Meclis alanının dışında olmak gerektiği konusunda son derece net bir fikrim var. İki nedenle: Birincisi, bunlar, zaten, bizi demokrasiz kılan bugünkü düzenin bir parçalarıdır, ikincisi, bunu değiştirmek isteseler bile, en ufak bir iktidara sahip değillerdir. Buradan, başladığımız yere, devletin düzenine dönmüş oluyoruz ve biliyoruz ki, 12 Eylül Anayasasıyla iyice sistematize edilmiş olmakla birlikte, evvelden beri Türkiye'deki iktidarın yüzde 50'si ordunundur, geri kalan yüzde 50'si ise, Parlamento, adliye, polis vesaire arasında pay edilir. Böyle bir yapıdan demokrasi çıkmayacağı apaşık ortada olduğuna göre, arayacağımız yer, bunun dışı. Bununla, ben, işte, halk temsilini, genel oyu, seçimleri, yararsız, önemsiz, değersiz gördüğümü söylemek istemiyorum; ama, bütün bunların içinden bir dönüşüm momenti yakalanamayacağını, esas mücadelenin toplumsal mücadele alanında yatmakta olduğunu söylüyorum.

Şimdi, biz, aslında, peki, orta vadede nasıl bir şey hayal ediyoruz; mesela -şimdi, hep örnekleri Birinci Dünya Savaşı sonrasında verdik somut örnek verildiğinde- şu 1970'lerin ikinci yansından bu yana ıspanya'da, Yunanistan'da ve Portekiz'de; yani, Avrupa'nın güneyinde, son derece ciddi dönüşümler oldu; eğer, demokrasiyle sınırlıyorsak; yani, Falanj Diktatörlüğünden siyasi demokrasiye, Albaylar Cuntasından siyasi demokrasiye veya Salazar Diktatörlüğünden siyasi demokrasiye geçildi. Şimdi, bunlar, neresinden baksanız, Yunanistan'a gitseniz, bizim şikayet ettiğimiz hiçbir şeyden, siyasi manada, hak, hukuk, adalet manasında, kimse şikayet etmiyor; ama, öte yandan, Makedonlar etnik tanınma istiyorlar, onlar vermiyor; aslında, aşağı yukarı bizim Kürdümüz gibi onların Makedonları; bu sorunla yaşamaya devam ediyor; Bask'ta bu var vesaire; ama, sonuçta, böyle bir şey var. Şimdi, bizim murat ettiğimiz bu mudur? Bunun daha ilerisinde, bir başka şey isteriz. Eğer, murat ettiğimiz buysa, bu model sahıhse, böyle bir model varsa, bunun dinamikleri üzerinden araştırılabilir; yani, o yüzden ya da bunun ötesine geçen, bundan başkalaşan bir şeyse, o zaman, onun içine bir başka proje... Yani, bu soyut demokrasi kavramının altını, tarihsel bir örnek olarak neye benzettiğimiz konusunda da biraz doldurmamız lazım; çünkü, ilk saydığım kategoridekiler ya da mesela, Arjantin'deki dönüş süreci, Latin Amerika'nın başka pek çok ülkelerinde yapılan aperturalar; yani, demokrasiye açılım denemeleri filan, bunların hepsi, bir bölgesel, uluslararası dinamiğe oturuyor; yani, o alanda sermaye hareketinin o anki durumu, işte, artık, diktatörlüğü imkansız kılıyor ve böyle bir açılım yapıyor. Zaten, demokrasiyle sermaye hakimiyeti arasında bir bağ olduğunu da söylemiştik. Bu mu, yoksa, bunu aşan bir halk demokrasisini, bir emek egemenliği projesini mi vazederiz; çünkü, bu ikisi, yollar kesişse bile, iki ayrı esastan beslenir. O yüzden, ben, bunun saydamlaştırılması gerektiğini düşünüyorum.

Şimdi, peki, somut birkaç şeyden söz edebilir miyiz; bu dönüşümün momentleri nerede nasıl yakalanabilir? Doğrusu, ben, başlangıçtaki varsayımımdan devam edeceğim. Ben, ordunun, ordu hakimiyetinin, Türkiye'nin gelişmesi ve ilerlemesi önündeki en önemli engellerden birisi olduğunu düşünüyorum, sermaye hakimiyetinin yanı sıra ya da onun bir parçası olarak. Türkiye'de, mesela devletin küçülmesinden söz edildiği her momentte, sermaye sahipleri, bugüne kadar, devletin kamusal görevlerinin küçülmesini; ama, güvenlik aygıtının büyümesini önerdiler. Biz, tersini öneriyoruz. Devletin kamusal görev alanı; yani, halka hizmet alanı, sağlık,

eğitim, telekomünikasyon, ulaşım, sosyal güvenlik vesaire, bütün bu alanların genişlemesi, güvenlik aygıtının ve savunma aygıtının mümkün olduğu kadar daralması, hatta, hiçe inmesi; bunun yerine, silahlı halk... Bu dahi, henüz, var olan, müesses nizam sınırları içerisinde olabilecek olan bir şey; ama, bunun küçülmesi ve siyasal alanın dışına çıkması; yani, halkın gerçek bir hizmetkarı, savunma hizmetine dönüşmesi. Aynı şekilde, adliyenin bütününüle siyasal sistemden özerk kılınarak kendi düzenlemelerini yapabilecek bir noktaya; yani, hâkim bağımsızlığı dediğimiz şeyin esası ki, bugün, bence, adliye de, çok büyük ölçüde, 12 Eylül düzenlemeleri sonucunda, aslında hiçbir şekilde seçilmemiş, hangi yasayla belirlenmiş olduğu belli de olmayan bir devlet konseyimsi bir şey var; yani, bence, bu, zaman zaman artan ve eksilen bir Millî Güvenlik Kurulundan daha geniş bir kurul. Biz, bunun kimlerden oluştuğunu bilmiyoruz; mesela, Anayasa Mahkemesi, bazen, zaman zaman dahildir bu yapının içine, bazen dışındadır. Böyle bir heyet var; bütün bunlar, bunlara karar veriyorlar. Bence, bunların ayrı tutulması lazım. Üçüncü nokta; bütün bunları pekiştiren medya hakimiyeti. Ben, bunun, aslında 12 Eylül'den bu yana yaşadığımız felaketlerin en büyüklerinden birisinin, bu medya hakimiyeti meselesi olduğunu düşünüyorum. Hiçbir şekilde inanmıyorum. Mesela, işte, Susurluk meselesinde, medyanın, bağımsız, özerk bir rol oynayarak toplumu aydınlattığını. Tam tersine, bence, Susurluk meselesinde, Genelkurmay, bunlara" vurun, ÇİLLER'e serbest, Özel Harekate serbest; bize ilişmeyin, ne söylerseniz, söyleyin" dedi ve cesaretle gittiler. Ben, başka bir türlü olmuş olabileceğine, hiçbir şekilde inanmıyorum; çünkü, o ana kadar, bütün o açığa çıkarılmış olayların evveliyatına gidin, üç ay, beş ay, sekiz ay öncesine, her birinde, tam tersini yazmışlardır, işte, Özel Harekatla ilgili bütün haberlerin, mesela, Demokrasi Gazetesi'nde bir versiyonu yazar, Sabah'ta bir başka versiyonu. O noktaya kadar, dezenformasyon görevini başarıyla yerine getirdiler. Şimdiden sonra, bu medya, Türkiye'de, insanların aptallaşmasının, akılsızlaşmasının, cahilleşmesinin en önemli ortamlarından biridir ve bence, gerçek bir demokrasi için, halkın kendi iletişim kanallarını, iletişim ortamını, iletişim imkanlarını yaratması; yani, ben, bu memlekette demokrasi olduğunu şuradan anlayacağım: Bankadan kredi almadan, Ankara'da 10 bin tirajlı bir gazeteyi borca batmadan, bir küçük insan grubu yayımlayabiliyor mu, yayımlayamıyor mu; yayımlayamıyorsa, demokrasi yoktur, yayımlanabiliyorsa, var ve bunu çoğaltabiliriz; radyo yapmak, televizyon yapmak vesaire. Çünkü, bu iletişim ortamı, Türkiye'de, insanları atıl kılıyor, eylemsiz kılıyor; bir şey yapmış gibi yaparak, aslında hiçbir şey yapmadan yaşıyorsunuz.

Televizyonunuz başında öfkeleniyorsunuz ve ertesi gün, işinize devam ediyorsunuz. Bunun aptallaştırıcı, yanıltıcı etkisine karşı mücadele son derece önemli geliyor bana. Etnik anlamda demokrasi gerekiyor bu memlekete. Bu Kürtler memleketi böler mi, bölmez mi, bölünsün mü, bölünmesin mi... Her şeyden önce, Kürt kimliğinin legalleşmesi, Kürtçe konuşmanın legalleşmesi ve Kürt meselesinin ne olduğunun anlaşılması için, herkesin her şeyi açıkça söyleyebileceği bir ortama ihtiyacımız var. Şimdi, Muzaffer ERDOST çok güzel anlattı düşüncelerini. Karşıt tezleri mahkemeye verilmeyi göze almadan ya da bu tehditle karşı karşıya kalmadan söyleme imkanı çok az insanın var. Ben söyleyebilirim; ama, bir Kürt siyasetinin bunları bu kadar açıklıkla, hayır, öyle değil, böyle... Sevr iyidir; mesela, böyle bir tezi olabilir ve Muzaffer ERDOST'a kötü demektir, iyile kötü arasındaki tartışmayı, çatışmayı, bir başkasının, üçüncü şahısların dinlemesi imkanı olmaksızın, bu tezlerin kıymeti ya da kıymetsizliği anlaşılacaktır. "Sevr iyidir" demek yasaktır;

kimse de bunu diyememektedir; diyemez de zaten. O zaman, böyle bir tartışma yapamayız. O yüzden, bence, bütün bu alanlardaki fikri hayatın önünün açılması, bütün bunların tanınması, Kürt politik partilerine özgürlük verilmesi lazım ki, ondan sonra, Kürt meselesi nasıl çözümlürü biz konuşabilelim. Yoksa, şu an, bütün bu konuştuklarımız, bence, savaşın sona erdirilmesi ve ondan sonra bu meselenin nasıl çözülebileceğini konuşmamız. Yoksa, elde olmuş olan çözüm, biricik çözümdür diyemeyiz; çünkü, bunun seksen bin türlü şekli var. İşte, muhtariyet meselesini, 1920'lerde Kemalist rejim düşündü, vazgeçti, yok saydı, asimilasyona karar verdi; ismet Paşa devrinde ırkçılık yapıldı, geri dönüldü, dolaylı tanındı filan... Rejimin içinde bile binbir versiyonu varsa, bunların hangisinin doğru olacağını bu toplumun anlayabilmesi için, Kürt'ün, Türk'ün, başkasının kendisini ifade etmesi lazım. Biz, giderek büyüyen bir devletten yana mıyız, parçalanacak mıyız meselesine de, ben, doğrusu, bütün bunlara, somut bir anda, her iki toplumu yönetenler, onların önderleri karar verebilecek ehliyettedirler diye düşünüyorum. Kürtler, ta 1922'den beri Türkler ile birlikte yaşamaya karar vermişlerdir ve geliyorlar. Şimdiye kadar "alıp götürelim" diyen de olmadı. En sert projenin sahibi PKK ise, PKK bile "ben, esas olarak, Türkiye'den bağımsızlık istiyorum" hala demiş değil. Elbette, bir milli dava diye kendisini koyunca, bin büyük Kürdistan planı olacağı aşikardır; ama, aktüel bir proje olarak böyle bir projeyi ortaya koymadıklarını, pek çok çeşitli kanıttan, kaynaktan biliyoruz; ama, şöyle bir şeyden de hareket etmemiz, bir tane çözüm var, eldeki çözüm, çözümlerin en iyisi değil, bir-iki örneğe bakalım; Mesela, bu Sovyetler Birliği'nin çökmesinden sonra, bir büyük birleşme yaşadık, iki Almanya birleşti. Bir de, iki tip de ayrılma yaşadık; bir Çek'lerle Slovak'ların ayrılması ve bir de Yugoslavya'yı oluşturan federe devletlerin ayrışması, iki Almanya birleşti ve son derece mutsuzlar, iki Almanya'nın evliliğinden iki tarafın Almanları da son derece mutsuz ve Doğu Almanya, şimdi, bir istikrarsızlık hali içerisinde, bir türlü eklemelenemiyor Batıya; bu, mutluluk vermedi. Oysa, Çek'lerle Slovak'lar mutlu bir boşanma yaptılar; bundan herkes memnun. Ne boşanıp ne evlenebilen; çünkü, birbirleriyle zorla birleşmiş olanların ayrılması da son derece kanlı oldu Yugoslavya'da. Şimdi "Biz, bunlardan, bence hangisini isteriz" diye bir şey sormadan önce, bu modellere öykünmeden önce "Kürtler ne istiyor" bunu ortaya çıkabilecek bir demokrasi projesi yaratabilsek, bunun içerisinde, biz, Kürtlerle birlikte yaşamaya devam da etsek, onlar ayrılıp gitmek istese de, bunu gerçekleştirse de, sonuçta, bunların her birisi medeni bir zemin içerisinde olabilir, bunun koşullarını yaratmış olabilir. Bana sorarsanız, ben, Kürtlerle birlikte yaşamak isterim. Kürtler ister mi? Onlara, bugüne kadar, hiç kimse sormadı bu soruyu, işte, son 12 yıldır da, onları kendi yaşadıkları yerlerden, sürekli, ülkenin batısına doğru pompalıyoruz. Yani, bunu sormakta, zaten, 10 yıl daha geciksek, nasıl olabileceğini, ben, çok fazla öngöremiyorum; o yüzden, böyle bir düzenlemeye ihtiyaç var. Memleketin bölünüp bölünmemesi kuşkusuyla değil, daha bağımsız, daha özerk tartışabilmeliyiz. Sonra, elde ettiğimiz sonucu "iyi, bu mantıklı gözüküyor; ama, tarihi gerçeğe uygun değil" deyip bir kenara atabiliriz; ama, önce, mantıklı çözümlerin ne olduğunu hep birlikte konuşabilmemiz lazım. Bir şey daha ekleyip bitireceğim. Bu laisizm meselesinde, ben, Türkiye'de, mesela demokrasi tartışmalarının eksenlerinden birisi gibi gözükken bu laisizm-şeriatçılık çatışmasının, baştan sona manipülatif bir çatışma olduğunu düşünüyorum. Aslında şeriatçı görünenlerin, çoğu kez laik generaller tarafından kontrol edildiklerini, laik gibi

görünenlerin çok kez şeriatçılarla elbirliği halinde olabildiğini görüyoruz. Bence, doğrusu, yarım gönüllü bir laiklik devralınmıştır Cumhuriyetten. Bu yarım gönüllü laiklik sabah da söylediğim gibi, dinin devlet hizmetine koşulması şeklinde süregitmiştir ve acı meyvelerini tadıyoruz. Bunun ikisinin birbirinden kesin olarak ayrılmasını öngören bir demokrasi projesi; dolayısıyla, kamusal eğitimin tümüyle sıfır numara -benim tabirimle- laik; ama, öte yandan özel öğrenimin herhangi bir biçimde yukarıdan empoze edilmediği, bu iki alanın, özel alan ve kamu alanının ayrıştırıldığı bir eğitim düzeni içerisinde ve buna bağlı diğer kurumlar içerisinde, bunun halledilebileceğini görüyorum. Adliye, işte, türban tartışması şeklinde cereyan eden şeyler konusunda bana sorarsanız -çok kişisel fikrim türbanlı bir avukata, benim, hiçbir itirazım yok; benim avukatım olmaması kaydıyla. Ben, türbanlı avukatı tuttum mu, laik hakimlerin karşısına, kesin cezayı yiyeceğim belli; ama, türbanlı bir hakimi görmek istemiyorum. Bu, şu anlama gelir: Daha en baştan, dini inançlarını apaçık belli eden ve kamu hizmetinde taraf tutacağı şimdiden kesin olacağı belli olan bir şey. Böyle bir şey, bence, olamaz; ama, avukat için bu geçerli değil; o, özel hizmet, yapar yapmaz, bizi çok fazla alakadar eden tarafı yok bunun; ama, doğrusu, ben, şahsen türbanlı bir avukatım olmasını, bütün bu nedenlerle istemezdim. O yüzden, bütün bu biçimsel şeylerin ötesinde, bence, bu kamu alanı, özel alan, kişiye ait alan gibi şeylerin yeniden tanımlanması gerekir; çünkü, bizim Cumhuriyetçi geleneğimizde, devlet, toplumdan üstündür, toplum bireyden üstündür bakış açısı, noktai nazarı hakimdir ve bu, şimdi yaşadığımız gerilimleri, artık örtebilen bir anlayış olmaktan çıkmıştır; bütün bunları yeniden düşünmek, toplumun devletini bir kere daha düşünmesi ve kendisine en münasip devleti bulması için de, öndeki tartışma ufkunun sonsuza kadar açılması lazım. Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, bu anlamda, bence, sadece bir meslek grubu olarak değil, toplumun önünde yol gösteren odaklardan birisi olarak hayırlı bir işe başlıyor. Hizmetindeyiz; yani, isterlerse, hizmet vermeye devam edebiliriz. Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Biz teşekkür ediyoruz. Şimdi, Sayın AKARCALI bir öneri getirdi. Ben, burada tartışmaya açmayacağım bunu, bilgilerinize sunacağım; sonra da Başkana vereceğim, örgütler kendi aralarında değerlendirirler. "1997'yi Hukuk Devleti Yılı ilan edelim. Bütün gönüllü kuruluşları, basını, üniversiteleri, işçi ve işveren sendikalarını Türkiye Büyük Millet Meclisini, öncelikle, hukuk devletinin tanımı, Türkiye'de tam yerleşimi ve tam uygulanması için çalışmaya davet edelim." diye bir öneri getirmiş; ben, bilgilerinize sunuyorum. Bunun hakkında, biz, herhalde, burada karar veremeyiz.

Şimdi, ben, Sayın Başkana söz vereceğim. Çok kısa -sizin vaktinizi almamak için- eğer, somut öneriler varsa sayın konuşmacılardan, birkaç cümleyle bunların da dile getirilmesini öneriyorum.

Tülin ÖNGEN - Çok geç olduğu için -vardı- hem katılımcı arkadaşlar azaldı hem benim sizinle daha sonra görüşme olanağım var. Birlikte değerlendirebiliriz.

Ertuğrul KÜRKÇÜ - Benim sizin Kurultay hazırlıklarında birkaç teknik önerim olabilir; onu sonra da söyleyebilirim; ama, birkaç cümleyle söylersem, burada konuşulan konuların bir hülasesini ister istemez yapacaksınız. Üç aşağı beş yukarı da sorun alanları tanımlanmış gibi oluyor bunlar, artırılabilir de. Belki,

ben, benzeri, bu kadar çok şehirlerarası trafiği gerektirmeyen benzer şeyler yapılarak ilerlenirse, aslında, bence, sizin işiniz için de, bizim gibi dışarıdan projeyi izleyenler için de daha esaslı sonuçlar alacağız.

BAŞKAN - Genel kurultaylar yapacağız; bu, mühendis mimarların yoğun olduğu yerlerde, Türkiye genelinde, genel kurultaylar yapacağız.

M. İlhan ERDOST - Görüşmelere başlarken, genel düşünceleri söylerken, özgür olduğumu söyledi. Benim bu düşüncelerimi yazdığım Üç Sivas kitabım toplatıldı, DGM'de yargılanıyorum; onu bilgisine sunarım.

Ertuğrul KÜRKCÜ- "Olabilir" dedim, "mutlak" demedim. Muzaffer ağabey, alınganlık yapmayın.

M. İlhan ERDOST- Bu, alınganlık değil, uygulanan baskının boyutlarını sergilemesi açısından önemli. Eğer, siz, sosyalistseniz, Kürt sorununa değinemezsiniz. 141, 142 kalktığı için, komünizm sorununa değinseniz de bir şey olmuyor; ama, eğer, siz, sosyalistseniz, Kürt sorununa değinemezsiniz, Kürt sözünü telaffuz edemezsiniz anlamını içerisinde taşıyan bir baskı dönemi yaşıyoruz; ben, bunu belirtmek için söyledim; yoksa...

Ertuğrul KÜRKCÜ - Ben de, zaten, şunu belirtmek istedim; kimse, kalkıp, alenen, "bu memleket bölünsün" diyemez öyle düşünmek istese bile; diyemiyor da zaten. Öyle olduğu için, ben herkesin durumu tehlikede, onlarınki daha çok tehlikede dedim.

M. İlhan ERDOST- O ayrı zaten, o tehlikeyi göze alıyorum.

BAŞKAN - Sayın Başkan, kısa bir kapanış konuşması veyahut değerlendirmesi yapmak ister misiniz?

Yavuz ÖNEN - Kısa birkaç söz söyleyeceğim. Önce, biz, Demokrasi Platformlarında yaptığımız tartışmalarda, beklediğimiz şeye, bugün vardığımızı düşünüyorum. Yararlı olacağını tahmin ediyorum; ama, konuşmaları dinledikten sonra, hem bu platformun kompozisyonu açısından hem de dile gelen görüşler açısından önemli ölçüde rahatladığımızı, açıklamak istiyorum. Biz, bugünü, bütün bu anlatılanları şöyle değerlendireceğiz: Ufkumuzu açacak bir olay olarak anlatacağız; bir. Ondan sonra, ondan nasıl yararlandığımızı da kanıtlamak durumunda kalacağız; o, yazılı belge olacak. Buradan bir sonuç belgesi çıkaracağız. Bu, belki konsensüs; bütün bu söylenenlerin bir ortalaması biçiminde olmayacak. Zannediyorum, -bu, benim kişisel kanım, arkadaşlarımla oturup tartışacağız bunu; ama- gerçekten, daha özgür ortamların sağlanması için, bireyin, örneğin meslek örgütleri ortamında üyelerin kendi kendilerini ifade edebilecekleri özgür ortamları yakalayabileceğimizi ve o ortamlarda KÜRKCÜ'nün işaret ettiği o yasaklardan da arınmış bir ortam olarak kendilerine telkin edeceğimizi söylüyorum. Yani, sistemi zorlayacak bir süreci başlatacağız. Bugün sizin anlattıklarınız, böylesi bir süreçte bizi iyice besledi; çünkü, Türkiye'nin pek çok noktasına, biz, gideceğiz; yerel, benzer toplantılarda bulunacağız. Sizlerden öğrendiklerimizi ve hayatın öğrettiklerini de birleştirip -sizlerinki de, zaten, yaşamın içinden gelen özgün deneyimler-

orada daha sağlıklı değerlendirmelere, analizlere hazır bir hale geleceğimizi Şimdiden görüyorum.

Ben konulara girmeyeceğim, sadece bu toplantının yararına değindim ve bu binada ilk kez çok değişik alanlardan siyaset adamları geldiler görüşlerini açıkladılar. Bugün sözlerimi bitirirken Şunu söyleyeceğim: Bana göre yakalayabildiğim en temel Şey, en güzel sonuç, hemen hemen bütün konuşmalarda bir toplumsal mücadele aksının gerekliliği üzerindeki görüŐtür. Yani bunu tespit ediyoruz; bir g, bir alternatif yaŐam ortamı yaratacak bir güce ihtiyaç olduğu ve bunun bütün resmi söylemlerden vesaire gibi mevcut kurumların etkisinden bağımsız olması gerektiği ve o gücün de siyasal bir mecrada etkisini artırması gerektiği konusudur. Ben konuŐmamı bitiriyorum, geldiğiniz için tekrar teşekkür ediyorum.